

Algemeen Ambtsbericht Zuid- en Centraal-Somalië

Datum oktober 2017

Colofon

Plaats	Den Haag
Opgesteld door	Cluster Ambtsberichten (CAB) / Directie Afrika (DAF)

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inhoudsopgave.....	3
Inleiding	5
1 Landeninformatie	7
1.1 Politieke ontwikkelingen.....	7
1.1.1 Algemeen	7
1.1.2 Vorming van een federale staat	7
1.1.3 Nationale verkiezingen.....	8
1.1.4 Maatregelen ten aanzien van veiligheid, rechtshandhaving, bestuur, en corruptiebestrijding	10
1.1.5 Militaire situatie / aankondiging terugtrekking AMISOM	12
1.1.6 Controle gebieden.....	13
1.1.7 Humanitaire situatie	14
1.1.8 Piraterij	16
1.1.9 Al-Shabaab	16
1.2 Veiligheidssituatie	25
1.2.1 Algemeen	25
1.2.2 Veiligheidssituatie per regio.....	27
1.3 Documenten	34
2 Mensenrechten	38
2.1 Juridische context	38
2.1.1 Verdragen en protocollen	38
2.1.2 Grondwet	38
2.1.3 Overige nationale wetgeving.....	39
2.2 Toezicht en rechtsbescherming	39
2.2.1 Aangiftemogelijkheden	40
2.3 Naleving en schendingen	40
2.3.1 Vrijheid van meningsuiting, incl. persvrijheid	40
2.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering	43
2.3.3 Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging	44
2.3.4 Bewegingsvrijheid.....	45
2.3.5 Rechtsgang.....	47
2.3.6 Arrestaties, bewaring en detenties.....	49
2.3.7 Mishandeling en foltering	50
2.3.8 Verdwijningen en ontvoeringen	50
2.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden	51
2.3.10 Doodstraf	51
2.4 Positie van specifieke groepen	52
2.4.1 Leden van oppositiepartijen / politieke activisten	52
2.4.2 Etnische minderheden, beroepsgroepen en specifieke clans.....	53
2.4.3 Vrouwen.....	55
2.4.4 Lhbt's.....	61
2.4.5 Minderjarigen	62
3 Vluchtelingen en ontheemden	66
3.1 Ontheemden- en vluchtelingenstroom.....	66
3.2 Opvang in de regio.....	68
3.3 Activiteiten internationale organisaties	72

3.4	Terugkeer	73
4	Bijlagen	76
4.1	Geraadpleegde openbare bronnen	76
4.1.1	Rapporten.....	76
4.1.2	Websites	77
4.2	Afkortingen.....	80
4.3	Kaarten	81

Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Zuid- en Centraal-Somalië beschreven, voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit dat land en voor de besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers. Dit algemeen ambtsbericht is een actualisering van het eerdere algemeen ambtsbericht Somalië dat in 2016 verscheen, en de periode van 1 december 2014 tot en met 31 december 2015 versloeg. Het ambtsbericht beslaat de periode van januari 2016 tot en met 17 oktober 2017.

Dit algemeen ambtsbericht is gebaseerd op informatie uit openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende (inter-)nationale, (niet-)gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen in de regio en vertrouwelijke rapportages van Nederlandse vertegenwoordigingen aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In dit rapport wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen, en naar vertrouwelijke bronnen indien informatie op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk één wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek en veiligheidsgebied. Tevens wordt ingegaan op identiteits- en reisdocumenten.

In hoofdstuk twee wordt vervolgens de mensenrechtensituatie in Somalië geschetst, gevolgd door de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk drie komen de opvang van vluchtelingen en ontheemden, en de activiteiten van internationale organisaties aan de orde.

1 Landeninformatie

1.1 Politieke ontwikkelingen

1.1.1 Algemeen

De verslagperiode kenmerkte zich door de vorderingen bij de inrichting van een federale staat, het houden van nationale verkiezingen en de vreedzame machtsoverdracht naar een nieuwe president en een nieuwe premier. Tevens spande de federale regering zich in om met behulp van de internationale gemeenschap de veiligheidssituatie te verbeteren. Het land had te kampen met steeds weer oploeiende gevechten tussen Al-Shabaab enerzijds en het *Somali National Army Forces (SNAF)* en *de African Union Mission in Somalia (AMISOM)* anderzijds, en gevechten tussen andere actoren, zoals rivaliserende clans. Al-Shabaab beschikte over een niet aflatende slagkracht, dit bleek onder meer uit de frequente aanslagen die de groepering pleegde in Zuid- en Centraal-Somalië, in het bijzonder in de hoofdstad Mogadishu.

Het land werd eveneens geteisterd door een zeer ernstige droogte, die een verdere verslechtering van de humanitaire situatie tot gevolg had. In combinatie met het oorlogsgeweld leidde dit tot een massale stroom ontheemden. In totaal zouden in de zomer van 2017 meer dan zes miljoen mensen hulpbehoevend zijn, van de geschatte elf miljoen inwoners die Somalië heeft. Van de zes miljoen zouden zich drie miljoen mensen in een noodsituatie bevinden door hongersnood en ziekte.¹

1.1.2 Vorming van een federale staat²

Zoals in het algemeen ambtsbericht (aab) Somalië van 2016 werd beschreven, was de vorming van een federale staat één van de hoofddoelstellingen van het hervormingsprogramma van de regering. Vier van de deelstaten bevinden zich in Zuid- en Centraal-Somalië, namelijk Jubaland (Regio's Neder Juba, Midden-Juba, Gedo), het zuidwesten van Somalië (Regio's Bay, Bakool, Neder Shabelle), Centraal-Somalië/Galmudug (Galguduud, Mudug) en Hiraan / Midden-Shabelle. Puntland zal eveneens deel uitmaken van de federatie. Met Somaliland en de hoofdstedelijke regio Benadir is nog geen overeenstemming bereikt. Somaliland functioneert als een autonome staat, met eigen militaire en gerechtelijke instituties.³

De besturen van de deelstaten wonnen aan gewicht gedurende het verkiezingsproces, met name bij de vorming van de senaat (*Upper House of Senate*). De 54 leden van de senaat werden indirect gekozen door de regionale parlementen (met uitzondering van Hargeisa). Elk van de deelstaten ontving daarbij acht zetels in de senaat, waarbij zes aanvullende zetels verdeeld werden onder voormalige burgers van Somaliland die woonachtig zijn in Mogadishu, en Puntland, inclusief één zetel voor minderheidsgroepen. In de senaat hebben thans dertien vrouwen zitting. De spreker van de senaat is Abdi Hashi Abdilahi (stamafkomst:

¹ Vertrouwelijke bronnen: 19 december 2016; 17 juli 2017; 21 juli 2017; UN News Service: *On first visit to Somalia since elections, UN political chief lands progress*, 25 augustus 2017; ICG: *Instruments of Pain (III): Conflict and Famine in Somalia*, 9 mei 2017; CIA: *The World Factbook*, 25 september 2017.

² Zie voor achtergrondinformatie over het federale proces het algemeen ambtsbericht Somalië 2016, 1.3 Federaal proces: rijksoverheid.nl

³ UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression*, 9 augustus 2016; vertrouwelijke bron: 12 september 2017.

Isaaq / HabarAwal / Sa'ad Muuse, afkomstig uit Hargeisa). De deelstaten zijn hierdoor in principe meer betrokken bij de nationale politiek dan voorheen.⁴

Hierbij dienen echter belangrijke kanttekeningen te worden geplaatst.

De nieuwe regering is van goede wil, maar in de praktijk gaan de ontwikkelingen heel langzaam. Voor wat betreft de situatie binnen de deelstaten zou gelden dat de meeste deelstaten (met uitzondering van Puntland en Somaliland) buiten de hoofdsteden slechts op papier bestaan. De lokale bevolking buiten de steden zou in de praktijk weinig merken van de federale overheidsstructuur.⁵

De federale overheid zou bij het federaliseringsproces geconfronteerd worden met de allesbeheersende clanpolitiek en de daarmee gepaard gaande verdeling van de macht in de regio's. In alle deelstaten zouden bovendien tegenstellingen en conflicten bestaan tussen de clans; de nieuwe regio-indeling en de clanstructuren zijn niet aan elkaar gelijk, en de verschillende clanbelangen zorgen voor spanningen. Daarnaast heerst in de regio Mudug ook nog een machtsvacuüm, waarbij de militie *Ahlu Sunna Wal Jama'a* (ASWJ) het leiderschap in de regio claimt.⁶

Voor wat betreft de betrekkingen tussen de deelstaten onderling geldt dat er conflicten zijn over de precieze grenzen tussen de deelstaten, met name tussen Galmudug en Puntland, maar ook over de grenzen tussen Somaliland en Puntland. Voorts is er nog geen overeenstemming bereikt over de verdeling van de financiën en de status van de hoofdstad Mogadishu.⁷ Wel werd in aanloop naar de Internationale Somalië Conferentie, die in mei 2017 in Londen plaatsvond, een akkoord bereikt over de Somalische veiligheidsstructuur tussen de federale regering en de deelstaten.⁸

1.1.3

Nationale verkiezingen

Het grootste politieke succes dat in de verslagperiode in Somalië werd behaald, was het feit dat er verkiezingen plaatsvonden. De verkiezingen waren meerdere keren uitgesteld, maar vonden uiteindelijk in februari 2017 plaats. Gezien de beperkingen en uitdagingen waarvoor men zich in Somalië geplaatst ziet, was dit op zich al een succes. Somalië werd tot circa vijf jaar geleden immers als een mislukte staat (*failed state*), en thans als een fragiele staat beschouwd. Het verkiezingsproces verliep echter rommelig en was niet transparant, en er werden beschuldigingen geuit van massale corruptie. Het ging om een complex, hybride verkiezingsproces, waaraan zowel traditionele clanoudsten als professionele politici deelnamen. De (indirecte) verkiezingen hadden plaats op het zwaar bewaakte terrein van de luchthavenzone te Mogadishu onder controle van de Afrikaanse Unie (AU). Er waren in totaal 14.025 gedelegeerden, die 275 parlementsleden voor het Lagerhuis (de Tweede Kamer) en 54 parlementsleden voor het Hogerhuis (de senaat of Eerste Kamer) kozen. Van de 275 parlementsleden die in het Lagerhuis plaatsnamen, was vijftig procent nieuw, en was bijna zestig procent tussen de 25 en 50 jaar oud. Dertig procent van de parlementsleden had een dubbele nationaliteit (hoofdzakelijk van het VK en de VS, maar ook van Canada, Kenia en Ethiopië). Vierentwintig procent was vrouw

⁴ UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression*, 9 augustus 2016; Goobjoog News: *Veteran politician Abdi Hashi Abdullahi elected first Senate Speaker*, 22 januari 2017; vertrouwelijke bron: 13 februari 2017.

⁵ Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 17 juli 2017; 19 juli 2017; 19 juli 2017; 11 augustus 2017; 20 juli 2017.

⁶ NB: ASWJ is een soefi-militie, zie ook het algemeen ambtsbericht Somalië 2016, 1.3.3. Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 17 juli 2017; 19 juli 2017; 19 juli 2017; 11 augustus 2017; 20 juli 2017.

⁷ Vertrouwelijke bronnen: 12 april 2017; 17 juli 2017.

⁸ Vertrouwelijke bron: 8 mei 2017.

(voorheen was dit veertien procent).⁹ Voor wat betreft de verdeling van de parlementsleden gold de 4,5 formule (61 parlementsleden voor elke meerderheidsclan en 31 voor elke minderheidsclan.¹⁰ De verkiezingen leidden tot een onverwachte overwinning voor de nieuwe president Mohamed Abdullahi Mohamed, beter bekend als Formajo.¹¹

De nieuwe Somalische president Formajo die door het Hoger- en Lagerhuis gekozen werd, heeft behalve de Somalische tevens de Amerikaanse nationaliteit. Hij heeft de reputatie minder corrupt en een nationalist te zijn. Hij is afkomstig van de Darood / Marehan / Reer Dini-clan, hetgeen in de Somalische context een relatief zwakke clanafkomst betekent. Zijn moeder is van de Dhulbahante-clan (Noord-Somalië), en hij is gehuwd met een vrouw, die behoort tot de Hawiye / Murosade-clan. Aangenomen wordt dat hij in ieder geval niet de presidentskandidaat was die gesteund werd door Ethiopië en dat zijn verkiezing te danken is aan de steun van een complexe alliantie van clans en religieuze groepen in Somalië. Ook zou geldelijke steun aan hem zijn verleend vanuit Qatar, en zouden Egypte en het Somalische Ala Sheikh-netwerk¹² hem steunen. Tevens werd aangenomen dat veel leden van de grote Somalische Hawiye-stam Formajo steunden, aangezien zij gekant waren tegen het pro-Ethiopië beleid van de oude president, Hassan Sheikh Mahamoud.¹³ Eind maart 2017 werd de nieuwe Somalische regering ingezworen.¹⁴

De nieuwe premier, die door de president werd aangesteld, is Hassan Ali Khayre. Deze heeft tevens de Noorse nationaliteit. Hij werkte voorheen voor de *Norwegian Refugee Council* (NRC) en de Somalische oliemaatschappij, *Soma Oil*. Vanwege die laatste werkkring werd hij in verband gebracht met corruptie. Hij behoort tot de Hawiye / Murosade-clan. Zes van de 26 benoemingen voor het nieuwe kabinet zijn vrouwen.¹⁵

De grootste uitdagingen voor de nieuwe regering zijn de dreigende hongersnood, de strijd tegen Al-Shabaab, de herovering van de gebieden die onder controle staan van Al-Shabaab, de heersende corruptie (Somalië is het meest corrupte land ter wereld) en het gebrek aan essentiële zaken als een goed functionerende rechtspraak, veiligheid, en onderwijs. Een andere prioriteit betreft de hervorming van het SNAF en de betaling van achterstallige soldij. Zo moet onder andere de etnische basis van het leger verbreed worden. Nu bestaat het leger in de praktijk uit een los verband van clanmilities, en domineert de Abgal-clan. Tijdens de verslagperiode zouden hooguit een paar elite-eenheden boven het clanbelang zijn uitgestegen. Bij de meeste eenheden overheerste echter het nepotisme, zij handelden niet in het belang van de staat. Door uitspraken van de federale regering over corruptiebestrijding en andere hervormingen is er iets meer vertrouwen in deze regering dan in de oude. Maar elke mogelijke maatregel tegen bijvoorbeeld corruptie

⁹ Dit verhoudt zich positief ten opzichte van het aantal vrouwelijke parlementsleden in bijvoorbeeld Ethiopië en Kenia; Human Rights Council A/hrc/36/62: *Report of the Independent Expert on the situation of human rights in Somalia*, 6 september 2017.

¹⁰ Vertrouwelijke bronnen: 13 februari 2017; UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression: Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition Somalia*, 9 augustus 2016; 20 juli 2017; Human Rights Council A/hrc/36/62: *Report of the Independent Expert on the situation of human rights in Somalia*, 6 september 2017.

¹¹ NB: De naam van de nieuwe president wordt op veel verschillende manieren geschreven, bijvoorbeeld ook als 'Farmajo'.

¹² NB: Het Ala Sheikh-netwerk is een politiek-religieuze groepering, naar men zegt van voormalig president Sharif Sheikh Ahmed.

¹³ Vertrouwelijke bron: 13 februari 2017; 20 juli 2017; The Washington Post World Digest: *Somali prime minister named*, 23 februari 2017.

¹⁴ The Washington Post World Digest: *Somali lawmakers approve new cabinet*, 29 maart 2017.

¹⁵ Vertrouwelijke bron: 2 maart 2017, en: 4 april 2017; Human Rights Council A/hrc/36/62: *Report of the Independent Expert on the situation of human rights in Somalia*, 6 september 2017.

heeft hooguit enig effect in de hoofdstad, omdat de *Somali Federal Government* (SFG) enkel daar –beperkte- invloed heeft.¹⁶

1.1.4 *Maatregelen ten aanzien van veiligheid, rechtshandhaving, bestuur, en corruptiebestrijding*

Het SNAF had ondanks alle internationale steun nog grote problemen met betrekking tot de commando- en controlestructuur en de materiële uitrusting. De door de internationale gemeenschap betaalde toelagen waren vaak de enige zekere bron van inkomsten. Regelmatig vonden in de hoofdstad demonstraties plaats tegen de achterstallige soldijbetalingen. President Formajo kwam aan de macht met de belofte de soldaten te betalen, maar maakte dit nog niet waar. De hoge verwachtingen maakten de ontgoocheling bij de soldaten nog groter. Het niet-betalen en niet-voeden van soldaten had grote consequenties. Niet alleen ontbrak het aan discipline en loyaliteit, er werd gedeserteerd, en soldaten richtten illegale controleposten op om reizigers te beroven. In januari 2017 schatte de Verenigde Naties (VN) dat soldaten een salarisachterstand hadden van tussen de drie en dertien maanden, en politiemedewerkers een salarisachterstand van vijftien maanden. Ofschoon de regering in 2016 aangaf dat de betalingen voor soldaten verbeterd waren, zag de VN daar geen bewijs van. De salarissen van Somalische militairen en politiemedewerkers worden voor een belangrijk deel rechtstreeks betaald door de Verenigde Staten (VS), het Verenigd Koninkrijk (VK), de Europese Unie (EU), Japan en de Verenigde Arabische Emiraten (VAE).¹⁷

Bij de hervorming van de legerstructuur spelen de machtsverhoudingen tussen de federale overheid en de deelstaten een rol. Sinds het aantreden van president Formajo probeerden de federale regering en de deelstaten tot een vergelijk te komen. In april 2017 werd besloten dat de gezamenlijke troepenmacht uit circa 18.000 soldaten zal bestaan. De soldaten in de nieuw gevormde deelstaten zullen onder regionaal gezag vallen. Daarmee wordt in feite de (militaire) macht van de deelstaten geformaliseerd. De vorming van één leger uit de los-vaste militias en het garanderen van de betaling van de soldaten, zijn enorme uitdagingen die grotendeels nog gerealiseerd moeten worden.¹⁸

Een recent rapport van de Wereldbank concludeerde echter dat zelfs als er een politieke deal over een nationaal leger wordt bereikt, de endemische corruptie, een gebrek aan (civiele en plannings-) capaciteit, en clanrivaliteit echte vooruitgang in de weg zullen staan.¹⁹

De federale politie, die uit ongeveer 6.900 agenten bestaat, functioneert op veel gebieden onvoldoende. Allerhande lokale militias vullen de gaten op van de grotendeels afwezige politie. Mede door een groot tekort aan politieagenten, en door de autonome positie van de federale staten wordt nauwelijks vooruitgang geboekt als het gaat om de opbouw van de politie en verantwoordingsmechanismen. De handelwijze van de politie in de regio's is nog steeds zeer bruut, op clanstructuren gebaseerd en gemilitariseerd. De lokale bevolking heeft dan ook geen vertrouwen

¹⁶ Vertrouwelijke bronnen: 13 februari 2017; 17 juli 2017; 18 juli 2017; The Washington Post World Digest: *Somali Prime Minister Named*, 23 februari 2017.

¹⁷ Zie algemeen ambtsbericht Somalië 2016, pagina's 11 t/m 12 en algemeen ambtsbericht Somalië 2014, pagina 10: rijksoverheid.nl; Vertrouwelijke bron: 13 februari 2017; UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, pagina 6, S/2017/21, 9 januari 2017, en: *Report of the Secretary-General on Somalia*, pagina 7, S/2016/763, 6 september 2016, en: *Report of the Secretary-General on Somalia*, pagina 6, S/2016/430, 9 mei 2016.

¹⁸ Vertrouwelijke bronnen: 12 april 2017 en: 8 mei 2017; ICG Watch List 2017 First Update: *Somalia: Transforming Hope into Stability*, 27 april 2017.

¹⁹ Worldbank: *Federal Republic of Somalia, Somalia Security and Justice Sector PER, report No: AUS8353*, januari 2017.

in, of zelfs angst voor de politie. Na het aantreden van president Formajo werd in april 2017 besloten het aantal politieagenten uit te breiden tot 32.000 (inclusief de veiligheidsdienst (*National Intelligence and Security Agency / NISA*), de federale-, deelstaat-, en maritieme politie / kustwacht). Het is de bedoeling de politie te hervormen conform het nationale veiligheidsbeleid en politiemodel dat door het *National Leadership Forum (NLF)*²⁰ is goedgekeurd. De politietrainingen, die onder andere door AMISOM en de VN gegeven worden, zijn onvoldoende gecoördineerd. Agenten ontvangen nog steeds geen of te weinig salaris. Dit en het capaciteitsgebrek leiden ertoe dat de politie mensenrechtenschendingen begaat en in een hoge mate corrupt is.²¹

Op het gebied van maritieme ordehandhaving is er een wirwar van kustwachten en een tekort aan efficiëntie en interne coördinatie. Behalve de door de VAE getrainde en betaalde Puntlandse Maritieme Politie (Puntland Maritime Police Force / PMPF) en een eenheid in Somaliland, zijn er maritieme politie-eenheden met een beperkte operationele capaciteit. De overheid beschouwt maritieme veiligheid niet als een prioriteit.²²

Ter versterking van de rechtshandhaving en de veiligheidsinstellingen nam de Somalische overheid in samenwerking met de VN uiteenlopende maatregelen. Het ging daarbij om de versterking en hervorming van het nationale leger en de politie, training van soldaten inzake mensenrechten, training van het leger en de politie ten behoeve van ontmijning en explosieven, de bouw van een trainingsfaciliteit voor de politie in Kismayo, de verbetering van het justitiële systeem (mede ten behoeve van vrouwen en ontheemden), training van gevangenisbewaarders, maatregelen voor de rehabilitatie en re-integratie van Al-Shabaab gevangenen, en de preventie van extremisme en terrorisme.²³

Er zijn geen wijzigingen in de bestaande corruptie en de bestrijding daarvan, zoals beschreven in het aab Somalië van 2016.²⁴ Net als in voorgaande jaren was Somalië ook in 2016 het meest corrupte land ter wereld volgens *Transparency International*. Corruptie is endemisch binnen de Somalische samenleving en raakt veel terreinen, zoals de rechtspraak en verkiezingen.²⁵ Volgens het jaarrapport van het *US State Department* kwam het regelmatig voor dat Somalische regeringsambtenaren zich inlieten met corruptiepraktijken. De wet voorziet weliswaar in straffen voor ambtenaren die zich schuldig maken aan corrupte praktijken, maar het ontbrak aan de uitvoering van deze wetten.²⁶ De Wereldbank stelde in zijn rapport over de justitiële en veiligheidssector in Somalië vast dat men ook in deze sectoren corrupt is.²⁷ De VN had maatregelen genomen om de corruptie te beperken tijdens het verkiezingsproces, dat deze verslagperiode plaatsvond.²⁸ *Transparency International* heeft in december 2016 een rapport uitgebracht over corruptie in relatie tot hulpverlening in Zuid- en Centraal-Somalië. Daarin wordt geconcludeerd dat corruptie en manipulatie van de hulpverlening normaal en acceptabel zijn in

²⁰ Zie voor het NLF ook het algemeen ambtsbericht Somalië 2016, 1.3 federaal proces: *Somali Leadership Forum*. Dit overleg werd in 2015 opgericht en wordt gevormd door zowel de SFG als de deelstaatoverheden.

²¹ Vertrouwelijke bronnen: 12 april 2017; UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, pagina 6, S/2016/763, 6 september 2016; 20 juli 2017; 21 juli 2017.

²² Vertrouwelijke bron: 12 april 2017.

²³ UN Security Council : *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2017/21, 9 januari 2017, en pagina 6, S/2016/763, 6 september 2016.

²⁴ Algemeen ambtsbericht Somalië 2016, pagina's 11-13: rijksoverheid.nl.

²⁵ Zie: www.transparency.org/country/SOM, geraadpleegd 11 mei 2017.

²⁶ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017

²⁷ Worldbank: *Federal Republic of Somalia, Somalia Security and Justice Sector PER, report No: AUS8353*, januari 2017.

²⁸ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2017/21, 9 januari 2017.

Somalië, aangezien men van oudsher gewend is te werken in overeenstemming met bestaande patronage-netwerken.²⁹

1.1.5 *Militaire situatie / aankondiging terugtrekking AMISOM*

In de verslagperiode werd aangekondigd dat de aanwezigheid van AMISOM-troepen in de komende jaren wordt afgebouwd. Het streven is dat de eerste manschappen in oktober 2018 zijn teruggetrokken. De verwachting is dat rond de verkiezingen in 2021 snel inzetbare manschappen nodig zijn, maar uiterlijk 2022 zou de afbouw grotendeels voltooid moeten zijn. Het leeuwendeel van de ongeveer 22.000 AMISOM troepen die momenteel in Somalië actief zijn, bestaat uit Ethiopiërs, Kenianen, Oegandezen, Burundezen en Djiboutianen. AMISOM, dat een mandaat³⁰ heeft van de VN om met alle noodzakelijke middelen Al-Shabaab en ander gewapende oppositiegroepen te bestrijden, en het Somalische leger te helpen bij het uitbreiden en consolideren van zijn controle over het Somalische grondgebied, ontvangt een jaarlijkse EU-bijdrage van tweehonderd miljoen Amerikaanse dollars.³¹

De vraag is hoe de buurlanden Ethiopië en Kenia hun economische en veiligheidsbelangen zullen behartigen na de terugtrekking van hun troepen. Ethiopië zou hoofdzakelijk geïnteresseerd zijn in de veiligheid aan de grenzen, terwijl Kenia ook economische belangen heeft in Zuid-Somalië. Ethiopië en in minder mate Kenia hebben momenteel ook troepen onder eigen vlag gestationeerd in Somalië.³²

De Amerikaanse president Trump kondigde begin 2017 een grotere militaire betrokkenheid van de VS bij het conflict in Somalië aan. Daarvoor kregen Amerikaanse militairen in Somalië meer bevoegdheden. Verschillende critici betwijfelden de effectiviteit van een toename van de luchtaanvallen door de VS op Al-Shabaab.³³

De VS hadden in Somalië een klein aantal manschappen gestationeerd om de Somalische en AMISOM-troepen te trainen, te adviseren en van wapens te voorzien. Daarnaast hadden zij er een eenheid om steun te verlenen bij contra-terrorisme operaties tegen Al-Shabaab. Over de aanvallen waarbij de VS betrokken zouden zijn geweest en de aantallen slachtoffers bestond niet altijd duidelijkheid. Zo zouden volgens berichtgeving tijdens luchtaanvallen medio april 2017 gericht tegen Al-Shabaab in zuid-west- Somalië (Wargaduud en El-Adde) meer dan honderd strijders gedood zijn, maar de VS ontkenden betrokken te zijn geweest bij de aanvallen.³⁴

Op 4 mei 2017 kwam een Amerikaanse militair om het leven in Somalië en raakten twee andere Amerikaanse militaire vertalers gewond. De overledene was lid van de *Navy SEAL*, een speciale elite-eenheid binnen de Amerikaanse marine. Een en ander gebeurde toen de betrokken Amerikanen deelnamen aan een Somalische militaire

²⁹ Transparency International: *Collective Resolution to Enhance Accountability and Transparency in Emergencies, Southern Somalia Report*, pagina's 2 en 3, 13 december 2016.

³⁰ Het mandaat voor AMISOM werd door de VNVR verlengd tot 31 mei 2018: UN Security Council: *Unanimously Adopting Resolution 2372 (2017), Security Council Extends Mandate of African Union Mission in Somalia, Authorizes Troop Reduction*, sc/12972, 30 augustus 2017, en: *Resolution 2372 (2017) Adopted by the Security Council at its 8035th meeting, on 30 August 2017, S/res/2372 (2017)*, 30 augustus 2017; vertrouwelijke bron: 26 mei 2017; UN Security Council: *Letter dated 25 July 2017 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, S/2017/653*, 31 juli 2017.

³¹ NB: tweehonderd miljoen Amerikaanse dollars is circa 170.000.000 euro's: valuta.nl, geraadpleegd 16 augustus 2017.

³² Vertrouwelijke bron: januari 2017.

³³ BBC: *US beefs up muscle in Somalia fight*, 30 maart 2017; The Washington Post: *Trump signs off on the Pentagon carrying out offensive strikes in Somalia*, 30 maart 2017; ABC News: *US Military now authorized to conduct offensive airstrikes in Somalia*, 30 maart 2017; ICG: *Watch List 2017 First Update*, 27 april 2017.

³⁴ New China: *U.S. denies conducting air strikes against Al-Shabaab in Somalia*, 18 april 2017: news.xinhuanet.com/english; Voice of America: *Dozens More US Troops Deployed to Somalia*, 14 april 2017.

actie tegen Al-Shabaab, ongeveer zestig kilometer ten westen van Mogadishu. De Navy SEALs waren in Somalië om te adviseren en te assisteren.³⁵

1.1.6

Controle gebieden

Zie ook de paragrafen 1.1.9 en 1.2 over Al-Shabaab en de veiligheidssituatie.

De Somalische autoriteiten zijn in het algemeen niet bij machte om zonder de steun van AMISOM gebied te heroveren en te verdedigen op Al-Shabaab. Het SNAF en de federale politie bevinden zich vooral in Mogadishu. Op lokaal niveau bestaat het Somalische leger voornamelijk uit clanmilities, wier loyaliteit in de eerste plaats bij de clan ligt. Het SNAF zou ongeveer 16.000 geregistreerde soldaten in dienst hebben, maar dat aantal zou een overschatting zijn. De manschappen zijn in het algemeen slecht getraind en onvoldoende toegerust.³⁶

Voor wat betreft de gebiedscontrole die de regering en AMISOM, respectievelijk Al-Shabaab uitoefenen, is in deze verslagperiode weinig veranderd. Volgens een bron die geïnterviewd werd door de Deense factfinding missie in december 2016 is er zo weinig verandering in de situatie dat het lijkt of de actoren tevreden zijn met handhaving van de status quo. Zie voor wat betreft de bereikbaarheid en de wegblokkades paragraaf 2.3.4 bewegingsvrijheid.³⁷

Per saldo verloor de regering enige gebiedscontrole, aangezien de Ethiopische troepen (ENDF) zich tussen juli 2016 en november 2016 uit een aantal gebieden hebben teruggetrokken, waarna deze in handen kwamen van Al-Shabaab. Het gaat daarbij om kleinere steden in de provincie Hiraan (Halgan, Ceel Kali en Moqokori), de provincie Bakol (Tayeeglow, Garas Weyne, Rab Duure en Buur Dhuxunle), en de provincie Galgaduud (Galcad en Bulbud).³⁸ Zie ook paragraaf 1.2 veiligheidssituatie. De meeste grotere regiosteden in Zuid- en Centraal- Somalië zijn in handen van de regering en AMISOM, terwijl Al-Shabaab zich vrij kan bewegen in de gebieden daartussen (platteland, dorpen) en in de buitenwijken van de steden, en daar invloed uitoefent op de bevolking. Dit betekent niet dat Al-Shabaab formeel de macht in handen heeft op *alle* plaatsen waar de regering en/of AMISOM niet aanwezig zijn. Dit hangt af van de tribale machtssituatie. De steden waar de regering en AMISOM aanwezig zijn, en controle uitoefenen, zijn losse enclaves, oftewel geen gebieden die aan elkaar grenzen. Al-Shabaab had in november 2016, behalve stukken van het platteland, nog de volgende regioplakten onder controle: Buala, Jilib en Sakow in Midden-Juba, Badhade en Jamame in Neder-Juba, Sablale in Neder-Shabelle, Tayeeglow in Bakool, Ceel Dheer in Galgaduud, en Haradhere in Mudug.³⁹ In de periode november 2016 tot mei 2017 zou de regering echter weer enige terreinwinst hebben geboekt in de provincies Bay, Neder-Shabelle, en de Juba-vallei.⁴⁰

³⁵ Dit was de eerste gedode Amerikaanse militair in Somalië sinds 1993. The New York Times: *Navy SEAL killed in action in Somalia*, 5 mei 2017, en *Navy SEAL Who Died in Somalia Was Alongside, Not Behind, Local Forces*, 9 mei 2017.

³⁶ Noorse Landinfo: *Query response 'Power relations in Southern Somalia'*, 10 november 2016; vertrouwelijke bron: 17 juli 2017.

³⁷ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 7, 1/2017, maart 2017; The Washington Post: *Trump signs off on the Pentagon carrying out offensive strikes in Somalia*, 30 maart 2017.

³⁸ Het gaat hier om de Ethiopische troepen die losstaan van AMISOM; Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 8, 1/2017, maart 2017; Jamestown Foundation: *Reclaiming Lost Ground in Somalia: The Enduring Threat of al-Shabaab*, 28 juli 2017; vertrouwelijke bron: 27 oktober 2016, en 2016; vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

³⁹ Noorse Landinfo: *Query response Power relations in Southern Somalia*, 10 november 2016.

⁴⁰ ACLED: *Conflict Trends no. 58*, mei 2017.

De guerrillatactiek van Al-Shabaab maakt het uiterst moeilijk voor AMISOM om een gebied blijvend te controleren. Naarmate AMISOM zich meer verspreidt over het grondgebied wordt het militair zwakker, vanwege de spreiding van de troepen en de kwetsbaarheid van de aanvoerroutes. Al-Shabaab daarentegen is te zwak om grote steden zoals Mogadishu, Kismayo, Baidoa en Beledweyne in te nemen. In Baidoa werd het SFG/AMISOM-gebied uitgebreid van acht naar twintig kilometer rondom de stad. Daar waar het platteland begint, is doorgaans Al-Shabaab-gebied. Bijna alle platteland in Zuid- en Centraal-Somalië is min of meer in handen van Al-Shabaab, hoewel deze de facto niet al het platteland controleert. Begin februari 2016 trok AMISOM zich terug uit delen van de regio en de regionale stad Merka (honderd kilometer ten zuiden van Mogadishu), waarna het bewuste grondgebied op 5 februari 2016 direct ingenomen werd door Al-Shabaab. Op 8 februari 2016 nam AMISOM de stad weer in. Al-Shabaab nam in juli 2016 tijdelijk delen van de stad Merka in (dit zou geweest zijn tussen 12 en 18 juli), nadat AMISOM zich had teruggetrokken uit de stad. De controlesituatie in Merka is onoverzichtelijk, zie ook paragraaf 1.2.2. veiligheidssituatie.⁴¹

De controlesituatie is in veel opzichten complex en diffuus. Er is een verschil tussen wie formeel en wie informeel de controle heeft, en wie overdag en wie 's nachts. Zie ook 1.2.2.1 Mogadishu. Het is derhalve niet mogelijk om duidelijk aan te geven in welke gebieden de regering/AMISOM, respectievelijk Al-Shabaab de controle uitoefenen.⁴² Daarbij geldt dat Al-Shabaab zich zeer handig onder de bevolking weet te mengen, gebruikmaakt van de dominante clans en hun machtsstructuren en voor de lokale bevolking niet slechts symbool staat voor negatieve zaken, zoals lijfstraffen, maar ook voor positieve aspecten, zoals handhaving van recht en orde. Volgens enkele bronnen zou de bevolking de groepering soms uit pragmatisme steunen.⁴³ Daarnaast is Al-Shabaab uiterst mobiel en effectief in militair opzicht. De groepering opereert als een guerrillabeweging, asymmetrisch strijdend, en is daardoor moeilijk te treffen. Zij heeft inkomsten door onder andere belastingen te innen. Dit alles tesamen verklaart onder meer waarom de groepering met een relatief gering aantal strijders (tussen de vijf- en negenduizend) een aanzienlijk gebied beheerst. De macht van Al-Shabaab verschilt, afhankelijk van de relaties met de clans.⁴⁴ Voorts wijzen sommige bronnen op de vergeldingsacties van het regeringsleger en AMISOM jegens Al-Shabaab-sympathisanten, nadat zij een gebied hebben ingenomen. Dat leidde tot steun onder de betreffende lokale bevolking voor Al-Shabaab. In deze zogenaamde bevrijde gebieden is de situatie vaak ondoorzichtig en zeer onveilig voor met name personen die aan de overheid zijn gelieerd wegens het geweld dat Al-Shabaab uitoefent. Zo is Al-Shabaab officieel uit Mogadishu verdreven maar zeer goed in staat aanslagen te plegen, ook in regeringswijken.⁴⁵

1.1.7 *Humanitaire situatie*

De landen in de Hoorn van Afrika, waaronder Somalië, werden in de verslagperiode geteisterd door een zeer ernstige droogte, waarvan men vreesde dat deze tot een hongersnood zou leiden in de loop van 2017.⁴⁶ Dit zou de derde hongersnood in de

⁴¹ Noorse Landinfo: *Query Response Somalia: Power relations in Southern Somalia*, 10 november 2016; The Guardian: *Al-Shabaab militants retake Somali port*, 5 februari 2016; Goobjoog News: *AMISOM asserts it is in control of Marka town*, 18 juli 2016.

⁴² Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 7, 1/2017, maart 2017; vertrouwelijke bron: 18 juli 2017.

⁴³ Vertrouwelijke bronnen: 20 juli 2017; 20 juli 2017.

⁴⁴ UK Home Office: *Fear of Al Shabaab*, juli 2017; Danish Refugee Council: *South and Central Somalia, Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017.

⁴⁵ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 8, 1/2017, maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 19 juli 2017; 20 juli 2017.

⁴⁶ Er wordt pas van een hongersnood gesproken als minimaal dertig procent van de bevolking ondervoed is en indien twee volwassenen en vier kinderen per 10.000 inwoners sterven per dag.

Hoorn zijn in 25 jaar. Het meeste risico om te overlijden liepen kwetsbare groepen zoals kinderen en ontheemden. Begin mei 2017 hadden de VN zeventig procent van de 825 miljoen Amerikaanse dollars ontvangen, die nodig waren voor noodhulp in de eerste helft van 2017.⁴⁷

De droogte en de daarmee gepaard gaande honger troffen verschillende delen van Zuid- en Centraal-Somalië, in het bijzonder ook de door Al-Shabaab gedomineerde gebieden op het platteland. Het meest getroffen waren de regio's Bay, Neder-Shabelle en Mudug.⁴⁸ Er vielen slachtoffers van de honger, in onder andere Jubaland en Gedo, en in de ontheemdenkampen rond Mogadishu. De droogte leidde ook tot nieuwe gevallen van ontheemding.⁴⁹

Begin mei 2017 riep de VN Secretaris-Generaal Guterres tijdens de Internationale Somalië Conferentie in Londen de internationale gemeenschap op negenhonderd miljoen Amerikaanse dollars⁵⁰ extra te doneren in 2017 voor de Somalische slachtoffers van de droogte en de aanhoudende conflicten. De armoede, droogte en het conflict samen maakten dat de humanitaire situatie bijzonder slecht was. De Wereld Gezondheidsorganisatie (*World Health Organisation / WHO*) deed een soortgelijke oproep tijdens de conferentie. Volgens de WHO had de droogte geleid tot de vernietiging van gewassen en vee, en leden 3,3 miljoen mensen honger. De WHO wees er op dat de droogte tot een gebrek aan schoon water had geleid en tot de grootste cholera-epidemie in Somalië sinds vijf jaar. Begin mei 2017 waren al bijna 690 mensen aan cholera overleden.⁵¹

Hulpverleners konden de getroffen gebieden vaak niet bereiken door de onveilige situatie en de opstelling van de oorlogvoerende partijen. De hulpverlening werd als een belangrijk instrument in het onderlinge conflict gebruikt. Hulpverleners van niet-gouvernementele organisaties (ngo's), zoals *Save the Children* en *SOS Children's Villages*, reisden voor hun veiligheid onder gewapende begeleiding, wanneer zij naar de ontheemdenkampen in Baidoa of de steden in de buurt moesten. Somalische hulpverleners hadden iets meer bewegingsvrijheid, maar zouden vanwege hun band met de hulpverleningsorganisaties ook doelwit van Al-Shabaab zijn.⁵²

Al-Shabaab maakte actief propaganda om te laten zien dat zij zelf hulpverlening organiseerde ten behoeve van de lokale bevolking. Zie paragraaf 1.1.9 over Al-Shabaab.⁵³

De honger en droogte leidden tot grote aantallen ontheemden. Volgens de Norwegian Refugee Council ontstond een ontheemdenstroom van meer dan drieduizend personen per dag, vooral van het platteland richting de stad en de kampen er omheen. De droogte had tevens een stijging van de voedselprijzen tot

⁴⁷ UN News Centre: *International support for Somalia must focus on rebuilding security, averting famine-UN chief*, 11 mei 2017; NB: 825 miljoen VS dollars is circa 703.000.000 euro's: valuta.nl, geraadpleegd 16 augustus 2017.

⁴⁸ OCHA Situation Report no.3: *Drought Response*, 7 april 2017.

⁴⁹ AMISOM media monitoring, 17 mei 2017, VOA News: *Cholera Outbreak Compounds Hunger Crisis In Southern Somalia*, 16 mei 2017.

⁵⁰ NB: Negenhonderd miljoen Amerikaanse dollars is circa 767.000.000 euro's: valuta.nl, geraadpleegd 16 augustus 2017.

⁵¹ WHO Media centre: *WHO calls for immediate action to save lives in Somalia*, 11 mei 2017; Gov.uk: *Speech London Somalia Conference 2017: UN Secretary-General's opening remarks*, 11 mei 2017; The Washington Post: *In Somalia, Islamist rebels are blocking starving people from getting food*, 27 mei 2017; Die Zeit: *Deutsches Rotes Kreuz fordert mehr Hilfe für Hungernde in Somalia*, 8 mei 2017; Reuters: *3,000 people a day fleeing in cholera-stricken Somalia as famine looms*, 29 maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 21 juli 2017; 3 oktober 2017.

⁵² The Washington Post: *In Somalia, Islamist rebels are blocking starving people from getting food*, 27 mei 2017.

⁵³ The Washington Post: *The U.S. made a critical mistake during Somalia's last famine. Will we repeat it?*, 9 mei 2017.

gevolg.⁵⁴ Rond 70.000 nieuwe ontheemden werden in maart 2017 geregistreerd in Baidoa, terwijl in dezelfde maand 72.000 nieuwe ontheemden geregistreerd werden in Mogadishu.⁵⁵ Door de droogte en de daarmee gepaard gaande ontheemding kwam het voor dat kinderen niet meer naar school konden.⁵⁶ Zie ook paragraaf 3.1 ontheemden.

1.1.8 *Piraterij*

In het algemeen ambtsbericht van maart 2016 werd aangegeven dat piraterij dankzij verschillende maatregelen vrijwel tot nul was gereduceerd. Deze tendens zette zich aan het begin van de huidige verslagperiode voort. In 2016 werden geen kapingen van koopvaardij schepen gerapporteerd.⁵⁷ Nadat de laatste kaping van een koopvaardij schip in mei 2012 had plaatsgevonden, werden vanaf maart 2017 weer meerdere pogingen tot piraterij van koopvaardij schepen gedaan. Hierbij kwamen verschillende piraten en andere personen om. Dat zich weer kapingen voordeden, zou te maken hebben met een verslappende aandacht bij de internationale gemeenschap voor het nemen van anti-piraterij maatregelen, minder geld en programma's voor de bestrijding, het goede weer, en met de politieke en veiligheidssituatie in met name Puntland en de regio Mudug. Ook de droogte en de daardoor dreigende hongersnood zouden hier debet aan zijn. Schepen zijn gemakkelijke doelwitten voor het veroveren van voedsel, brandstof en geld. Meerdere bronnen stellen dat de piraterij georganiseerd is, en onderdeel is van een netwerk dat zich tevens bezighoudt met andere criminele activiteiten, zoals wapen- en drugshandel, en mensensmokkel. Ook minderjarigen worden gerekruteerd ten behoeve van de piraterij. Tussen Al-Shabaab en de piraten zou geen directe link zijn, maar de piraten moeten vermoedelijk wel belasting betalen aan Al-Shabaab.⁵⁸

1.1.9 *Al-Shabaab*

Voor de strategische ontwikkelingen binnen Al-Shabaab wordt verwezen naar de uitgebreide beschrijving in het ambtsbericht van maart 2016.⁵⁹ Er waren geen belangrijke nieuwe ontwikkelingen in de verslagperiode. Voor wat betreft de mensenrechtensituatie onder Al-Shabaab wordt verwezen naar hoofdstuk twee inzake de mensenrechten. Volgens het terrorisme jaarrapport van de VS, verwijnde Al-Shabaab zijn asymmetrische tactiek, en sloeg de groep vaker toe vanuit hinderlagen en middels zelfmoordaanslagen. Daarbij waren vooral overheidsinstellingen en hotels voor overheidsambtenaren en zakenmensen het doelwit. Daarnaast mengt Al-Shabaab zich in clantwisten en -politiek, om zo het wantrouwen van lokale gemeenschappen jegens veiligheidstroepen te vergroten en de terreinwinst van AMISOM en het SNAF te ondermijnen.⁶⁰

1.1.9.1 *Aanwezigheid van Al-Shabaab*

Zie paragraaf 1.1.6. Zoals in deze paragraaf reeds opgemerkt werd, is de controle die het regeringsleger en AMISOM uitoefenen over de steden niet volledig, en is de

⁵⁴ Reuters: *3,000 people a day fleeing in cholera-stricken Somalia as famine looms*, 29 maart 2017.

⁵⁵ OCHA: *Somalia: Drought Response*, Situation Report No. 3, 7 april 2017; AMISOM media monitoring, 25 mei 2017; The Washington Post: *Somalis Are Fleeing Famine-Only To Find Death In A Place Of Refuge*, 24 mei 2017.

⁵⁶ Vertrouwelijke bron: 17 juli 2017.

⁵⁷ Hierbij dient aangetekend te worden dat kapingen van vissersschepen gecontinueerd werden en dat hierover niet altijd in de media wordt gerapporteerd: US State Department: *Somalia 2016 Human rights Report*, pagina 4, 3 maart 2017; The Economist: *Why Somali piracy is staging a comeback*, 18 april 2017.

⁵⁸ NPR: *Somali Pirates Reportedly Seize Tanker In First Commercial Hijacking Since 2012*, 14 maart 2017; The Economist: *Why Somali piracy is staging a comeback*, 18 april 2017; Hiiraan, BBC: *Somalia drought fuelling piracy-US Africa command head*, 24 april 2017; News24: *2 pirates killed while trying to hijack ship near Somalia*, 16 april 2016; NYA International Crisis Prevention and Response: *Global Piracy Picture*, juli 2017; Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; Vertrouwelijke bronnen: 18 juli 2017; 21 juli 2017.

⁵⁹ Algemeen ambtsbericht Somalië 2016, pagina 36-39: rijksoverheid.nl.

⁶⁰ US State Department: *Country Reports on Terrorism 2016*, 19 juli 2017.

invloed van Al-Shabaab ook daar aanzienlijk.⁶¹ Zo zijn er wegblokkades van Al-Shabaab rond de steden waar de regering en AMISOM aanwezig zijn. Al-Shabaab kan overal, ook in Mogadishu, *hit and run* aanvallen uitvoeren. Al-Shabaab prefereert deze asymmetrische guerrillatactiek.⁶²

Al-Shabaab heeft naar schatting tussen de vijf- en negenduizend strijders, die zeer mobiel zijn. Al-Shabaab kan bovendien terugvallen op een uitgebreid netwerk van sympathisanten, infiltranten en anderen die over heel Somalië actief zijn. Al-Shabaab is in de hele samenleving aanwezig. De groepering zou bijvoorbeeld in alle overheidsinstanties, de politie, het leger en het internationale vliegveld te Mogadishu geïnfiltreerd zijn. Al-Shabaab beschikt verder over een professionele inlichtingendienst (*Amniyat*).⁶³

1.1.9.2

Rekrutering door Al-Shabaab

Zie voor de rekrutering van kindsoldaten door Al-Shabaab tevens paragraaf 2.4.5 minderjarigen.⁶⁴

Er is beperkte informatie over rekrutering door Al-Shabaab. In het algemeen wordt aangenomen dat de rekrutering gebeurt in een sfeer van 'stille' dwang en met propaganda, zodat vaak niet duidelijk is of van vrijwilligheid wel of geen sprake is. Daarnaast zijn er voor jeugdigen weinig onderwijsmogelijkheden en banen in Somalië. De droogte heeft deze situatie nog verslechterd. Verder oefent Al-Shabaab een zekere aantrekkingskracht uit, omdat de groepering door een deel van de bevolking geassocieerd zou worden met een zekere rechtsorde en –handhaving. Dit in tegenstelling tot de Somalische overheid, die vooral met corruptie in verband werd gebracht. Daarnaast kunnen ideologische factoren een reden zijn om in dienst te treden bij Al-Shabaab.⁶⁵ Steun voor Al-Shabaab zou relatief zijn en vaak voortkomen uit pragmatisme, aldus enkele bronnen.⁶⁶

Al-Shabaab rekruteert nieuwe leden met stimulansen als een salaris en sociale status en stelt strijders soms zelfs een echtgenote in het vooruitzicht. Daarnaast speelt groepsdwang en ideologie een rol.⁶⁷ Al-Shabaab zou rekruteren via de religieuze scholen, die in Somalië particuliere instellingen zijn, waar de overheid niet het curriculum bepaalt. Om te rekruteren gebruikt de groepering ook de moskeeën. Tevens zou vaak in de ontheemdenkampen worden gerekruteerd, bijvoorbeeld in Kismayo en in de regio Afgooye. In de verslagperiode zouden vaker dan voorheen minderjarigen zijn gerekruteerd door Al-Shabaab. Vooral indien een grotere operatie wordt uitgevoerd, zou Al-Shabaab gedwongen rekruteren.⁶⁸

Al-Shabaab rekruteert welbewust onder minderheidsclans. Daarvoor gebruikt de groepering vaak clanoudsten, aan wie het leveren van manschappen wordt

⁶¹ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 10, 1/2017, maart 2017.

⁶² Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 10, 1/2017, maart 2017.

⁶³ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 10, 1/2017, maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 11 augustus 2017.

⁶⁴ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 21, 1/2017, maart 2017; algemeen ambtsbericht Somalië 2014, p. 19: rijksoverheid.nl.

⁶⁵ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 20, 1/2017, maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 20 juli 2017.

⁶⁶ Vertrouwelijke bronnen: 20 juli 2017; 20 juli 2017.

⁶⁷ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 20, 1/2017, maart 2017.

⁶⁸ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 20 juli 2017.

overgelaten. Wanneer de clanoudsten geen manschappen leveren, zou Al-Shabaab dit met harde hand afdwingen. Al-Shabaab zou, indien een persoon weigert gerekruteerd te worden, compensatie eisen. Indien betrokkene niet aan deze eis voldoet, zou hij moeten vluchten omdat hij anders door Al-Shabaab kan worden opgepakt en geëxecuteerd. De executie kan in het openbaar plaatsvinden.⁶⁹

Al-Shabaab zou ook onder jongeren in Kenia rekruteren. Zie 1.1.9.4 activiteiten buiten Zuid- en Centraal-Somalië.

Steeds vaker zouden meisjes in plaats van jongens door Al-Shabaab worden ingezet als informant. Al-Shabaab zou gebruikmaken van de aanname dat vrouwen relatief onopvallend zijn en minder worden gecontroleerd en gefouilleerd uit respect voor hun integriteit.⁷⁰

1.1.9.3

Personen die risico lopen van de zijde van Al-Shabaab

In het eerdergenoemde rapport van de Deense factfinding missie⁷¹ wordt vrij gedetailleerd beschreven welke personen risico lopen. Het rapport maakt een onderscheid tussen de gebieden waar de Somalische overheid en AMISOM aanwezig zijn, en de gebieden die Al-Shabaab controleert. Hieronder wordt dat onderscheid ook aangehouden.

Risico-categorieën in 'regeringsgebied'

Onderstaande categorieën zouden het risico lopen slachtoffer te worden van gericht geweld door Al-Shabaab.

In de eerste plaats geldt dit voor medewerkers van de centrale (federale) regering, hoge politici, verkiezingsafgevaardigden, leiders van clans die de regering steunen, soldaten van AMISOM en soldaten van het Somalische regeringsleger (SNAF). Dit is in lijn met wat er in eerdere algemene ambtsberichten is aangegeven. Al-Shabaab heeft zich in de verslagperiode gericht tegen verkiezingsafgevaardigden en verschillende van hen gedood.⁷² Of Somalische personen die als schoonmakers of lager geplaatste staf werkzaam zijn voor de regering, het leger of AMISOM, ook het risico lopen van tegen hen gericht geweld is minder duidelijk. Het Deense rapport haalt één bron bij de VN aan, volgens wie dat wel het geval zou zijn. Verder is de staf van de VN en van andere internationale organisaties ook een doelwit. Niet-Somaliërs en overheidsstaf van andere landen zouden tevens een doelwit zijn.⁷³

Volgens informatie van het Noorse *Landinfo* zouden lokale medewerkers van de VN bedreigd worden door Al-Shabaab en zou daarbij ook gedreigd worden met de dood van hun familieleden. Hoewel deze informatie uit 2015 is, zijn er geen aanwijzingen dat de omstandigheden in de verslagperiode zijn veranderd. Volgens *Landinfo* zouden lokale Somalische VN-medewerkers echter geen eerste doelwit zijn van Al-Shabaab. Terwijl er naar schatting ongeveer 2.000 lokale VN-medewerkers waren, doodde Al-Shabaab in tien maanden tijd (mei 2014 tot en met februari 2015) ten minste vier van hen. Lokale staf van andere internationale organisaties zou relatief minder risico lopen dan de lokale staf van de VN en AMISOM. Clanafkomst is medebepalend voor het risico dat een persoon die als lokale staf voor de VN,

⁶⁹ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 21, 1/2017, maart 2017; algemeen ambtsbericht Somalië 2014, pagina 19: rijksoverheid.nl.

⁷⁰ Vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

⁷¹ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017.

⁷² AMISOM media monitoring, Dhacdo: *Delegates Flee Mogadishu After Militant Killings Increase*, 17 mei 2017.

⁷³ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 17, 1/2017, maart 2017; UK Home Office: *Fear of Al Shabaab*, juli 2017.

AMISOM of een internationale organisatie werkt, daadwerkelijk loopt. Een clan kan het voor iemand opnemen tegenover Al-Shabaab. Volgens het *UK Home Office* zouden medewerkers van (inter-)nationale ngo's met een laag profiel ook geen gericht doelwit zijn en minder risico lopen.⁷⁴ In dit verband wordt ook verwezen naar paragraaf 2.3.8 inzake verdwijningen en ontvoeringen.

In de tweede plaats lopen deserteurs of overlopers van Al-Shabaab een groot risico, omdat ervan uitgegaan wordt dat zij over gevoelige informatie beschikken. Voor hen zou ook 'regeringsgebied', zoals Mogadishu, geen veilig vluchtalternatief zijn, omdat Al-Shabaab via zijn netwerk van informanten, iedereen zou kunnen opsporen. Een deserteur of overloper die door Al-Shabaab achterhaald wordt, loopt het risico gedood te worden. Zo iemand zou slechts in een ander land, zoals Kenia, veilig zijn. Ook zou een deserteur of overloper van Al-Shabaab het risico lopen gedood te worden door het regeringsleger. De overheid beschouwt overlopers vaak als aanhangers van Al-Shabaab. Alleen high-profile leden van Al-Shabaab zouden soms kunnen overlopen indien zij informatie zouden verstrekken en hun desertie goed zouden voorbereiden. Desalniettemin loopt af en toe een Al-Shabaab-lid over naar de regering. Begin juni 2017 verscheen bijvoorbeeld een bericht van een Al-Shabaab commandant die was overgelopen in de Hiraan regio.⁷⁵ Doorgaans zouden familieleden van Al-Shabaab-deserteurs en -overlopers geen risico lopen van de zijde van Al-Shabaab.⁷⁶

Er zijn in Somalië van overheidswege vier rehabilitatiecentra voor volwassen Al-Shabaab-deserteurs en -overlopers. Zij accepteren slechts laag geplaatste personen, zoals soldaten en belastinginners. Voordat iemand tot het programma wordt toegelaten, moet deze een veiligheidsscreening ondergaan, hetgeen een risico op mishandeling met zich mee zou brengen. In december 2016 waren ongeveer honderd voormalige Al-Shabaab leden gere-integreerd in Mogadishu en Baidoa. Zij werden gemonitord door de NISA en sommige van deze personen zouden telefonisch benaderd zijn door Al-Shabaab, die van hen eiste dat zij zouden terugkeren naar of als informant zouden gaan werken voor Al-Shabaab. De lokale bevolking zou zeer wantrouwend staan tegenover overlopers van Al-Shabaab, met name als het om 'high profiles' gaat.⁷⁷ Slechts een klein aantal minderjarigen zou naar rehabilitatiecentra gaan. Het zou niet duidelijk zijn wat er met het merendeel van de minderjarigen gebeurt die uit milities komen. De overheid biedt geen opvang voor voormalige minderjarige strijders. Er is wel een aantal rehabilitatiecentra van de *United Nations Children Fund* (UNICEF).⁷⁸

In de derde plaats lopen journalisten, mensenrechtenactivisten en medewerkers van ngo's een risico van de kant van Al-Shabaab. De mate waarin, is echter afhankelijk van hoe zij zich opstellen ten opzichte van Al-Shabaab en hangt af van de individuele context. Ngo-medewerkers zouden bijvoorbeeld geen risico lopen, indien Al-Shabaab goedkeuring heeft verleend voor de activiteiten van de betreffende ngo. Ngo's die geaffilieerd zijn aan de VS zouden echter sowieso een doelwit zijn. Eén bron stelt dat ngo's niet zozeer een gericht doelwit van Al-Shabaab zijn, maar dat soms ook sprake is van banditisme of militiegeweld, dat vaak aan Al-Shabaab zou

⁷⁴ Noorse Landinfo: Query response Somalia: *Al-Shabaab and local employees of Amisom, the UN and other international organisations*, 2 juni 2016.; UK Home Office: *Fear of al Shabaab*, juli 2017.

⁷⁵ AMISOM media monitoring, Voice of America News: *Al-Shabab Commander Defects To Somali Forces*, 1 juni 2017; UK Home Office: *Fear of Al Shabaab*, juli 2017; Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 17-18, 1/2017, maart 2017.

⁷⁶ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina's 17-18, 40, 46 en 59, 1/2017, maart 2017.

⁷⁷ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 17-18, 1/2017, maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 21 juli 2017.

⁷⁸ Vertrouwelijke bronnen: 18 juli 2017; 19 juli 2017.

worden toegeschreven. Volgens een andere bron zou momenteel bijna elke aanslag of misdaad aan Al-Shabaab worden toegeschreven, ook als het om criminele activiteiten van andere partijen gaat.⁷⁹ Zie ook paragraaf 2.3.8 verdwijningen en ontvoeringen. Zoals in die paragraaf is aangegeven, zijn hulpverleners frequent slachtoffer van ontvoeringen door Al-Shabaab en andere milities. In april 2017 werden dertien hulpverleners ontvoerd, het hoogste aantal in één maand sinds 2011.⁸⁰

Een vierde categorie die mogelijk een extra risico loopt, vormen zakenlieden die zaken doen met de Somalische regering. Er zijn slachtoffers gevallen onder bijvoorbeeld leveranciers en theeverkopers aan de overheid, de VN en AMISOM. Over het risico dat zij lopen bestaat echter geen eenduidig beeld; dat zij slachtoffer werden, kan ook onbedoeld en willekeurig zijn geweest.⁸¹

Vrouwen lopen niet meer risico om doelwit te worden van Al-Shabaab dan mannen. Volgens één bron zou Al-Shabaab met name vrouwen en kinderen de gelegenheid geven te vertrekken wanneer zij een gebied innemen. Voor gewone burgers in Somalië, en Somaliërs die terugkeren vanuit de diaspora, geldt dat zij, indien zij geen bijzonder profiel hebben, geen gericht doelwit van Al-Shabaab zullen zijn, voor zover bekend. Hun risico beperkt zich tot het willekeurig slachtoffer kunnen worden van geweld of aanslagen.⁸² Hierbij moet wel aangetekend worden dat personen die langer buiten Somalië verbleven, en met name in het westen, opvallen en door Al-Shabaab als verdacht (van spionage) worden beschouwd. Voor hen die korte tijd in Kenia of Ethiopië verbleven zou dit minder gelden.⁸³

Hieronder worden twee incidenten genoemd als illustratie van de dreiging die er van Al-Shabaab uitgaat voor bepaalde categorieën personen. Op 25 mei 2017 werden tijdens twee aparte incidenten in Neder-Shabelle en Mogadishu in totaal drie vrouwen omgebracht. Het eerste incident vond plaats in een klein dorp bij de stad Leego in Neder-Shabelle, ongeveer negentig kilometer ten noordwesten van Mogadishu, waar gewapende mannen twee vrouwen van middelbare leeftijd ontvoerden en hun onthoofde lichamen later aan de kant van de weg achterlieten. De twee vrouwen zouden handelaars in qat zijn geweest. Voor Al-Shabaab zijn handelaars in qat een potentieel doelwit. Tijdens een tweede incident op dezelfde dag doodden gewapende mannen een vrouwelijke afgevaardigde die betrokken was bij de indirecte verkiezingen van begin 2017. Zij was werkzaam in een recent geopende cosmeticawinkel in Mogadishu. Van de afgevaardigden die betrokken waren bij de verkiezingen van de Somalische parlementariërs tijdens de laatste verkiezingen, was zij de 23ste die gedood werd.⁸⁴

Risico-categorieën in Al-Shabaab gebied

Volgens bronnen die geraadpleegd zijn door de eerder vermelde Deense factfinding missie zijn er drie elementen die meespelen bij de vraag of een persoon een verhoogd risico loopt in Al-Shabaab gebied. Dat zijn de achtergrond en de banden van een persoon, of hij/zij zich gedraagt conform Al-Shabaabs interpretatie van de

⁷⁹ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 17-18, 1/2017, maart 2017; UK Home Office: *Fear of Al Shabaab*, juli 2017; vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 20 juli 2017.

⁸⁰ The Washington Post: *In Somalia, Islamist rebels are blocking starving people from getting food*, 27 mei 2017.

⁸¹ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 19, 1/2017, maart 2017.

⁸² Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 19, 1/2017, maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 11 augustus 2017.

⁸³ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 24, 1/2017, maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017.

⁸⁴ AMISOM media monitoring, Somali Update: *Three Women Brutally Killed in Separate Incidents*, 26 mei 2017, en Dhacdo.com: *Delegates Flee Mogadishu After Militant Killings Increase*, 17 mei 2017.

sharia, én een houding en/of het gedrag die de verdenking van spionage doen rijzen bij Al-Shabaab. Daarnaast loopt iedereen die banden heeft met AMISOM, het Somalische, Ethiopische, of Keniaanse leger, of de centrale (federale) regering het risico het doelwit te worden van Al-Shabaab.⁸⁵ Volgens sommige berichtgeving zou het enkele feit dat mensen vanwege de droogte gevlucht zijn naar bijvoorbeeld ontheemdenkampen in regeringsgebied, Al-Shabaab al doen vermoeden dat zij banden met de regeringszijde hebben aangeknoopt.⁸⁶ Na de inname door Al-Shabaab van de steden die door het Ethiopische leger werden geëvacueerd in de tweede helft van 2016 (zie paragraaf 1.1.6 controle gebieden) vonden vergeldingsacties plaats tegen personen die verdacht werden van collaboratie met de Ethiopische en Somalische overheid; Al-Shabaab voerde verscheidene executies door middel van onthoofding uit.⁸⁷ Maar ook in de bevrijde gebieden is Al-Shabaab doorgaans nog wel aanwezig en zouden vermeende spionnen en aanhangers van AMISOM en het SNAF door hen worden geëxecuteerd.⁸⁸

Iedereen die zich in Al-Shabaab gebied bevindt dient zich te conformeren aan de leefregels van Al-Shabaab. Het niet naleven van deze leefregels kan ernstige repercussies tot gevolg hebben. Zo werd op 18 mei 2017 bericht dat van twee mannen die veroordeeld werden wegens diefstal de handen door Al-Shabaab werden afgehakt.⁸⁹ Ook schending van de kledingvoorschriften kan leiden tot arrestatie of lijfstraffen. De regels betreffen vooral vrouwen, bijvoorbeeld de verplichting om hoofdbedekkende kleding te dragen, en het verbod om te spreken met en handen te schudden van mannen zonder dat er een mannelijk familielid bij is. Ook werken is verboden voor vrouwen, evenals reizen met niet-verwante mannen. Het dragen van een bh is eveneens verboden. Jonge strijders zouden vrouwen hierop controleren, en hen bestraffen indien zij het verbod overtreden.⁹⁰ Vermeend onislamitisch gedrag als een baard scheren, voetballen, basketballen, luisteren naar muziek, roken van sigaretten, televisie of sportevenementen kijken, of het verkopen van qat, is verboden. Al-Shabaab kenmerkt zich door de gewelddadige en strikte wijze van handhaving van de leefregels.⁹¹

Desalniettemin zou in Somalië onder velen de opvatting heersen dat mensen onder Al-Shabaab beter af zijn dan onder de regering en AMISOM. Al-Shabaab (evenals de *Islamic Courts Union / ICU*) zou in vergelijking met de Somalische overheid in positieve zin geassocieerd worden met eerlijke en effectieve rechtspraak, minder corruptie, opkomend voor Somalische (in plaats van Ethiopische, Keniaanse of westerse) belangen, en clan-overstijgend optreden. Zo hebben Al-Shabaab en ICU bijvoorbeeld ook land van de overheid herverdeeld onder de bevolking. Voor de vele jongeren die nooit een stabiele overheid hebben gekend, lijkt Al-Shabaab meer zekerheid te bieden. Men moet hierbij echter bedenken dat steun aan Al-Shabaab ook uit pragmatisme voortkomt en de bevolking zich niet snel tegen onbekenden en/of in het openbaar tegen Al-Shabaab zal uitspreken, aangezien deze groepering in de gehele maatschappij is geïnfiltreerd.⁹²

⁸⁵ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 23, 1/2017, maart 2017; Noorse Landinfo: *Query Response Somalia: Al-Shabaab and local employees of AMISOM, the UN and other international organisations*, 2 juni 2016.

⁸⁶ AMISOM media monitoring; The Washington Post: *In Somalia, Islamist rebels are blocking starving people from getting food*, 27 mei 2017.

⁸⁷ Vertrouwelijke bronnen: 27 oktober 2016; 2016.

⁸⁸ Vertrouwelijke bron: 17 juli 2017.

⁸⁹ Reuters: *Somalia's Al-Shabaab Cuts Off Hands Of Two Men Convicted By Sharia Court*, 18 mei 2017.

⁹⁰ Vertrouwelijke bron: 11 augustus 2017.

⁹¹ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 23, 1/2017, maart 2017; US State Department: *Somalia 2016 International Religious Freedom Report*, 15 augustus 2017.

⁹² Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 23, 1/2017, maart 2017; Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 19 juli 2017; 11 augustus 2017.

Personen die terugkeren naar Somalië vanuit het buitenland

Of iemand het doelwit wordt van Al-Shabaab hangt af van hoe hij/zij zich gedraagt, zich kleedt en met wie deze persoon geaffilieerd is. Teruggekeerde personen zouden extra in de gaten gehouden worden door Al-Shabaab, en zij zouden worden gecheckt en ondervraagd. Ook bij een controlepost zullen deze personen extra gecontroleerd worden, onder meer ter vaststelling van hun identiteit. Het enkele feit dat iemand uit het westen is teruggekeerd, zou op zich niet van belang zijn bij terugkeer naar Al-Shabaab gebied. Wat van belang zou zijn is zijn/haar clan, en dat familieleden die goed bekend staan bij Al-Shabaab voor de persoon kunnen instaan. In zo'n geval zou iemand veilig zijn. Het Deense rapport haalt echter ook een geval aan, waarbij een terugkeerder vanuit een westers land bij een check uit een bus gehaald zou zijn en zou zijn vermoord. De achterliggende reden hiervan zou echter onbekend zijn. Volgens één bron zou een terugkeerder naar Al-Shabaab gebied over een groot netwerk moeten beschikken en onder bescherming van een grote dominante clan moeten staan, bijvoorbeeld de Darod. Leden van gemarginaliseerde etnische groepen als de Bantu zouden niet kunnen terugkeren. Bescherming van kleine clans door grotere clans zou niet gebruikelijk zijn. Een andere bron stelt dat voor bescherming van grote clans betaald moet worden. Twee bronnen stellen dat uit de diaspora teruggekeerde Somaliërs als spion worden beschouwd door Al-Shabaab. Eén van deze bronnen meent dat dit minder geldt voor hen die korte tijd in bijvoorbeeld Kenia of Ethiopië zijn geweest. Met name personen die langer buiten Somalië verbleven, en in het westen woonden, zouden door bijvoorbeeld kleding, houding of gedrag opvallen als niet-Somalisch. Al-Shabaab heeft problemen met terugkeerders omdat zij de sociale structuur van een leefgemeenschap veranderen. Voor de gewone Somalische burger zijn mensen uit de diaspora te vreemd, te verwesterd.⁹³

Vrouwen

Vrouwen zouden in beginsel niet anders behandeld worden door Al-Shabaab dan mannen. Zowel vrouwen als mannen dienen zich aan de strenge gedragscodes en kledingvoorschriften te houden. Vrouwen hebben onder Al-Shabaab minder rechten dan mannen, en kunnen gedwongen worden te huwen.⁹⁴ Zie ook paragraaf 2.4.3 vrouwen.

Openbare executies

Indien er een openbare executie plaatsvindt of een soortgelijke gebeurtenis zullen personen die in Al-Shabaab gebied wonen zich dienen te voegen naar hetgeen Al-Shabaab van hen verlangt. Dat wil zeggen dat men waarschijnlijk zo'n executie zal dienen bij te wonen. Volgens een Somalische ngo die door de Deense factfinding missie werd geïnterviewd, zouden openbare executies niet frequent plaatsvinden.⁹⁵ Een andere bron meent dat het lijkt of er minder openbare executies plaatsvinden, minder vertoon van bruto geweld in de vorm van buitengerechtelijke moorden. *Amnesty International* stelt in haar rapport over 2016 dat het aantal executies in Somalië verminderde maar dat vaker de doodstraf werd uitgesproken.⁹⁶ Zie ook paragraaf 2.3.10 doodstraf.

⁹³ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 24, 1/2017, maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 18 juli 2017; 19 juli 2017; 21 juli 2017; 11 augustus 2017; 17 juli 2017; 20 juli 2017.

⁹⁴ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina's 24-25, 1/2017, maart 2017.

⁹⁵ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 25, 1/2017, maart 2017.

⁹⁶ Vertrouwelijke bron: 17 juli 2017; Amnesty International: *Death Sentences and Executions 2016, 2017*.

Andere aspecten betreffende Al-Shabaab

Zoals hierboven reeds vermeld, verleende Al-Shabaab in de verslagperiode zelf humanitaire hulp door de afgifte van onder andere water, meel, rijst, suiker, olie, medicinale kruiden en dekens aan de lokale bevolking. Op Al-Shabaab-radio Al-Andalus en de Somalische Memo-website werd dit breed uitgemeten. De omvang van de hulpverlening kon niet worden vastgesteld, maar deze is waarschijnlijk bescheiden, gelet op de in dit opzicht beperkte capaciteit van de organisatie.⁹⁷

Al-Shabaab was in het algemeen gekant tegen hulpverlening door internationale organisaties. Zie ook paragraaf 1.1.7 humanitaire situatie. Zo verspreidde de groep geruchten dat het door internationale ngo's uitgedeelde voedsel chemisch vergiftigd zou zijn.⁹⁸ In februari en maart 2017 verlieten veel door de droogte getroffen families de gebieden in Bay en Bakool en de Shabelle en Juba riviervalleien, die door Al-Shabaab gecontroleerd werden, richting regeringsgebied, op zoek naar hulpverlening. Al-Shabaab keerde zich tegen deze dreigende ontvolking van door hen gecontroleerde gebieden, en zou de bevolking gedwongen hebben te blijven. Somaliërs die aangetroffen werden met door internationale organisaties verleend voedsel en andere hulpgoederen zouden door Al-Shabaab bedreigd zijn met arrestatie. De groepering zou geen onderscheid maken tussen hulpverlening uit moslim of niet-moslim landen, zij zou zich tegen beide keren.⁹⁹ Zo werd in april 2017 bij een aanslag met explosieven ten westen van Mogadishu een konvooi van hulporganisaties getroffen, waaronder de Rode Halve Maan uit Dubai. De Verenigde Arabische Emiraten veroordeelden de aanslag.¹⁰⁰

In eerdere ambtsberichten werd ingegaan op de manieren waarop Al-Shabaab aan zijn inkomsten komt. Er waren in deze verslagperiode opnieuw berichten over mensensmokkel, het witwassen van geld, en ontvoering van onder meer hulpverleners en VN-staf, door Al-Shabaab.¹⁰¹ De groepering zou de belasting die zij int van de plaatselijke bevolking (*Zakat*) in de verslagperiode verdubbeld hebben, en de inning zou strikter gebeuren, konvoeien zouden derhalve steeds vaker aangehouden worden. Dit leidde tot weerstand bij de plaatselijke clans. Al-Shabaab zou ook geld van ngo's verlangen, voordat deze activiteiten mogen ontplooiën in Al-Shabaab-gebied. Al-Shabaab zou na herovering van grondgebied op SFG niet altijd zijn gram halen op de bevolking omdat het de belastinggelden nodig heeft. Iemand die weigert belasting te betalen is per definitie een doelwit voor Al-Shabaab.¹⁰²

1.1.9.4

Activiteiten van Al-Shabaab buiten Zuid- en Centraal-Somalië

In Somaliland hebben zich de afgelopen jaren geen terroristische aanslagen voorgedaan, ook niet door Al-Shabaab. De regering van Somaliland zou een vrij goede inlichtingendienst hebben. In het zuidoosten van Somaliland (de Sool regio) is in een bergachtige streek wel een kleine Al-Shabaab cel actief. Vermoed wordt dat deze ongeveer 100 tot 150 personen omvat en opereert in opdracht van de Al-Shabaab leiding, die zich ophoudt in de Juba-corrider in het zuiden van Somalië. Deze cel zou onder meer zorgdragen voor de aanvoerroute naar Al-Shabaab vanuit Jemen via de haven van Bosaso.¹⁰³

⁹⁷ Vertrouwelijke bron: 11 augustus 2017.

⁹⁸ BBC: *Al-Shabab 'distributing famine aid'*, 16 maart 2017, en *Somalia food crisis: Has al-Shabab adopted new approach to food aid?*, 22 maart 2017; vertrouwelijke bron: 19 juli 2017.

⁹⁹ International Crisis Group: *Instruments of Pain (III): Conflict and Famine in Somalia*, pagina 4, Africa Briefing 125, 9 mei 2017.

¹⁰⁰ BAMF: *Briefing Notes*, 24 april 2017; Dubai Eye: *UAE condemns terror attack in Somalia*, 19 april 2017.

¹⁰¹ BBC: *Somalia al-Shabab Islamist militants kidnap aid workers*, 4 april 2017.

¹⁰² Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 20 juli 2017; 2017.

¹⁰³ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 39, 1/2017, maart 2017.

Puntland is in tegenstelling tot Somaliland op veiligheidsgebied relatief onrustig. De Karkaar bergen worden gedomineerd door Al-Shabaab en zouden een vrijhandelsplaats voor wapens en dergelijke zijn. Verder hebben zich gerichte aanslagen op personen voorgedaan in Puntland, waaronder op een minister. Op last van een militaire rechtbank werden in april 2017 vijf personen ter dood gebracht, die lid van Al-Shabaab zouden zijn geweest. Zij zouden verantwoordelijk zijn geweest voor een aanslag waarbij verschillende ambtenaren in Puntland omkwamen. Daarnaast is Al-Shabaab actief in de regio Galkayo. Er zijn in Galkayo ook aanslagen door Al-Shabaab uitgevoerd in de verslagperiode.¹⁰⁴

In de buurt van Qandala, aan de kust van Puntland, is een factie actief die zich afgescheiden heeft van Al-Shabaab en die zich loyaal heeft verklaard aan ISIS in Irak. De groepering telde oorspronkelijk 25 tot 30 strijders, tot het najaar van 2016 toen zij meer dan een maand de controle over Qandala overnamen. Nadat zij uit Qandala werden verdreven in november-december 2016, heeft de groepering zich weer gehergroepeerd in de regio Bosaso – Qandala. Zij zou 300 tot 350 strijders omvatten en zich inmiddels in de bergen van Galgala ophouden, op de grens met Somaliland. Het leiderschap van ISIS in Irak heeft haar echter nooit officieel erkend. De groepering heeft verscheidene aanslagen opgeëist, zoals een aanslag in mei 2017 te Mogadishu. Zij ontvoerde in januari 2017 vijf soldaten en onthoofdde drie van hen.¹⁰⁵

In Kenia was Al-Shabaab in de gehele verslagperiode zeer actief. Er werden geregeld aanslagen gepleegd. Zo kwamen bij drie bomaanslagen in twee dagen tijd veertien Keniaanse politiemedewerkers om op 24 en 25 mei 2017. Deze aanslagen vonden vooral plaats in de grensregio bij de Keniaanse steden Mandera en Garissa. Een week daarna vond in de regio Lamu, aan de noord-Keniaanse kust, weer een aanslag plaats, waarbij zeven Keniaanse politiemensen gedood werden.¹⁰⁶ Al-Shabaab gaf aan dat dit was ter vergelding voor de Keniaanse militaire inzet in Somalië.¹⁰⁷ Het belangrijkste doelwit van de aanslagen in Kenia waren politieposten, ook werden burgers ontvoerd. In veel gevallen valt Al-Shabaab aan vanaf Somalisch grondgebied en keert na een aanval op Keniaans grondgebied naar Somalisch grondgebied terug. In een poging dit tegen te houden, bouwde Kenia een hek van prikkeldraad in de regio Lamu.¹⁰⁸ De BBC berichtte over rekrutering door Al-Shabaab onder mannelijke Kenianen en over de ontvoering van jonge Keniaanse vrouwen door Al-Shabaab. Deze vrouwen zouden onder valse voorwendselen gelokt worden en vervolgens gedwongen worden of vrouwen van Al-Shabaab strijders te worden, of in een bordeel te werken.¹⁰⁹ In de Mandera-driehoek¹¹⁰ overschrijdt Al-Shabaab vaak de grens. Er vinden veel buitengerechtigde executies en mensenrechtenschendingen plaats. Onschuldige burgers zouden tevens het slachtoffer worden van acties van de Keniaanse veiligheidsdiensten.¹¹¹

¹⁰⁴ Vertrouwelijke bronnen: 26 juli 2017; 2017; Al Jazeera: *Al-Shabab claims double suicide bombing in Somalia*, 22 augustus 2016, en: *Fighting in Somalia's Galkayo city kills 29*, 7 november 2016.

¹⁰⁵ Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 18 juli 2017; Reuters: *Somalia's Puntland executes al Shabaab militants for killing officials*, 8 april 2017; ACLED: *Conflict Trends no. 58*, mei 2017; UN SecGen report, 9-5-2017; Threat Matrix: *Islamic State claims hotel attack in northern Somalia*, 9 februari 2017.

¹⁰⁶ Le Figaro: *Sept policiers et un civil tués au Kenya*, 31 mei 2017 ; vertrouwelijke bron: 19 juli 2017.

¹⁰⁷ AMISOM media monitoring, VOA news: *Al-Shabab Claims somalia, Kenya attacks*, 25 mei 2017; AMISOM media monitoring, Reuters: *Three Kenyan Police Killed in Landmine Attack Claimed By Al-Shabaab*, 24 mei 2017; AMISOM media monitoring 18 mei 2017, Xinhuanet: *Roadside Blast Kills Kenyan Official In Border Region*, 17 mei 2017; AMISOM media monitoring, 19 mei 2017, Xinhuanet: *33 Al-Shabaab Militants Nabbed in Kenya's Coast In 4 Months*, 18 mei 2017.

¹⁰⁸ ACLED: *Conflict Trends no. 58*, mei 2017.

¹⁰⁹ AMISOM media monitoring, 26 mei 2017, BBC: *The Sex Slaves of Al-Shabaab*, 25 mei 2017.

¹¹⁰ De Mandera-driehoek ligt op het drielandpunt van Kenia, Ethiopië en Somalië, met als middelpunt de stad Mandera.

¹¹¹ Vertrouwelijke bron: 19 juli 2017.

1.2 Veiligheidssituatie

1.2.1 Algemeen

Zie voor wat betreft de gebieden waar de regering/AMISOM, respectievelijk Al-Shabaab aanwezig zijn de paragrafen 1.1.6 controle gebieden en 1.1.9 Al-Shabaab.

De algemene veiligheidssituatie in Somalië was tijdens de verslagperiode onveranderd zeer slecht.¹¹² Het geweld in Zuid- en Centraal-Somalië vindt zowel willekeurig als gericht plaats, afhankelijk van de daders en de situatie. Met name overheid, hotels, politieposten en het SNAF zijn een gericht doelwit. Vaak zijn burgers niet direct het doelwit maar bijkomstige slachtoffers, tenzij hotels of restaurants worden aangevallen. Wel zouden volgens een bron steeds meer aanvallen op burgers plaatsvinden in Mogadishu om de SFG te destabiliseren. Buiten Mogadishu zouden de aanvallen vooral gericht zijn op het federale leger en AMISOM.¹¹³ Maar het *State Department* constateerde dat buiten de hoofdstad (in Zuid- en Centraal-Somalië) meer aanwezigheid en activiteiten van Al-Shabaab langs de Keniaanse grens, en meer complexe aanvallen op Keniaanse en AMISOM-bases plaatsvonden. Bovendien zouden burgers in toenemende mate het doelwit zijn van Al-Shabaab-acties, zoals ontvoeringen, executies, controles bij wegblokkades, en vernieling van goederen.

De meeste (i)ngo's werken alleen nog in de verstedelijkte gebieden, waar Al-Shabaab niet de overhand heeft. Door een gebrek aan veiligheid op de wegen vanuit Kenia gaan veel terugkeerders niet naar hun oorspronkelijke woongebied terug maar naar de steden.¹¹⁴

Volgens het *Armed Conflict Location&Event Data Project* (ACLED) nam in 2016 in Somalië zowel het aantal incidenten als het aantal dodelijke slachtoffers toe. De dodelijke slachtoffers waren het gevolg van confrontaties tussen Al-Shabaab en regeringstroepen en de inzet van buitenlandse militaire troepen. Het aantal dodelijke slachtoffers als gevolg van confrontaties tussen Al-Shabaab en buitenlandse troepenmachten als AMISOM, de Keniaanse en VS-militairen, steeg met 48% in 2016.¹¹⁵ De *Danish Refugee Council* (DRC) citeert een VN-bron die stelt dat de veiligheidssituatie in 2016 niet is verbeterd in vergelijking met 2015 en in sommige gebieden zelfs is verslechterd.¹¹⁶

Tijdens de eerste vier maanden van 2017 zouden meer dan 130 burgers zijn gedood en tweehonderd burgers zijn verwond door geweld van Al-Shabaab of ongeïdentificeerde personen. Dit betekent dat het aantal slachtoffers met 47% is toegenomen ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar, zo rapporteerde de VN Secretaris-Generaal aan de Veiligheidsraad eind mei 2017. Al-Shabaab ging steeds geavanceerder te werk bij het plegen van aanslagen door middel van explosieven. Meer dan zeventig burgers werden in de eerste vier maanden van 2017 gedood als gevolg van het geweld van de zijde van Somalische regeringstroepen en AMISOM. Al-Shabaab voerde het aantal aanslagen op de Somalische regeringstroepen en

¹¹² Vertrouwelijke bron: 17 juli 2017.

¹¹³ Vertrouwelijke bron: 21 juli 2017.

¹¹⁴ Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 18 juli 2017; 18 juli 2017; Danish Refugee Council: *South and Central Somalia, Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017; US State Department: *Country Reports on Terrorism 2016*, 19 juli 2017.

¹¹⁵ ACLED: crisis.acledata.com/conflict-trend-summaries-2016.

¹¹⁶ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017.

AMISOM op. Zo werden op 27 januari 2017 ruim dertig Keniaanse soldaten gedood bij een aanslag op een militaire basis nabij Kulbiyow in de regio Neder-Juba.¹¹⁷ Zie voor een overzicht van de belangrijkste aanslagen, gepleegd door Al-Shabaab in 2016 het jaarrapport inzake terrorisme van het Amerikaanse State Department.¹¹⁸

Volgens ACLED zouden van januari tot september 2017 meer dan 1.500 geweldsincidenten hebben plaatsgevonden, met meer dan 3.280 slachtoffers tot gevolg. Er zouden minder slachtoffers zijn gevallen door gevechtshandelingen de laatste jaren. Tegelijkertijd steeg het aantal burgerslachtoffers, zowel door gericht geweld tegen burgers als door geweld waarbij burgers indirect slachtoffer werden. De meeste van deze geweldsincidenten zouden door Al-Shabaab zijn veroorzaakt. In dezelfde periode vielen meer dodelijke burgerslachtoffers als gevolg van geweld door clanmilities. Het aantal geweldsincidenten uitgevoerd door clanmilities jegens burgers nam niet zozeer toe maar de incidenten hadden meer dodelijke slachtoffers tot gevolg. Ook zou veel geweld zijn uitgeoefend door andere, niet geïdentificeerde, gewapende groeperingen.¹¹⁹

Zie voor de risicocategorieën waar Al-Shabaab zich op richt 1.1.9.3. Gewoonlijk is de ramadan in Somalië de gewelddadigste periode van het jaar.¹²⁰

De veiligheidssituatie kenmerkte zich ook deze verslagperiode door een combinatie van verschillende soorten van geweld. In de rurale gebieden vonden gewapende confrontaties plaats tussen het regeringsleger/AMISOM en Al-Shabaab. Daartoe behoorden ook luchtaanvallen, die gesteund werden door de VS. In de steden, waar de regering/AMISOM aanwezig zijn, vond een aanzienlijk aantal terroristische aanslagen plaats. Het conflict is echter veel complexer en meer ambigu dan een zwart-wit confrontatie tussen de regering/AMISOM aan de ene kant en Al-Shabaab aan de andere kant. Clanbelangen en rivaliteit spelen een belangrijke rol. Er vindt nog steeds veel geweld plaats dat gerelateerd is aan clanrivaliteit in Somalië. Het kan daarbij gaan over disputen inzake landbezit, bloedwraak of politieke controle. Aanslagen werden soms dan ook ten onrechte toegeschreven aan Al-Shabaab, terwijl die gepleegd werden door clanmilities.¹²¹ Daarnaast geldt dat het geweldsniveau in het algemeen zeer hoog is in Somalië. De meeste volwassen mannen zijn bewapend. In die situatie kan een conflict snel ontaarden in een gewelddadige confrontatie. Zo voerde de overheid in mei 2017 een actie uit om de naar schatting duizenden illegale wapens in Mogadishu te confisqueren. Milities van de dominante clans verzetten zich daartegen met het argument dat personen zichzelf moeten kunnen beschermen, zolang de regering niet in staat is dat te doen, waarbij ook naar de bedreiging door Al-Shabaab werd verwezen.¹²²

De veiligheidssituatie wordt verder gecompliceerd door de enorme stroom ontheemden als gevolg van de droogte en honger en het gewapende conflict. Sinds november 2016 zouden meer dan 700.000 personen door de droogte ontheemd zijn geraakt. Meer dan een miljoen mensen waren reeds voor november 2016 ontheemd, met name door het conflict. Zie paragraaf 3.1 ontheemden.¹²³

¹¹⁷ AllAfrica.com, *The East African: Al-Shabaab Remains A Threat As Attacks Increase*, 27 mei 2017.

¹¹⁸ US State Department: *Country Reports on Terrorism 2016*, 19 juli 2017.

¹¹⁹ ACLED: *Somalia-September 2017 Update*, 2017

¹²⁰ BBC News: *Somalia hopes for better future despite attacks*, 2 juni 2016.

¹²¹ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 9, 1/2017, maart 2017.

¹²² Somali Update: *Somalia: First Security Operation in Mogadishu Seizes Illegal Weapons*, 22 mei 2017 en *Tension High in Mogadishu Amid Disarmament Operation*, 30 mei 2017.

¹²³ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 7, 1/2017, maart 2017; Human Rights Council A/hrc/36/62: *Report of the Independent Expert on the situation of human rights in Somalia*, 6 september 2017.

1.2.2 Veiligheidssituatie per regio

ACLED constateerde dat tussen september 2016 en mei 2017 veertig procent van het geweld in twee regio's plaatsvond, namelijk Mogadishu/Benadir en Neder-Shabelle. De geregistreerde geweldsincidenten in 2016 waren per regio als volgt verspreid: Mogadishu/Benadir (793), Neder-Shabelle (477), Neder-Juba (257), Hiraan (213), Gedo (196), Bay (189), Galgaduud (142), Midden-Shabelle (113), Bakool (102), Midden-Juba (58).¹²⁴

Al-Shabaab gebruikte vaak een dodelijke tactiek door bermbommen en met explosieven geladen voertuigen tot ontploffing te brengen op druk bezochte markten, bij hotels of bij militaire controleposten. Vaak werd de ontploffing gevolgd door een gerichte aanslag, waarbij gebruik gemaakt werd van de verwarring die door de ontploffing ontstond. In het algemeen hadden deze aanslagen bepaalde hogere militaire officieren of politici als doelwit. In meer afgelegen gebieden pleegde Al-Shabaab aanslagen met bermbommen en andere mijnen op konvoeien en gewapende patrouilles. Ook in dat geval wachtte men vaak eerst de ontploffing af om vervolgens gericht toe te slaan. Deze tactiek werd vaak gebruikt in de corridor Merka-Afgooye-Mogadishu in Neder-Shabelle.¹²⁵

De troepen van de Somalische regering, Jubaland en AMISOM zouden in de periode november 2016 tot mei 2017 wel enige terreinwinst hebben geboekt tegen Al-Shabaab in de zuidelijke provincies Bay, Neder-Shabelle en de Juba-vallei.¹²⁶

In verschillende regio's kwamen frequent clanconflicten voor, in het bijzonder in Hiraan, Galgaduud, Mudug, Neder- en Midden-Shabelle. Door een serie van conflicten gedurende de laatste twee jaar rond de stad Galkayo, in het noorden van Centraal-Somalië, raakten ten minste 75.000 mensen ontheemd.¹²⁷

Gezien de vele incidenten in de diverse regio's is het niet mogelijk alle aanslagen die bekend werden te noemen. Daarom worden hieronder slechts enkele voorbeelden per regio genoemd.

1.2.2.1 Mogadishu / Benadir

Mogadishu staat tot op zekere hoogte onder de controle van het Somalische regeringsleger/AMISOM en Al-Shabaab beschikt daar niet over militaire kampen. 's Nachts en in de buitenwijken is Al-Shabaab actiever aanwezig. Al-Shabaab is voor zover bekend in Mogadishu op uiteenlopende plekken geïnfiltreerd, ook in de meest bewaakte, internationale plaatsen, zoals de internationale luchthaven en Villa Somalia.¹²⁸ *Mogadishu International Airport (MIA)*, het internationale vliegveld van Mogadishu, is echter sinds begin 2017 beter beveiligd. Er zou sindsdien een strikter veiligheidsprotocol gelden, dat door AMISOM en met name private Turkse beveiligers wordt uitgevoerd. Ook de beveiliging van de toegangswegen van en naar het vliegveld zou verbeterd zijn in de verslagperiode.¹²⁹

In 2016 is de veiligheidssituatie in Mogadishu verslechterd ten opzichte van 2015. De situatie verslechterde nog meer in Mogadishu sinds de nationale verkiezingen en

¹²⁴ ACLED: *Conflict Trends no. 58*, mei 2017.

¹²⁵ ACLED: *Conflict Trends no. 58*, mei 2017.

¹²⁶ ACLED: *Conflict Trends no. 58*, mei 2017.

¹²⁷ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017; OCHA Somalia Flash Update #2: *Humanitarian impact of fighting in Gaalkacyo*, 24 oktober 2016. NB: De stad Galkayo zou circa 270.000 inwoners hebben.

¹²⁸ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 11, 1/2017, maart 2017. NB: Villa Somalia is de residentie en het kantoor van de president van Somalië.

¹²⁹ Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 18 juli 2017; 19 juli 2017.

het aantreden van de nieuwe Somalische president begin 2017.¹³⁰ Als reactie op de maatregelen van de regering pleegde Al-Shabaab meer aanslagen in Mogadishu. Er vonden in 2017 vrijwel dagelijks aanslagen plaats waarbij dodelijke slachtoffers te betreuren waren. De toenemende aanslagen in Mogadishu in 2017 zouden veelal gericht zijn tegen politici, overheidsfunctionarissen en personen verbonden met internationale organisaties.¹³¹ De aanslagen zouden sinds 2016 ook grootschaliger en complexer zijn geworden, waarbij per aanslag meer slachtoffers vielen. Al-Shabaab zou vaak de verantwoordelijkheid hebben opgeëist, ook als andere actoren verantwoordelijk waren.¹³²

Al-Shabaab richtte zich bij het plegen van aanslagen in Mogadishu met name op overheidspersoneel en populaire hotels, maar er vielen ook veel andere (burger-) slachtoffers bij deze aanslagen. Zo zouden in de eerste vijf maanden van 2017 ongeveer evenveel burgerslachtoffers zijn geweest dan in heel 2016. Sommige hotels en andere ondernemingen zouden geld moeten betalen aan Al-Shabaab om een aanslag af te kopen.¹³³

Hieronder volgen enkele voorbeelden van aanslagen die in Mogadishu plaatsvonden tijdens de verslagperiode. De aantallen doden en gewonden die hieronder genoemd worden, kunnen verschillen, al naar gelang het tijdstip van verslaglegging van de bron:

- Op 25 januari 2017 vond een aanslag plaats op het Dayah hotel in Mogadishu, nabij het Somalische Parlement, waarbij minstens 28 doden vielen en 43 personen gewond raakten. Eerst werd een autobom tot ontploffing gebracht en daarna werd het hotel door strijders bestormd. Daarna ging nog een autobom af. Het hotel werd veel bezocht door politici, regeringsmedewerkers en ondernemers. Al-Shabaab eiste de aanslag op.¹³⁴
- Op 16 februari 2017 landden meerdere mortiergranaten nabij Villa Somalia tijdens het beëdigden van de nieuwe president. Daarbij werden ten minste drie mensen gedood en vier mensen raakten gewond.¹³⁵
- Op 19 februari vond een aanslag op een markt in Mogadishu plaats, waarbij zeker 34 doden vielen.¹³⁶
- Op 13 maart 2017 vond een aanslag plaats nabij het Wehliye hotel in Mogadishu, waarbij een auto tot ontploffing werd gebracht. Hierbij zouden ten minste dertien personen zijn gedood en vier gewond zijn geraakt. Al-Shabaab eiste de verantwoordelijkheid op.¹³⁷

¹³⁰ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 8, 1/2017, maart 2017; Jamestown Foundation Terrorism Monitor Briefs Volume 15, Issue 16: *Somalia: Mogadishu Under Pressure*, 15 augustus 2017.

¹³¹ AMISOM media monitoring 26 mei 2017, Hiiraan: *Al-Shabaab's Increased Attacks In Mogadishu Is An Attempt to Disrupt Security Operations, Minister Says*, 26 mei 2017; Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS): *Veiligheidssituatie in Mogadishu*, 9 juni 2017; vertrouwelijke bronnen: 18 juli 2017; 19 juli 2017.

¹³² ACLED: *Conflict Trends no. 58*, mei 2017; Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 11, 1/2017, maart 2017; CGVS: *Veiligheidssituatie in Mogadishu*, 9 juni 2017.

¹³³ US State Department: *Country Reports on Terrorism 2016*, 19 juli 2017; Reuters: *At least 19 killed in hotel attack in Somalia's capital*, 15 juni 2017; CGVS: *Veiligheidssituatie in Mogadishu*, 9 juni 2017.

¹³⁴ Al Jazeera: *Somalia: Al-Shabab attack at Mogadishu hotel 'kills 28'*, 25 januari 2017.

¹³⁵ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia, S/2017/408*, pagina 3, 9 mei 2017; AllAfrica: *Somalia: Three Killed in Mortar Attack Near Presidential Palace in Somalia*, 17 februari 2017.

¹³⁶ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia, S/2017/408*, pagina 3, 9 mei 2017.

¹³⁷ Reuters: *Car bomb kills at least 13 in Somali capital: police, medics*, 13 maart 2017.

- Op 21 maart 2017 ging een autobom af, waarbij tien doden vielen. Al-Shabaab eiste de verantwoordelijkheid op.¹³⁸
- Op 9 en 10 april 2017 werden in Mogadishu bij vier verschillende aanslagen twaalf soldaten en achttien burgers gedood. De aanslag werd opgeëist door Al-Shabaab.¹³⁹
- Op 18 april 2017 beschoten Al-Shabaab strijders een woonwijk in Mogadishu met granaten, waarbij een school werd getroffen. Daarbij kwamen ten minste vijf personen om het leven en raakten minstens zeven anderen, onder wie vier schoolkinderen, gewond.¹⁴⁰
- Bij een aanslag op 18 april 2017 ten westen van Mogadishu op een konvooi van afgevaardigden van hulporganisaties raakten meerdere personen gewond. De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd voor zover bekend niet opgeëist.¹⁴¹
- Al-Shabaab strijders schoten op 20 april 2017 nabij de Bakara Markt in Mogadishu ten minste twee Somalische soldaten dood. Volgens Al-Shabaab zou in een ander stadsdeel van Mogadishu nog een derde soldaat gedood zijn.¹⁴²
- Op 3 mei 2017 werd de Somalische minister van Openbare Werken, Abbas Abdullahi Sheikh Siraji, doodgeschoten nabij het presidentiële paleis in Mogadishu. Hij werd abusievelijk neergeschoten door lijfwachten van de president van de Rekenkamer.¹⁴³
- Op 8 mei 2017 ontplofte een autobom te Mogadishu, met vijf doden en twintig gewonden tot gevolg. Al-Shabaab claimde de verantwoordelijkheid.¹⁴⁴
- Tijdens een schietincident op 15 mei 2017 werden twee regeringssoldaten gedood en twee anderen raakten gewond. De reden hiervoor was onduidelijk, maar het ging waarschijnlijk om een confrontatie tussen regeringsmedewerkers onderling.¹⁴⁵
- Op 24 mei 2017 ontplofte een bom in Mogadishu, waarbij vijf burgers werden gedood en zes gewond raakten. De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd, voor zover bekend, niet opgeëist.¹⁴⁶
- Zoals reeds hierboven gemeld in paragraaf 1.1.9.3, doodden op 26 mei 2017 gewapende mannen een vrouwelijke afgevaardigde die betrokken was bij de indirecte verkiezingen van begin 2017.¹⁴⁷

¹³⁸ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2016/430, pagina 3, 9 mei 2016.

¹³⁹ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2016/430, 9 mei 2016.

¹⁴⁰ BAMF: *Briefing Notes*, 24 april 2017.

¹⁴¹ BAMF: *Briefing Notes*, 24 april 2017.

¹⁴² BAMF: *Briefing Notes*, 24 april 2017.

¹⁴³ Al Jazeera: *Somalia: Somali minister shot dead near presidential palace*, 3 mei 2017.

¹⁴⁴ Al Jazeera: *Somalia: Huge blast rocks downtown Mogadishu*, 8 mei 2017.

¹⁴⁵ AMISOM media monitoring, 17 mei 2017, Jowhar: *Gunfire Exchange Between Villa Somalia Guards and NISA Banadir Boss leaves Two Dead*, 15 mei 2017.

¹⁴⁶ AMISOM media monitoring, 25 mei 2017, Reuters: *Blast In Somali Capital Kills Five, Injures Six*, 24 mei 2017.

¹⁴⁷ AMISOM media monitoring, 26 mei 2017, Somali Update: *Three Women Brutally Killed in Separate Incidents*, 26 mei 2017.

- Op 29 mei 2017 tijdens de Ramadan schoten Somalische veiligheidstroepen een vermeende Al-Shabaab strijder dood onmiddellijk nadat deze een burger had gedood in Bakara, een drukke markt in Mogadishu.¹⁴⁸
- Op 29 mei 2017 werden vier ontheemden gedood door een regerings soldaat tijdens een voedseldistributie in Mogadishu. Onenigheid zou de oorzaak van het incident zijn geweest. De soldaat was vervolgens voortvluchtig.¹⁴⁹
- Ongeïdentificeerde gewapende mannen schoten op 31 mei 2017 een clanoude dood in de wijk Waaberi in Mogadishu. Het bericht vermeldde dat dit soort incidenten, waarbij clanoudsten, verkiezingsgedelegeerden, regeringsmedewerkers en burgers het doelwit zijn, gewoon zijn in Mogadishu.¹⁵⁰
- In Mogadishu werd op 6 juni 2017 een persoon door gewapende personen gedood. De toedracht en het motief waren onbekend.¹⁵¹
- Op 7 juni 2017 vond een aanslag op een vrouwelijk parlementslid (Samira Hassan Abdulle uit Jowhar) plaats. Een bembom ontplofte toen haar auto langs kwam. Het parlementslid overleefde de aanslag. De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd niet opgeëist.¹⁵²
- Op 7 juni 2017 pleegden gewapende strijders (vermoedelijk van Al-Shabaab) een aanslag op een beveiligingsmedewerker in Mogadishu, waarbij deze gedood werd.¹⁵³
- Op 28 september 2017 werden zeven personen gedood door een autobom in Mogadishu. De explosie vond plaats in een drukke straat bij een markt, waar eerder aanslagen door Al-Shabaab werden gepleegd. De verantwoordelijkheid voor deze aanslag werd niet opgeëist.¹⁵⁴
- Op 14 oktober 2017 werd met een vrachtwagen vol explosieven een aanslag gepleegd in de buurt van een hotel en enkele ministeries in Mogadishu. Daarbij kwamen zeker 230 mensen om het leven en raakten meer dan tweehonderd mensen gewond. Volgens de regering zou Al-Shabaab verantwoordelijk zijn voor de aanslag. Het zou de zwaarste bomaanslag tot nog toe zijn in Somalië.¹⁵⁵

1.2.2.2 Zuid-West Staat (Neder-Shabelle, Bay, Bakool)

De veiligheidssituatie in Neder-Shabelle werd in de verslagperiode gekenmerkt door veel geweldsuitbarstingen, die werden veroorzaakt door onder andere AMISOM, het Somalische leger, Al-Shabaab en clanmilities. Dit en de door de droogte veroorzaakte stroom van ontheemden zorgden voor veel instabiliteit. Met name de regio's Merka, Afgooye en Qoryooley werden geteisterd door geweld, hetgeen

¹⁴⁸ Xinhuanet: *Al-Shabaab fighter shot dead in Somalia's Mogadishu*, 29 mei 2017.

¹⁴⁹ AMISOM media monitoring 30 mei 2017, The Messenger: *Four Displaced People Killed in Mogadishu*, 29 mei 2017.

¹⁵⁰ AMISOM media monitoring, 1 juni 2017, Hiiraan: *Gunmen Kill A Traditional Elder in Mogadishu*, 1 juni 2017.

¹⁵¹ AMISOM media monitoring 6 juni 2017, Goobjoog News: *One Person Killed in Mogadishu*, 6 juni 2017.

¹⁵² AMISOM media monitoring 8 juni 2017, Somali Update: *Female Lawmaker Survives Bomb Attack in Mogadishu*, 7 juni 2017.

¹⁵³ AMISOM media monitoring 8 juni 2017, Somali Update: *Female Lawmaker Survives Bomb Attack in Mogadishu*, 7 juni 2017.

¹⁵⁴ Al Jazeera: *Car bomb blast kills seven in Somalia's Mogadishu*, 28 september 2017.

¹⁵⁵ Frankfurter Allgemeine Zeitung: *Mehr als 230 Tote bei Anschlag in Mogadishu; Präsident macht Schabaab-Miliz für die Tat verantwortlich / Drei Tage Staatstrauer*, 16 oktober 2017; NRC Next: *Dodelijkste aanslag Somalië: ten minste 231 doden*, 16 oktober 2017; NOS: *Al-Shabaab alleen maar 'succesvoller' als terreurgroep*, 15 oktober 2017.

voornamelijk gerelateerd zou zijn aan clanconflicten. Volgens bronnen die geraadpleegd werden door de Deense factfinding missie waren Afgoooye en Qoryooley onder controle van AMISOM. Het zou moeilijk zijn geweest in Neder-Shabelle te reizen zonder toestemming van Al-Shabaab. De controle over de stad Merka was betwist. Zie paragraaf 1.1.6 controle gebieden. Sinds 2013 wijzigde de controle over de stad door de regering/AMISOM, respectievelijk Al-Shabaab regelmatig. Sinds december 2016 zou sprake zijn van een machtsvacuüm, en zouden zowel Al-Shabaab als de regering/AMISOM aanwezig zijn in de stad. Jowhar, Balcad en andere steden stonden onder controle van AMISOM, maar de controle was niet stabiel en Al-Shabaab beheerste het omringende platteland.¹⁵⁶ Hieronder volgen enkele voorbeelden van de vele incidenten die tijdens de verslagperiode plaatsvonden.

- Al-Shabaab strijders vielen op 20 april 2017 met springstof AMISOM eenheden aan nabij Afgoooye, waarbij volgens de extremisten meerdere doden en gewonden vielen.¹⁵⁷
- Bij een ontploffing in een druk restaurant in Qasahdhare (Bay) op 16 mei 2017 raakten minstens zeven mensen gewond. De aanslag was bedoeld voor lokale regeringsmedewerkers. De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd niet opgeëist.¹⁵⁸
- Zoals gemeld in paragraaf 1.1.5 kwam op 4 mei 2017 een Amerikaanse militair om het leven, die behoorde tot de elite-eenheid Navy SEALs, in een militaire operatie ongeveer zestig kilometer ten westen van de hoofdstad.¹⁵⁹
- Op 22 mei 2017 werd tussen Mogadishu en Afgoooye een coach van een plaatselijke voetbalclub gedood en raakten twee spelers gewond, nadat twee gewapende mannen het vuur hadden geopend op het voertuig waarin zij zaten. De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd niet opgeëist.¹⁶⁰
- Al-Shabaab strijders vielen op 23 mei 2017 veertien dorpen in het zuiden van Somalië aan, ongeveer vijftig kilometer ten zuiden van Mogadishu. Zij ontvoerden tijdens de aanval burgers en stalen vee.¹⁶¹
- Op 6 juni 2017 werd de voorzitter van de vrouwenvereniging van Diinsoor in de provincie Bay vermoord. De aanslag werd niet opgeëist, maar werd toegeschreven aan Al-Shabaab.¹⁶²
- Een politiemann werd gedood door een bom geplaatst bij een politiebureau in Kismayo op 5 juni 2017. Al-Shabaab eiste de verantwoordelijkheid op.¹⁶³
- Een AMISOM-konvooi reed op een landmijn, de daaropvolgende explosie beschadigde een voertuig, en meerdere soldaten raakten ernstig gewond. Het incident speelde zich af aan de rand van Qoryooley. Al-Shabaab eiste de verantwoordelijkheid op.¹⁶⁴

¹⁵⁶ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina's 13-14, maart 2017; vertrouwelijke bron: 26 juni 2017.

¹⁵⁷ BAMF: *Briefing Notes*, 24 april 2017.

¹⁵⁸ Anadolu Agency: *Bomb blast injures 7 in southwestern Somalia*, 16 mei 2017: aa.com.tr/en/africa.

¹⁵⁹ CNN: *Navy SEAL killed in action in Somalia*, 5 mei 2017; The New York Times: *Navy SEAL Who Died in Somalia Was alongside, Not Behind, Local Forces*, 9 mei 2017;

¹⁶⁰ AMISOM media monitoring, 23-5-17, Shabelle news: *Attack On Bus Leaves Coach Dead, Two Players Injured*, 22 mei 2017.

¹⁶¹ AMISOM media monitoring, 24-5-17, VOA News: *Militants Attack 14 Villages In Southern Somalia*, 23 mei 2017.

¹⁶² AMISOM media monitoring, 9 juni 2017, Dhacdo.com: *Diinsoor Women Association Chairperson Shot And Killed At Her Home*, 8 juni 2017.

¹⁶³ Reuters: *Al Shabaab claims bomb attack on Somali police station*, 5 juni 2017.

¹⁶⁴ Radioshabelle.com: *Roadside Bomb Hits AMISOM Military Convoy Near Qoryooley*, 8 oktober 2017.

1.2.2.3

Hirshabelle (Hiraan, Midden-Shabelle)

Hirshabelle werd gekenmerkt door verhoogde onveiligheid vanwege clanconflicten, politieke spanningen en Al-Shabaab-activiteiten. Voor Hiraan geldt dat Al-Shabaab de mogelijkheid beperkte om te reizen tussen de verschillende steden. AMISOM was aanwezig in de stad Beledweyne, maar Al-Shabaab was er ook actief, vooral in het westelijke deel van de stad. In het westelijk deel van Beledweyne vonden ook gevechten plaats tussen de subclans Jajeleh en Galjeel. Het oostelijk deel werd voornamelijk gecontroleerd door een subclan van de Hawadle. Sommige steden stonden onder controle van Al-Shabaab (Tayeeglow, Raadbhuure, Ceel Cali), andere stonden onder controle van ENDF (Xudur, Ceel Barde, Waajid).¹⁶⁵ Jowhar en Balcad en andere steden in Midden-Shabelle stonden onder controle van AMISOM, maar de controle was niet stabiel en Al-Shabaab beheerste het platteland.¹⁶⁶

Er vonden in de verslagperiode zeer veel incidenten plaats. Hieronder wordt ter illustratie een aantal incidenten genoemd. Onder andere de International Crisis Group (ICG) geeft regelmatig overzichten van aanslagen uit.¹⁶⁷

- Op 13 juni 2017 vond een gewapend treffen tussen rivaliserende clanmilities plaats als gevolg waarvan tien militieleden omkwamen.¹⁶⁸
- Een AMISOM soldaat kwam om het leven op 14 juni 2017 toen een bom geplaatst door Al-Shabaab ontplofte op de parkeerplaats van de luchthaven in Bulo Burte (Hiraan).¹⁶⁹
- Drie soldaten kwamen om bij een ontploffing van een landmijn in Midden-Shabelle (Balcad) op 15 juni 2017. De verantwoordelijkheid werd door Al-Shabaab opgeëist.¹⁷⁰
- In Banyaaley, 76 kilometer ten noordoosten van Beledweyne (Hiraan) vonden op 15 juni 2017 confrontaties tussen clans plaats, waarbij 25 militieleden zouden zijn omgekomen.¹⁷¹
- Gewapende mannen doodden op 19 juni 2017 een bekende zakenman in Beledweyne. In dezelfde plaats vond reeds eerder een serie moorden op clanoudsten en religieuze leiders plaats.¹⁷²

1.2.2.4

Galmudug (Galguduud, Zuid-Mudug)

Galmudug werd gekenmerkt door verhoogde onveiligheid wegens clanconflicten, politieke spanningen en Al-Shabaab activiteiten. Zoals hierboven aangegeven, vonden de afgelopen twee jaren frequent gevechten tussen clans plaats in de regio Galkayo, waardoor circa 75.000 mensen ontheemd raakten.¹⁷³

De situatie in de provincie Galgaduud werd gekenmerkt door betrokkenheid van verschillende actoren: regionale regeringstroepen, Al-Shabaab en ASWJ. ASWJ is

¹⁶⁵ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 16, maart 2017.

¹⁶⁶ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017; vertrouwelijke bron: 26 juni 2017.

¹⁶⁷ ICG: *CrisisWatch Tracking Conflict Worldwide*, juni 2017.

¹⁶⁸ Garowe Online: *Somalia: Ten killed in Inter-clan fighting in Hiran region*, 14 juni 2017.

¹⁶⁹ Vertrouwelijke bron: 15 juni 2017.

¹⁷⁰ Xinhuanet: *3 soldiers killed in landmine blast in Somalia*, 15 juni 2017.

¹⁷¹ Vertrouwelijke bron: 15 juni 2017.

¹⁷² AMISOM Daily Media Monitoring, Jowhar.com: *Gunmen Kill Famous Businessman In Beledweyn*, 19 juni 2017.

¹⁷³ Human Rights Watch: *Clashes in Galkay, Somalia Harm Civilians*, 25 oktober 2016; OCHA: *Somalia: Violence in Gaalkacyo displaces 75,000 people*, 24 oktober 2016; Reuters: *Clashes in Somalia displace 75,000 as rains threaten: U.N.*, 24 oktober 2016; vertrouwelijke bron: 17 juli 2017.

gelieerd aan de regering. Daar waar ASWJ de controle had, zou het relatief veilig en rustig zijn geweest, volgens een bron. Ceel Dheer, Budbud en Galcad stonden onder controle van Al-Shabaab, en Dhusamarreeb stond onder controle van ASWJ in samenwerking met de Ethiopische troepen, ENDF. Er waren gewapende confrontaties in de verslagperiode tussen Al-Shabaab en de Galmudug regeringstroepen.¹⁷⁴ Al-Shabaab versterkte zijn greep op de zuid-westelijke regio van Galmudug. In de provincie Mudug waren vaak gevechten tussen Al-Shabaab en lokale troepen, en gewapende confrontaties tussen de troepen van Puntland en de regio Galmudug.¹⁷⁵ De plaatselijke Galmudug regering was bovendien in conflict met ASWJ.¹⁷⁶ Van de vele incidenten die plaatsvonden in de verslagperiode volgen hieronder enkele voorbeelden.

- Op 11 januari 2017 werden zes mensen gedood bij confrontaties tussen clans in Abudwak.¹⁷⁷
- Op 17 januari 2017 werden twee soldaten gedood tijdens een gewapende confrontatie tussen de Galmudug politie en veiligheidstroepen in Cadaado.¹⁷⁸
- Op 21 januari 2017 werd de politiecommandant van Jowhar gedood bij een aanslag met een granaat.¹⁷⁹
- Toen op 27 mei 2017 een aanval werd uitgevoerd op een voedseldistributie in Abudwak (Galgaduud), vielen ten minste twee doden.¹⁸⁰
- Op 25 mei 2017 werd weer over clangevechten gerapporteerd in de regio Oost-Mudug. Het ging hierbij om clans die elkaar beconcurreren vanuit Puntland en Galmudug. Betwist werden putten en weideland.¹⁸¹
- Minstens twee personen werden gedood bij clangevechten op 5 juni 2017 in een dorp, ongeveer negentig kilometer van Galkayo. De gevechten leidden tot de ontheemding van honderden families. Puntland beschuldigde clanmilities uit Galmudug. Kort hiervoor hadden beide regio's onderling een vredesovereenkomst afgesloten.¹⁸²
- Een gepensioneerde soldaat werd op 1 juni 2017 doodgeschoten door twee gewapende mannen in noord-Galkayo.¹⁸³

1.2.2.5 Jubaland (Gedo, Midden-Juba, Neder-Juba)

Neder-Juba werd ten dele beheerst door de regering van Jubaland en ten dele door Al-Shabaab. In de regio Gedo zouden regeringstroepen eind juni 2017 de controle hebben heroverd over meerdere steden.¹⁸⁴ Tijdens de verslagperiode vonden dikwijls incidenten plaats, waaronder de volgende:

¹⁷⁴ Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 2017.

¹⁷⁵ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 16, maart 2017.

¹⁷⁶ Vertrouwelijke bron: 2017.

¹⁷⁷ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2017/408, 9 mei 2017.

¹⁷⁸ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2017/408, 9 mei 2017.

¹⁷⁹ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2017/408, 9 mei 2017.

¹⁸⁰ Somali Update: *Somalia: Gunman Kills Two at Food Aid Distribution Site in Abudwak*, 28 mei 2017.

¹⁸¹ AMISOM Daily Media Monitoring, Shabelle News: *Two Killed In A Renewed Inter-Clan Battle In Somalia*, 25 mei 2017.

¹⁸² AllAfrica, Shabelle Media Network: *Somalia: Two Dead, Five Wounded in Inter-Clan Clash*, 5 juni 2017.

¹⁸³ AllAfrica, Shabelle Media Network: *Somalia: Former Puntland Darawiish Officer Murdered in Galkayo*, 1 juni 2017.

¹⁸⁴ Garowe Online: *Somalia: Army forces recapture towns in Gedo region*, 29 juni 2017.

- In januari 2016 voerde Al-Shabaab een massale aanval uit op een door Kenianen geleide AMISOM-basis in el-Ade, Gedo, waarbij ongeveer 180 soldaten zouden zijn gedood. Dit aantal werd door Kenia betwist.¹⁸⁵
- Keniaanse AMISOM-troepen vielen op 21 april 2017 in Neder-Juba een Al-Shabaab kamp aan en doodden daarbij 52 Al-Shabaab strijders.¹⁸⁶
- Op 19 april 2017 doodden Keniaanse eenheden onopzettelijk in de dorpen Darulsalam en Giriley (Gedo) ten minste drie burgers bij een poging Al-Shabaab strijders uit te schakelen.¹⁸⁷
- Vier Al-Shabaab strijders werden gedood op 1 juni 2017 in een gezamenlijk offensief van het Somalische leger en AMISOM in Jubaland, ten westen van Kismayo.¹⁸⁸

1.3 Documenten

Documenten spelen in Zuid- en Centraal-Somalië nog steeds niet of nauwelijks een rol.¹⁸⁹ Bij reizen binnen Somalië zijn voor Somalische burgers geen identiteitsdocumenten vereist. Bij controleposten zou geen identiteitskaart worden verlangd, maar vooral naar de clanachtergrond worden gekeken. Voor reizen naar het buitenland zijn wel identiteitsdocumenten nodig. Om Somalië in te reizen, is voor buitenlanders volgens de website van de Britse overheid voor vijftig Amerikaanse dollars¹⁹⁰ een visum voor een éénmalige inreis verkrijgbaar bij aankomst op het internationale vliegveld in Mogadishu, geldig voor één maand. Voorts dient het paspoort waarop wordt gereisd geldig te zijn tot het einde van de voorgenomen verblijfsperiode in Somalië.¹⁹¹ Visa kunnen ook worden verkregen bij de Somalische ambassades in Nairobi en Addis Abeba. Somaliland en Puntland geven eigen visa af bij binnenkomst. Volgens de WHO is een gele koorts vaccinatie nodig voor reizigers die uit een gele koorts-gebied komen.¹⁹² Bij reizen tussen Somaliland en Zuid- en Centraal-Somalië zouden volgens een paar bronnen documenten een rol kunnen spelen omdat Somaliland eigen documenten afgeeft en er een conflict is tussen de regering van Somaliland en Zuid- en Centraal-Somalië over de status van Somaliland.¹⁹³ Eén bron stelt echter dat het wel mogelijk is van Somaliland naar Zuid- en Centraal- Somalië te reizen zonder reisdocument.¹⁹⁴

Soorten paspoorten

Zie voor een beschrijving van de verschillende soorten paspoorten en achtergrondinformatie de algemene ambtsberichten Somalië 2016 en 2013. Behalve de daarin vermeldde paspoorten, bestaat sinds december 2013 een nieuw paspoort, met dezelfde kleuren als het vorige (dat vijf jaar geldig was):

Blauw voor gewone paspoorten

Bruin voor dienstpaspooten

Rood voor diplomatieke paspoorten.

¹⁸⁵ BBC: *Somalia's al-Shabab killed '180 Kenyan troops' in el-Ade*, 25 februari 2016.

¹⁸⁶ BAMF: *Briefing Notes*, 24 april 2017.

¹⁸⁷ BAMF: *Briefing Notes*, 24 april 2017.

¹⁸⁸ Xinhuanet: *4 Al-Shabaab fighters killed in southern Somalia*, 1 juni 2017.

¹⁸⁹ Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 18 juli 2017; 18 juli 2017.

¹⁹⁰ NB: vijftig Amerikaanse dollars is circa 42 euro's: valuta.nl, geraadpleegd 16 augustus 2017.

¹⁹¹ Gov.uk: *Foreign travel advice Somalia*, geraadpleegd 17 augustus 2017.

¹⁹² Zie het algemeen ambtsbericht Somalië 2016, pagina 40-42: rijksoverheid.nl; website who.int, geraadpleegd 2017; vertrouwelijke bron: 19 juli 2017.

¹⁹³ Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 19 juli 2017; 20 juli 2017.

¹⁹⁴ Vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

Zowel dit paspoort als de identiteitskaart zijn voorzien van een chip.¹⁹⁵

Aanvragen paspoort

Paspoorten worden in de regel uitgegeven door immigratiekantoren in Mogadishu, Garowe, Bosaso, en in noord- en zuid-Galkayo, onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Paspoorten en identiteitskaarten die in Somalië zijn afgegeven worden geregistreerd in een database in Mogadishu. De database valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken, en is te raadplegen door de immigratieautoriteiten, de veiligheidsdienst (NISA) en waarschijnlijk ook door het beveiligingsbedrijf van het vliegveld van Mogadishu. Biometrische data worden sinds december 2013 ook opgeslagen in het *National ID Card Processing Centre* in de hoofdstad.¹⁹⁶

Een vertrouwelijk rapport uit 2016, dat zich op bronnen uit 2014 baseert stelt dat burgers een geboorteakte en een identiteitskaart moesten overleggen, die ze bij de lokale overheid moesten aanvragen. Volgens een bron van de *Immigration and Refugee Board of Canada* (IRBC) schrapte het Somalische parlement echter in april 2014 de vereiste om een identiteitskaart te hebben.¹⁹⁷

De aanvragers van een identiteitskaart moesten ten minste vijftien jaar zijn, en een brief van de regiocommissaris overleggen, waarin deze verklaarde dat betrokkene de Somalische nationaliteit heeft en uit welke regio betrokkene afkomstig was. Alleen een centrum in Mogadishu zou identiteitskaarten hebben afgeven. Aanvragers van een identiteitskaart moesten in totaal 17,50 Amerikaanse dollars betalen via Dahabshiil of via de Salaam Bank. De identiteitskaart kostte 12,50 en de geboorteakte die tegelijkertijd werd afgegeven kostte 5 Amerikaanse dollars.¹⁹⁸ Het is niet duidelijk hoe lang het duurde voordat de aanvrager zijn identiteitskaart ontving. Naast een identiteitskaart en een geboorteakte moesten Somalische burgers ook een certificaat van het *Criminal Investigations Department* (CID) overleggen, dat bewijst dat ze geen strafblad hebben.¹⁹⁹

Volgens de woordvoerder van de regionale overheid van Benadir in januari 2014 moest elke aanvrager destijds vingerafdrukken laten afnemen en een foto laten nemen. Een paspoort kostte toen 83,00 Amerikaanse dollars.²⁰⁰

Een rapport van de *Immigration and Refugee Board of Canada* (IRBC) meldt dat het paspoort in persoon moest worden aangevraagd bij het *Immigration and Citizenship Department*, en het duurde meer dan dertig dagen voordat men het paspoort ontving.²⁰¹

In een rapport van de IRBC van 6 maart 2017 wordt verwezen naar het Britse ministerie van Buitenlandse Zaken dat in een rapport van 2015 concludeerde dat er geen betrouwbare archieven van de burgerlijke stand zijn in Somalië. Het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken komt tot dezelfde conclusie: er is geen erkende bevoegde civiele autoriteit voor de afgifte van documenten van de burgerlijke stand. Door de burgeroorlog in Somalië zijn de meeste archieven vernietigd. De gegevens die niet vernietigd zijn, zijn thans in handen van particulieren en kunnen niet teruggevonden worden. Indien men in Somalië

¹⁹⁵ Vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 7 juli 2016; algemeen ambtsbericht Somalië 2016: rijksoverheid.nl.

¹⁹⁶ Algemeen ambtsbericht Somalië 2016: rijksoverheid.nl; vertrouwelijke bron: 18 juli 2017.

¹⁹⁷ IRBC: *Somalia identification documents*, SOM105248.E, 17 maart 2016.

¹⁹⁸ NB: 17,50 Amerikaanse dollars is circa 15 euro's; 12,50 Amerikaanse dollars is circa 10,50 euro's, en 5,39 Amerikaanse dollars is circa 4,50 euro's: valuta.nl, geraadpleegd 16 augustus 2017.

¹⁹⁹ Vertrouwelijke bron: 7 juli 2016.

²⁰⁰ NB: 83,00 Amerikaanse dollars is circa 70,50 euro's: valuta.nl, geraadpleegd 16 augustus 2017; vertrouwelijke bron: 7 juli 2016.

²⁰¹ IRBC: *Somalia identification documents*, SOM105248.E, 17 maart 2016; vertrouwelijke bron: 7 juli 2016.

momenteel een document van de burgerlijke stand nodig heeft, dient men in persoon een aanvraag in te dienen, formulieren in te vullen en leges te betalen. Een document van de burgerlijke stand kan echter ook aangevraagd worden door een derde persoon, die bekend is met de aanvrager. Verder wordt er vanuit gegaan dat de corruptie en gebrekkige administratieve infrastructuur in Somalië het verkrijgen van documenten van de burgerlijke stand vrij gemakkelijk maken. Volgens informatie van *the Office for Coordination of Humanitarian Affairs* (OCHA) van februari 2017 zouden Somalische documenten voor 2014 ook op de markt in Somalië te verkrijgen zijn geweest. Momenteel zouden documenten van de burgerlijke stand slechts door de gemeente van Mogadishu worden afgegeven. Voor de inhoud van het document zou men daarbij afgaan op de informatie die wordt verstrekt door de aanvrager zelf, familie van de aanvrager, of eventuele getuigen.²⁰²

Overigens kunnen slechts weinig Somaliërs het zich financieel permitteren een paspoort aan te vragen.²⁰³

Door de corrupte praktijken –ook indien het om diplomatieke documenten gaat– zouden de immigratiekantoren als niet betrouwbaar gelden, aldus een bron.²⁰⁴

Andere documenten

Volgens het *US Country Reciprocity Schedule* zijn de volgende documenten in Somalië niet beschikbaar: geboortecertificaten, overlijdensakten, huwelijksakten, scheidingsakten, adoptiecertificaten, identiteitskaarten, uittreksels van de politie, rechtbank of gevangenis en militaire uittreksels.²⁰⁵

Volgens OCHA, zoals geciteerd door IRBC, zouden geboortecertificaten een heel enkele keer wel worden afgegeven, namelijk alleen in geval een kind in een ziekenhuis wordt geboren. Het merendeel van de baby's wordt echter thuis geboren.²⁰⁶

OCHA stelt dat uittreksels inzake medische gegevens, onderwijs of een uittreksel met betrekking tot iemands arbeidsverleden, worden afgegeven door uiteenlopende partijen, zoals particuliere ziekenhuizen, bedrijven en universiteiten.²⁰⁷

Somaliërs die voor de overheid werken hebben een speciaal identiteitsbewijs van de overheid. Veel overheidspersoneel is echter analfabeet. Deze kunnen hun eigen identiteitsbewijs niet lezen, of hun identiteitsbewijs wordt gecontroleerd door iemand die niet kan lezen.²⁰⁸

Erkenning Somalische paspoorten

Sinds verschijnen van het vorige ambtsbericht in 2016 erkent van de Europese landen nu ook Portugal het nieuwe Somalische paspoort, zoals dat sinds 1 februari 2007 wordt uitgegeven. Oostenrijk erkent alleen Somalische reisdocumenten die zijn

²⁰² IRBC, Somalia: Ability to obtain documentation, including medical, education, and employment records; effectiveness of the postal service, on both domestic and international level, SOM/105755.E, 6 maart 2017; Vertrouwelijke bron: 17 juli 2017.

²⁰³ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 23, 3 maart 2017.

²⁰⁴ Vertrouwelijke bron: 4 augustus 2017.

²⁰⁵ [Travel.state.gov/visas/reciprocity](http://travel.state.gov/visas/reciprocity) by country/somalia country reciprocity schedule, geraadpleegd 17 juli 2017; Vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 21 juli 2017.

²⁰⁶ IRBC, Somalia: Ability to obtain documentation, including medical, education, and employment records; effectiveness of the postal service, on both the domestic and international level, SOM/105755.E, 6 maart 2017.

²⁰⁷ IRBC, Somalia: Ability to obtain documentation, including medical, education, and employment records; effectiveness of the postal service, on both the domestic and international level, SOM/105755.E, 6 maart 2017.

²⁰⁸ Vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

afgegeven voor 31 januari 1991. Zie voor een actueel en compleet overzicht de website van de Europese Unie.²⁰⁹

Veel Somaliërs beschikken voor internationale reizen (ook) over bijvoorbeeld een Keniaans of Ethiopisch paspoort omdat deze wel erkend worden. Dubbel staatsburgerschap wordt door de huidige voorlopige grondwet geaccepteerd.²¹⁰

Legalisatie

Het Somalische ministerie van Binnenlandse Zaken is verantwoordelijk voor de legalisatie van documenten. Legalisatie betekent doorgaans dat een ambtenaar een stempel geeft ter verificatie. Daarbij wordt geen systeem gevolgd, elke ambtenaar zou dit stempel kunnen geven. Er vindt een taaltoets en een gesprek plaats. Er zou vooral gekeken worden naar de clanachtergrond van de aanvrager.²¹¹

²⁰⁹ [Ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visa](http://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visa): *Travel documents issued by third countries and territorial entities (Part I)*, bijgewerkt tot 29 juni 2017, geraadpleegd 15 september 2017; vertrouwelijke bron: 14 september 2017.

²¹⁰ Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 18 juli 2017; 19 juli 2017.

²¹¹ Vertrouwelijke bron: 18 juli 2017.

2 Mensenrechten

2.1 Juridische context

2.1.1 *Verdragen en protocollen*

Somalië is partij bij een aantal internationale mensenrechtenverdragen, waaronder het VN-Vluchtelingenverdrag en het bijbehorende protocol, het Internationale Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Rassendiscriminatie, het Internationale Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, het Internationaal Verdrag tegen Foltering en Andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing en het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (*International Covenant on Civil and Political Rights / ICCPR*) en het eerste bijbehorende protocol (het tweede protocol inzake de afschaffing van de doodstraf is niet ondertekend). Somalië is ook partij bij het Afrikaanse Handvest inzake Mensenrechten en Rechten van Volkeren.²¹²

Somalië heeft het Verdrag inzake de Rechten van het Kind op 20 januari 2015 geratificeerd met een aantal voorbehouden. Het bijbehorende eerste protocol, over de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten, werd in 2005 getekend maar niet geratificeerd. Het tweede bijbehorende protocol, inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie werd niet ondertekend. Het Afrikaans Handvest inzake de Rechten en het Welzijn van Kinderen uit 1990 is niet geratificeerd door Somalië. Somalië is wel partij bij het verdrag van de *International Labour Organization (ILO)* met betrekking tot de ergste vormen van kinderarbeid.²¹³

Somalië heeft het VN-Verdrag inzake de Uitbanning van Alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*) niet ondertekend.²¹⁴

2.1.2 *Grondwet*

De voorlopige grondwet van Somalië (augustus 2012), de grondwet van Somaliland (mei 2001) en de grondwet van Puntland (april 2012) maken melding van de rechten en de plichten van burgers, evenals van onafhankelijke rechtspraak gebaseerd op de sharia. In Somaliland bepaalt de grondwet dat geen regeling of wet in tegenspraak mag zijn met de sharia. In Puntland geldt de grondwet als de belangrijkste wet na de sharia. De voorlopige grondwet van Somalië werd in deze verslagperiode niet goedgekeurd.²¹⁵ Het streven is om, na consultaties met lokale overheden en het maatschappelijk middenveld, binnen twee jaar en voor de verkiezingen van 2020 een definitieve grondwet te hebben.²¹⁶ In augustus 2016

²¹² Zie de website met VN-Verdragen: treaties.un.org, geraadpleegd 10 augustus 2017; en de website van de Afrikaanse Unie: OAU/AU Treaties, Conventions, Protocols&Charters: au.int/en/treaties, geraadpleegd 10 augustus 2017.

²¹³ Zie voor achtergrondinformatie over de voorbehouden het algemeen ambtsbericht Somalië 2016: rijksoverheid.nl; Zie de website met VN-Verdragen: treaties.un.org, geraadpleegd 10 augustus 2017; de website van de Afrikaanse Unie: OAU/AU Treaties, Conventions, Protocols&Charters: au.int/en/treaties, geraadpleegd 10 augustus 2017; de website van de African Commission on Human and People's Rights: achpr.org, geraadpleegd 10 augustus 2017; en de website van de International Labour Organization: ilo.org, geraadpleegd 10 augustus 2017.

²¹⁴ Zie de website United Nations Treaty Collection: www.un.org, geraadpleegd 10 augustus 2017.

²¹⁵ wipo.org: *The Federal Republic of Somalia Provisional Constitution, adopted August 1, 2012*; www.refworld.org: *The Constitution of the Republic of Somaliland, approved by referendum on 31 May 2001*; puntlandgovt.com: *Transitional Constitution of Puntland Regional Government, 2001*, allen geraadpleegd 10 augustus 2017.

²¹⁶ UNDP in Somalia: *Constitutional review process kicked off in Somalia*, 21 mei 2017.

werd een wet aangenomen tot het oprichten van een Nationale Mensenrechtencommissie. De Commissie is verantwoordelijk voor de bescherming en bevordering van de mensenrechten.²¹⁷

2.1.3 *Overige nationale wetgeving*

Verschiedende gemeenschappen in Somalië passen thans verschillende regels toe. Deze regels berusten op traditioneel recht, gewoonterecht (xeer), de sharia, de wetgeving uit de periode van onafhankelijkheid vóór Siad Barre, die uit de periode Barre, of een combinatie van deze systemen.

In de verslagperiode werden verschillende conceptwetten door de regering opgesteld en naar het parlement gestuurd, maar het gebeurde zelden dat een wet door het parlement werd aangenomen. In 2017 lukte het de nieuwe regering en het parlement echter wel een aantal voorstellen aan te nemen.²¹⁸

2.2 **Toezicht en rechtsbescherming**

Willekeur en straffeloosheid kwamen veel voor in Somalië. De rechtspraak was onderhevig aan beïnvloeding en corruptie en werd sterk beïnvloed door clanpolitiek. De autoriteiten respecteerden de rechterlijke bevelen vaak niet. De veiligheidsdienst NISA hield gevangenen gedurende lange periodes vast zonder eerlijk en behoorlijk proces en mishandelde verdachten tijdens ondervragingen. Met een beroep op de veiligheidssituatie werden de regels, die in de Strafproceswet gesteld zijn inzake een eerlijke procesgang, niet nageleefd. De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht voldeed niet aan internationale normen. Dit gold bijvoorbeeld voor de benoemingen in de rechterlijke macht waar clanpolitiek in de praktijk leidend was. In het algemeen konden personen, ongeacht hun clanafkomst, niet rekenen op bescherming door de staat.²¹⁹

De tenuitvoerlegging van vonnissen liet zeer te wensen over. Een belangrijke reden hiervoor was dat de politie in geval van de tenuitvoerlegging vaak geconfronteerd werd met de (gewapende) familie- of clanleden van de veroordeelde, en ervoor terugschrok tegen hen op te treden. Wie tot een kwetsbare categorie behoorde binnen de Somalische samenleving en niet een dergelijke 'bescherming' van de clan of familie genoot, werd vermoedelijk eerder met een tenuitvoerlegging van zijn straf geconfronteerd. De angst voor represailles door de familie of clan van de vermeende daders had vrijwel altijd de overhand bij de opsporing en vervolging van de daders van mensenrechtenschendingen. Dit leidde ertoe dat er onvoldoende bewijs werd verzameld, zodat de zaak vaak niet werd doorgezet of geseponneerd werd. De *National Union of Somali Journalists* (NUSOJ) concludeerde dat sommige politiemedewerkers, rechters en aanklagers het als hun primaire taak zagen om zich van inkomsten te voorzien, en dat zij niet handelden overeenkomstig het recht, maar vooral door middel van het uitoefenen van politieke invloed. Volgens NUSOJ zou straffeloosheid ook het gevolg zijn van een gebrek aan professionaliteit en een gebrekkige verantwoordelijkheidsverdeling tussen de veiligheidsdienst NISA en de politie ten aanzien van de vervolging.²²⁰

²¹⁷ UNSOM: *SRSO Keating Welcomes Enactment of Somalia's National Human Rights Commission Law*, 14 augustus 2016.

²¹⁸ Zie voor achtergrondinformatie het algemeen ambtsbericht Somalië 2012: rijksoverheid.nl; vertrouwelijke bronnen: 21 juli 2017; 4 september 2017; US State Department: *Somalia 2016 International Religious Freedom Report*, 15 augustus 2017.

²¹⁹ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 9, 3 maart 2017; UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression, Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition*, *Somalia*, pagina 22, 9 augustus 2016; vertrouwelijke bron: 21 juli 2017.

²²⁰ NUSOJ: *Unseating Impunity, Justice for Somali Journalists*, pagina's 6-8, 3 november 2016; HRW: *"Like Fish in Poisonous Waters"*, 2 mei 2016; vertrouwelijke bron: januari 2017.

In februari 2016 liet NISA op televisie de bekentenissen zien van Al-Shabaab-verdachten die vastgehouden werden door de NISA. De VN en mensenrechtenorganisaties uitten hun zorgen hierover, aangezien dit in strijd is met een eerlijke procesgang. Eén van de verdachten, Hassan Hanafi, een journalist die beschuldigd werd van banden met Al-Shabaab, verbleef gedurende vijftien maanden in detentie bij de NISA zonder dat een rechtszaak tegen hem aanhangig was gemaakt, voordat hij op de televisie een bekentenis aflegde.²²¹

2.2.1 *Aangiftemogelijkheden*

Formeel kon aangifte worden gedaan bij de politie maar meestal vond daarna geen onderzoek plaats. Daarnaast waren burgers bang voor de politie en hadden zij geen vertrouwen in de overheid. Er zou tijdens de verslagperiode nog niets verbeterd zijn met betrekking tot het doen van aangifte bij de politie. Aangifte van zaken als seksueel geweld, en misdrijven begaan door gezagsdragers was nog steeds niet mogelijk. Rechtspraak vond doorgaans plaats via gewoonterecht (xeer) en de sharia.²²²

2.3 **Naleving en schendingen**

2.3.1 *Vrijheid van meningsuiting, incl. persvrijheid*

In de voorlopige grondwet is de vrijheid van meningsuiting (inclusief de persvrijheid) gewaarborgd in artikel 18. In de praktijk lag de vrijheid van meningsuiting in heel Somalië onder vuur, werkten journalisten onder zware omstandigheden, en vond veel zelfcensuur plaats. Kritiek op de overheid kon tot repercussies van de overheid leiden en associatie met de overheid kon leiden tot wraakacties van Al-Shabaab. Deze situatie veranderde weinig tijdens de verslagperiode. In de World Press Freedom Index 2016 staat Somalië op de 167e plaats (van de 180).²²³

Nieuwe mediawet

Er zijn ten opzichte van het laatste algemeen ambtsbericht geen wezenlijk nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van de mediawet die in januari 2016 in werking trad. De wet voorzag in de oprichting van een *National Media Council*, hetgeen in juni 2016 is gebeurd. Het Wetboek van Strafrecht, dat herzien wordt, bevat meerdere bepalingen die meningsuitingen strafbaar stellen, zoals 'het beledigen van de eer en het prestige van het staatshoofd' en 'belediging van de natie, staat of vlag'.²²⁴ *United Nations Assistance Mission in Somalia* (UNSOM)²²⁵, *the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* (OHCHR) en *Human Rights Watch* (HRW) stellen zich op het standpunt dat de mediawet en het Wetboek van Strafrecht voor wat betreft vrijheid van meningsuiting en persvrijheid niet conform de voorlopige grondwet en het internationaal recht zijn. Daarnaast wordt de wet, die niet altijd even duidelijk is en daardoor veel ruimte voor interpretatie biedt, gebruikt

²²¹ UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression, Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition, Somalia*, 9 augustus 2016.

²²² Vertrouwelijke bronnen: 20 juli 2017; 18 juli 2017; 17 juli 2017; US State Department: *Somalia 2016 International Religious Freedom Report*, 15 augustus 2017.

²²³ NB: In 2015 bezette Somalië de 172e en in 2014 de 176e plaats van de 180: zie algemeen ambtsbericht Somalië 2016, rijksoverheid.nl.

²²⁴ Human Rights Watch: "Like fish in poisonous waters", *Attacks on media freedom in Somalia*, pagina 5, 2 mei 2016; NB: Volgens de Committee to Protect Journalists werden in 2016 evenals in 2015 per jaar drie journalisten vermoord ('motive confirmed'): cpj.org/killed/africa/somalia, geraadpleegd 17 juli 2017; UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression, Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition, Somalia*, 9 augustus 2016; Reporters without Borders, <https://rsf.org/en/ranking>, geraadpleegd 10 april 2017.

²²⁵ NB: Het mandaat van UNSOM werd door de VNVR verlengd tot 31 maart 2018: UN Security Council: *Security Council Extends Mandate of United Nations Assistance Mission in Somalia, Unanimously Adopting Resolution 2358 (2017)*, sc/12868, 14 juni 2017.

om de vrijheid van meningsuiting in te perken. Over amendementen op de huidige mediawet wordt nog gesproken in het parlement.²²⁶

Journalisten

Volgens de *Committee to Protect Journalists* (CJP) stond Somalië in 2015 bovenaan de lijst van landen, waar moorden op journalisten niet onderzocht werden. Human Rights Watch, dat in mei 2016 een rapport over de mediavrijheid in Somalië uitbracht, vermeldde over de periode 2014 tot april 2016 dat tien journalisten werden vermoord in Somalië, van wie vier bij aanslagen die waarschijnlijk op de persoon gericht waren; zes journalisten moordpogingen overleefd hadden en drie gewond raakten tijdens hun werk. Daarnaast zijn talloze journalisten bedreigd via de telefoon. Ofschoon de Somalische autoriteiten vaak hebben toegezegd dat zij de daders van aanvallen op journalisten ter verantwoording zouden roepen, was dit in de praktijk zelden het geval. De enige strafvervolging die plaats vond betrof moorden die Al-Shabaab (vermoedelijk) had gepleegd. Er was geen sprake van strafmaatregelen tegen medewerkers van de regering of militairen, die zich schuldig hadden gemaakt aan schendingen tegen journalisten. Volgens NUSOJ was sprake van vrijwel totale straffeloosheid voor de daders van het geweld tegen journalisten.²²⁷

Volgens een rapport van het Noorse Landinfo is het aantal journalisten dat overleed bij het uitoefenen van het werk de laatste jaren gehalveerd. Het is echter niet duidelijk of dit komt doordat meer zelfcensuur wordt toegepast, of doordat journalisten zich meer bewust zijn van de veiligheidsrisico's en daar vaker rekening mee houden. Hetzelfde rapport meldt dat niet altijd sprake was van gerichte aanslagen maar dat een deel van de overleden journalisten het slachtoffer was van willekeurig geweld. Zo zou in de periode van 1992 tot 2015 acht procent van de vermoorde journalisten het slachtoffer van criminele groeperingen zijn geworden. Omdat veel geweldsincidenten gericht tegen journalisten niet werden onderzocht, was niet altijd duidelijk wie de daders waren.²²⁸ Met name journalisten die berichtten over zaken gerelateerd aan veiligheid, corruptie en politiek zouden in de problemen komen.²²⁹

Er was in de verslagperiode sprake van veel uiteenlopende incidenten en aanvallen op journalisten en media, kortheidshalve wordt voor details over arrestaties van journalisten, het sluiten van radio- en tv-stations, het uitoefenen van pressie op media en het blokkeren van websites verwezen naar de website van *International Freedom of Expression Exchange* (IFEX). Alleen al tussen 25 januari en 1 april 2017 werden in totaal elf journalisten en één media-organisatie aangevallen in Somalië,

²²⁶ Human Rights Watch: "Like fish in poisonous waters", *Attacks on media freedom in Somalia*, pagina's 63-65, 2 mei 2016; UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression, Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition, Somalia*, 9 augustus 2016; Telegeography.com: *Somalia consults on Draft Communications Law*, 23 mei 2017; UNSOM Press Statement: *SRSJ Keating Welcomes Parliamentary Review of 2016 Media Law*, 25 september 2017; vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 19 juli 2017; 4 september 2017.

²²⁷ Human Rights Watch: "Like fish in poisonous waters", *Attacks on media freedom in Somalia*, pagina's 1-5, 2 mei 2016; Committee to Protect Journalists: cpj.org/killed/africa/somalia, geraadpleegd 17 juli 2017; UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression, Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition, Somalia*, 9 augustus 2016; NUSOJ: *Unseating Impunity, Justice for Somali Journalists*, pagina 12, 3 november 2016.

²²⁸ Landinfo: *Media and Journalism*, 8 maart 2016; Reporters without Borders: *Somalia*: rsf.org/en/somalia, geraadpleegd 17 juli 2017; UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression, Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition, Somalia*, 9 augustus 2016; Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 18 juli 2017.

²²⁹ Human Rights Council A/hrc/36/62: *Report of the Independent Expert on the situation of human rights in Somalia*, 6 september 2017.

hetgeen het één van de gevaarlijkste landen in Afrika maakt om als journalist werkzaam te zijn.²³⁰

De bedreiging van journalisten vond plaats door alle actoren, dat wil zeggen door regeringstroepen en door de verschillende gewapende groeperingen die niet tot de overheid behoren. Zowel de regering en de regionale overheden, als Al-Shabaab maakten zich schuldig aan pogingen de media te manipuleren, onder andere tijdens het verkiezingsproces.²³¹

Er vonden willekeurige arrestaties plaats, media werden gedwongen te sluiten en hadden te maken met bedreigingen, pesterijen of strafrechtelijke aanklachten. Media hadden regelmatig te maken met een verbod om over specifieke kwesties, zoals verklaringen van Al-Shabaab, te rapporteren. Er was ook sprake van beknotting van de mediavrijheid in het kader van de politieke strijd rond de vorming van de regiobesturen en federalisme.²³²

Daarnaast vonden bedreigingen en aanvallen tegen journalisten plaats door Al-Shabaab, die hen beschouwde als verlengstuk van de Somalische regering of het leger. Al-Shabaab dwong lokale journalisten om met hen samen te werken en legde strenge regels op voor wat betreft de inhoud van de informatie, evenals een verbod op muziek. In sommige gevallen werden radiostations door Al-Shabaab geplunderd en werden media onder dwang overgenomen. Dit leidde tot sluiting van verschillende stations, waaronder de oudste particuliere Somalische zender, *HornAfrik*.²³³ Zie voor de media die Al-Shabaab gebruikt paragraaf 1.1.9.

In Somalië is de radio de belangrijkste nieuwsbron. Er zouden circa twintig radiostations zijn, een nationale zender ontbreekt. Voor wat betreft Zuid- en Centraal-Somalië zijn de meeste zenders gevestigd in Mogadishu, en een aantal in de door de regering gedomineerde provincieplaatsen.²³⁴

Internet en mobiel telefoonverkeer

Volgens *Internet World Stats* maakte begin 2017 5,8% van de Somalische bevolking gebruik van internet. In 2014 was dit nog 1,5% van de bevolking.²³⁵ Maar meerdere bronnen melden dat veel mensen in Somalië over een mobiele telefoon beschikken en toegang hebben tot internet en social media. Mobiel bellen zou goedkoop zijn, en de mobiele telefoon zou voor diverse zaken worden gebruikt. Via sociale media vindt fondsenwerving plaats en roepen jongeren Somaliërs in het buitenland op te repatriëren. Internet en mobiele telefoons bieden tevens toegang tot geldverkeer. Veel Somaliërs drijven zo handel.²³⁶

²³⁰ africafex.org: *AFEX Expresses Concern about Safety of Journalists in Somalia*, 5 april 2017; NUSOJ: *Unseating Impunity, Justice for Somali Journalists*, 3 november 2016; Human Rights Council A/hrc/36/62: *Report of the Independent Expert on the situation of human rights in Somalia*, 6 september 2017.

²³¹ Human Rights Watch: *"Like fish in poisonous waters", Attacks on media freedom in Somalia*, pagina's 1-5, 2 mei 2016; UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression, Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition, Somalia*, 9 augustus 2016.

²³² HRW: *"Like fish in poisonous waters", Attacks on media freedom in Somalia*, pagina's 1-5 en 19, 2 mei 2016; UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression, Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition, Somalia*, pagina's 25-27, 9 augustus 2016; NUSOJ: *Somalia Journalists: Under Arbitrary Arrests, Harassment, Intimidation and Threats!*, januari 2017.

²³³ HRW: *"Like fish in poisonous waters", Attacks on media freedom in Somalia*, o.a. pagina's 5 en 18, 2 mei 2016.

²³⁴ HRW: *"Like fish in poisonous waters", Attacks on media freedom in Somalia*, pagina 16, 2 mei 2016.

²³⁵ <http://www.internews.org/research-publications/somalia-media-and-telecoms-landscape-guide>, geraadpleegd 11 april 2017; BBC News: *Somalia profile-Media*, 15 augustus 2017.

²³⁶ <http://www.internetworldstats.com/>, geraadpleegd 11 april 2017; <http://www.internews.org/research-publications/somalia-media-and-telecoms-landscape-guide>, geraadpleegd 11 april 2017.

²³⁶ Vertrouwelijke bronnen: 18 juli 2017; 19 juli 2017; 20 juli 2017; 21 juli 2017.

In februari 2016 werden op bevel van de regering 29 websites, die kritisch waren over de overheid, gesloten op grond van de nationale veiligheid. Zij zouden propaganda maken en de journalistieke ethiek niet naleven. Het betrof met name websites van leden van de Somalische diaspora in Nederland, die kritiek hadden op de Somalische regering. Internetproviders weigerden zes andere websites die banden hadden met Al-Shabaab te sluiten, hoewel zij ook daarvoor een bevel hadden gekregen. Zij weigerden uit vrees voor represailles van Al-Shabaab.²³⁷

Volgens het Amerikaanse State Department beperkten de autoriteiten de toegang tot internet, maar waren er geen betrouwbare berichten dat de regering particulier internet gebruik monitorde zonder dat daarvoor een rechtsbasis was. Sociale media en internet zouden niet gemonitord worden. Soms zou lokaal enig toezicht op internetgebruik plaatsvinden. Zo zouden mensen met politieke aspiraties bijvoorbeeld in Galkayo gemonitord worden.²³⁸

Al-Shabaab verbood toegang tot internet en dwong telecommunicatie-ondernemingen om dataservices te beëindigen in door de groepering gecontroleerde gebieden.²³⁹

2.3.2

Vrijheid van vereniging en vergadering

Volgens de artikelen 16 en 20 van de voorlopige grondwet van Somalië heeft iedereen in Somalië het recht om in vrijheid bij elkaar te komen, vakbonden en politieke partijen op te richten en te demonstreren, zonder vooraf toestemming aan de autoriteiten te moeten vragen. De situatie in Somalië maakte het in de praktijk echter niet mogelijk dat politieke organisaties werden opgericht en er bestonden tot voor kort dan ook geen officiële politieke partijen in Zuid- en Centraal-Somalië. In juni 2016 heeft het federale parlement de Wet inzake de Politieke Partijen goedgekeurd waarmee een mechanisme voor de registratie van partijen werd geschapen. De wet heeft tot gevolg dat alle politieke partijen zich moeten registreren en alle parlementsleden zich voor 20 oktober 2018 bij een partij moeten inschrijven, anders verliest men zijn zetel. De leden van de National Leadership Forum hopen dat de politiek zo minder beïnvloed zal worden door de clanstructuren.²⁴⁰

Om veiligheidsredenen zou het ministerie van Binnenlandse Veiligheid structureel het recht om te demonstreren zonder vooraf goedkeuring te vragen, inperken. Men zou altijd eerst een aanvraag moeten indienen. Verzoeken om vreedzame demonstraties te houden en te protesteren werden regelmatig afgewezen door de regeringsautoriteiten. Meestal werden deze verzoeken afgewezen op grond van de veiligheidssituatie en mogelijke infiltratie door Al-Shabaab. Zo werd op 22 februari 2016 een bestuurder van de *Banadiri Political Reformation Council* willekeurig gearresteerd door de veiligheidsdienst NISA, aansluitend op een openbare bijeenkomst van hun aanhangers in Mogadishu waarbij zij opkwamen voor de rechten van de Benadiri-gemeenschap. Na drie dagen werd deze bestuurder vrijgelaten, onder meer na interventie van UNSOM. Op 26 maart 2016 raakten drie personen gewond toen de politie het vuur opende op demonstranten tegen de

²³⁷ Waagacusub Media: *Internet Censorship in Somalia: Blocking websites is a threat to the free speech*, 25 februari 2016; US State Department; *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 19, 3 maart 2017; UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression, Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition, Somalia*, pagina 27, 9 augustus 2016.

²³⁸ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 19, 3 maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 18 juli 2017; 18 juli 2017; 20 juli 2017.

²³⁹ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 19, 3 maart 2017.

²⁴⁰ UNSOM/OHCHR: *Report on the right to Freedom of Expression, Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition, Somalia*, pagina 12 en verder, 9 augustus 2016; Reuters: *Somalia to move to party politics in bid to cut clan rivalry*, 10 augustus 2016; vertrouwelijke bron: 18 juli 2017.

regering in Beledweyne (Hiraan) tijdens een bezoek van de federale president. Evenals bij andere incidenten, was onduidelijk of er een onderzoek werd ingesteld. Op 9 juli 2016 verboden de federale autoriteiten, in strijd met de federale grondwet, openbare vergaderingen, georganiseerd in hotels in Mogadishu, indien geen toestemming vooraf was verleend. In juli 2016 werden politieke bijeenkomsten van clans in het kader van de nationale parlementsverkiezingen verstoord en beëindigd door NISA.²⁴¹ Het recht om te demonstreren werd in het bijzonder tijdens de verkiezingsperiode ingeperkt en gold niet voor pro-regeringsdemonstraties.²⁴²

Er gold buiten de gebieden waar Al-Shabaab de controle uitoefende geen beperking om binnen maatschappelijke organisaties actief te zijn.²⁴³

In het gebied dat gecontroleerd werd door Al-Shabaab gold dat geen bijeenkomsten waren toegestaan zonder de goedkeuring van Al-Shabaab. Al-Shabaab stond de meeste internationale ngo's niet toe om werkzaam te zijn in het gebied dat zij controleerde.²⁴⁴

2.3.3

Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging

In Somalië is vrijwel honderd procent van de bevolking soennitisch moslim. Andere religieuze groepen vormen tezamen minder dan één procent van de bevolking, inclusief een kleine christelijke gemeenschap en andere religieuze gemeenschappen, waaronder een onbekend aantal sjiitische moslims.²⁴⁵ Traditioneel vormde het soefisme, dat een gematigde vorm van de islam propageert, een belangrijke stroming binnen de Somalische maatschappij. Zij waren in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw in Somalië goed vertegenwoordigd. Dit is drastisch veranderd sinds de burgeroorlog; de samenleving is thans conservatief soennitisch en deze trend zou nog steeds doorzetten. Al-Shabaab zou veel heilige plaatsen van soefi vernield hebben, en er zouden momenteel veel confrontaties tussen soefi groeperingen en wahabitische groeperingen plaatsvinden.²⁴⁶

De voorlopige federale grondwet voorziet in het recht voor individuele personen om hun religie te belijden, maar verbiedt het propageren van een andere religie dan de islam. Het bepaalt dat alle burgers, ongeacht hun religie, gelijke rechten en plichten voor de wet hebben, maar bepaalt dat de islam de staatsreligie is en vereist dat de wetgeving conform de sharia beginselen is. Er zijn geen uitzonderingen voor niet-moslims voor wat betreft de toepassing van de sharia rechtsbeginselen. Voor niet-moslims zijn er nergens openbare plaatsen voor aanbidding.²⁴⁷

De voorlopige federale grondwet bevat geen expliciet verbod voor moslims om zich tot andere religies te bekeren. Ook het Wetboek van Strafrecht bevat een dergelijk verbod niet. Blasfemie en belediging van de islam zijn strafbaar met een gevangenisstraf van maximaal twee jaar.²⁴⁸

²⁴¹ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 20, 3 maart 2017; UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression, Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition, Somalia*, pagina's 15-16, 9 augustus 2016.

²⁴² US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 20, 3 maart 2017.

²⁴³ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina's 20-21, 3 maart 2017.

²⁴⁴ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina's 20-21; Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017.

²⁴⁵ US State Department: *Somalia 2016 International Religious Freedom Report*, 15 augustus 2017; vertrouwelijke bron: januari 2017.

²⁴⁶ US State Department: *Somalia 2016 International Religious Freedom Report*, 15 augustus 2017; vertrouwelijke bronnen: januari 2017; 20 juli 2017; 11 augustus 2017.

²⁴⁷ US State Department: *Somalia 2016 International Religious Freedom Report*, 15 augustus 2017.

²⁴⁸ US State Department: *Somalia 2016 International Religious Freedom Report*, 15 augustus 2017.

Er heerst in Somalië een zeer sterke maatschappelijke druk om de tradities die geassocieerd worden met de soennitische islam na te leven. Indien een Somaliër zou afvallen van de islam zou dit zeer problematische gevolgen hebben. Al-Shabaab vermoordt, verminkt en kwelt personen, die zij verdenkt van afvalligheid. In de gebieden die gecontroleerd worden door Al-Shabaab zou dit kunnen leiden tot de dood. In de andere gebieden van Somalië zou afvalligheid voor de persoon in kwestie ook tot bijzonder grote problemen leiden. Het is volstrekt taboe om te tonen dat men niet-gelovig is. Dit zou tot massale weerstand van de sociale omgeving leiden en een persoon zou daarmee een volstreekte paria worden. Ook voor bekering van de islam tot een andere godsdienst geldt dat dit in alle gebieden in Somalië sociaal onacceptabel is. Een persoon die hiervan verdacht zou worden zou problemen krijgen met zijn sociale omgeving.²⁴⁹

Al-Shabaab dreigde iedereen die verdacht werd van bekering tot het christendom te executeren.²⁵⁰ Dat Al-Shabaab sommige hotels in Mogadishu had uitgekozen als doelwit, was volgens de groepering ook om religieuze redenen.²⁵¹ De groepering bestempeld AMISOM als een poging van christenen om het land te bezetten.²⁵²

2.3.4

Bewegingsvrijheid

Binnen Somalië wordt de bewegingsvrijheid niet ingeperkt door regelgeving. Volgens artikel 21 van de voorlopige grondwet staat het een ieder vrij naar eigen inzicht door het land te reizen, of om het land te verlaten.²⁵³

In de praktijk is de bewegingsvrijheid door de slechte veiligheidssituatie echter ernstig ingeperkt. De lokale staf van organisaties zou nog wel over land kunnen reizen maar niet-Somalische burgers vrijwel niet. De veiligste manier om zich voort te bewegen in Somalië is per vliegtuig maar niet iedereen kan zich dit financieel permitteren.²⁵⁴ Gedurende de hele verslagperiode was in Zuid- en Centraal-Somalië sprake van controleposten die bemand werden door regeringstroepen, daaraan gelieerde groeperingen, gewapende milities, clanmilities, Al-Shabaab of criminelen. Reizen over de weg in Zuid- en Centraal-Somalië zou dan ook niet mogelijk zijn zonder onderweg controleposten tegen te komen.²⁵⁵ Reizigers worden bij wegversperringen ondervraagd en/of moeten betalen. Dit stelde reizigers bloot aan diefstal, afpersing, pesterijen en geweld. Personen die behoren tot een kwetsbare groepering in de Somalische samenleving, zoals alleenstaande vrouwen, minderjarigen, ontheemden en vluchtelingen, lopen daarbij het grootste risico. De controleposten van Al-Shabaab zijn beter georganiseerd dan die van de overheid. De doorgang is goedkoper en men zou een betalingsbewijs krijgen ten behoeve van de doorgang bij de volgende controlepost. De bereikbaarheid van de bevrijde gebieden is relatief omdat de wegen erheen meestal door Al-Shabaab gebied leiden. Het reizen tussen AMISOM/SNAF gebied en Al-Shabaab gebied brengt risico's met zich mee van verdenking van banden met de vijand. Dit kan leiden tot bestraffing, ontvoering, ondervraging, of men loopt het risico gedood te worden. Dat neemt niet weg dat er door Somaliërs nog steeds gereisd wordt, maar volgens een bron zouden zij meestal binnen de regio's reizen en doorgaans niet over de grenzen van de

²⁴⁹ US State Department: *Somalia 2015 International Religious Freedom Report*, 2016, en *Somalia 2016 International Religious Freedom Report*, 15 augustus 2017.

²⁵⁰ US State Department: *Somalia 2016 International Religious Freedom Report*, 15 augustus 2017.

²⁵¹ BBC: *Why does al-Shabab target hotels?*, 7 november 2015; UK Home Office: *Country Information and Guidance South and Central Somalia: Fear of Al-Shabaab*, pagina 15, maart 2016.

²⁵² US State Department: *Somalia 2016 International Religious Freedom Report*, 15 augustus 2017.

²⁵³ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 21, 3 maart 2017.

²⁵⁴ NB: Er zijn onder andere commerciële vluchten tussen de steden Kismayo, Mogadishu, Baidoa, Garowe en Hargeisa, en naar Nairobi, Djedda, Djibouti en Dubai. Vanaf Istanboel vliegt Turkish airlines naar Mogadishu: vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 11 augustus 2017. Zie ook: jubbaairways.com en daallo.com.

²⁵⁵ AMISOM Daily Media Monitoring, 18 mei 2017; DRC: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 20 juli 2017.

federale regio's heen.²⁵⁶ Het Noorse Landinfo gaat er van uit dat ondanks de veiligheidsbelemmeringen veel mensen reizen, voornamelijk met minibusjes. De busjes zouden vanuit Mogadishu veel, ook kleine, plaatsen in Zuid-Somalië aandoen. De meeste Somaliërs zouden vanuit Mogadishu naar de dichtstbijzijnde regioplats reizen en daar de verdere reis regelen.²⁵⁷

Een EASO rapport van februari 2016 inzake de veiligheidssituatie in Somalië stelt dat in de regio's Neder-Juba, Gedo, Bay, Bakool, Midden-Juba in Zuid-Somalië, en in Centraal-Somalië in Hiraan en Galgaduud sprake was van een onveilige situatie door wegversperringen van diverse actoren, en mogelijke aanslagen op het wegvervoer door met name Al-Shabaab. Deze beschrijving is gebaseerd op informatie omtrent de situatie op verschillende tijdstippen in 2015. In april 2017 constateerde OCHA dat het in Zuid- en Centraal-Somalië steeds onveiliger wordt voor burgers en humanitaire medewerkers om over de hoofdwegen te reizen. De reden daarvoor zouden wegversperringen, gevechten en afpersingen zijn. Een vertrouwelijke bron stelt dat hulpverleners slechts met begeleiding van AMISOM tussen de steden kunnen reizen. En de Veiligheidsraad van de VN uitte in augustus 2017 bezorgdheid over toenemende aanslagen op medewerkers van hulporganisaties.²⁵⁸ In de eerste tien maanden van 2017 zouden meer dan 110 geweldsincidenten tegen hulpverleners hebben plaatsgevonden. Daarbij zouden vier hulpverleners zijn gedood en tien gewond zijn geraakt. In 2016 was sprake van 165 geweldsincidenten tegen hulpverleners, waardoor veertien hulpverleners overleden. Veel hulporganisaties zouden alleen vanuit Mogadishu opereren, aldus een andere bron.²⁵⁹ Ook het Amerikaanse State Department noemt in een rapport wegversperringen met gewapende actoren, die de bewegingsvrijheid in Zuid- en Centraal-Somalië ernstig beperkten in 2016, samen met aanvallen op personeel van hulporganisaties. In juni 2017 stelde dezelfde VN-organisatie dat tijdens het tweede kwartaal van 2017 gewapende niet-regeringsactoren meer blokkades opwierpen op de weg van Mogadishu naar Afgooye en de wegen naar Dinsoor, Wajid en delen van Xudur. Dezelfde actoren namen ezelskarren in beslag en vernietigden deze.²⁶⁰

Aangezien de controle over veel gebieden en steden in Zuid- en Centraal-Somalië in de verslagperiode op verschillende plaatsen verscheidene malen is gewijzigd, waarbij een gebied/stad/weg het ene moment in handen was van AMISOM/SNAF en kort daarop weer in handen van Al-Shabaab (of andersom), kan er geen informatie gegeven worden over een eventuele aanwezigheid van wegversperringen op een bepaalde plaats. Een voorbeeld van een stad die herhaaldelijk is veroverd en heroverd door AMISOM/SNAF en Al-Shabaab is Merka (Neder-Shabelle). De controle over deze stad zou vijf maal zijn gewisseld en gedeeld worden door AMISOM/SNAF en Al-Shabaab. Het zou onmogelijk zijn om van buitenaf naar Merka te reizen.²⁶¹ Merka is voor Al-Shabaab een belangrijke plaats omdat de groepering geen andere

²⁵⁶ Lifos Somalia - a summary analysis of the security situation, the judiciary and the situation of civilians, 4 May 2016 <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=37292>; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina's 21-22, 3 maart 2017; Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina's 9-10, maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 17 juli 2017; 19 juli 2017; 21 juli 2017.

²⁵⁷ Landinfo: *Practical Issues and security challenges associated with travels in Southern Somalia*, 4 april 2016.

²⁵⁸ Vertrouwelijke bron: 17 juli 2017; UN Security Council S/res/2372 (2017): *Resolution 2372 (2017) Adopted by the Security Council at its 8035th meeting, on 30 August 2017*, 30 augustus 2017.

²⁵⁹ Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 15 september 2017.

²⁶⁰ EASO: *Country of Origin Information Report, Somalia Security Situation*, februari 2016; Xinhuanet: *UN decries insecurity for civilians, aid workers in Somalia*, 24 april 2017; OCHA: *Humanitarian Bulletin February 2017*, 7 maart 2017 en *June 2017*, 5 juli 2017. Zie voor updates en verschillende periodes de *Humanitarian Bulletins* van OCHA: www.unocha.org; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 22, 3 maart 2017.

²⁶¹ EASO: *Country of Origin Information Report. Somalia Security Situation*, februari 2016; vertrouwelijke bron: 17 juli 2017.

havensteden meer onder controle heeft. Hier komen alle voor Al-Shabaab belangrijke handelsgoederen aan land.²⁶² Zie ook paragraaf 1.2 veiligheidssituatie. Het Noorse Landinfo citeert een bron die stelt dat Al-Shabaab ook controleposten heeft op wegen tussen gebieden die door de overheid worden gecontroleerd en op hoofdwegen die regelmatig door AMISOM worden gebruikt. Zodra een AMISOM-kolonne in zicht komt zou Al-Shabaab de controlepost verwijderen, om die weer te installeren als de kolonne gepasseerd is.²⁶³

Volgens de VN controleerde Al-Shabaab de meeste hoofdwegen in Zuid- en Centraal-Somalië.²⁶⁴ De wegen Mogadishu-Baidoa-Dollow, Mogadishu-Afgooye-Merka-Barawe-Kismayo en Mogadishu-Balcad-Jowhar-Beledweyne-Galkayo werden het meest getroffen door Al-Shabaab geweld.²⁶⁵ Het is, gelet op het feit dat Al-Shabaab een aanzienlijk deel van Zuid- en Centraal-Somalië, met name de landelijke streken buiten de (provincie)steden, controleerde, en doordat de controle die Al-Shabaab uitoefende vaak diffuus was (zie ook paragraaf 1.2 veiligheidssituatie), niet mogelijk om een overzicht te geven of over land naar steden gereisd kan worden, en zo ja naar welke, zonder daarbij door Al-Shabaab gebied te hoeven reizen.

In het EASO rapport inzake de veiligheidssituatie wordt een beschrijving gegeven van de wegversperringen in en rond Kismayo, hoofdstad van de door oorlog zwaar geteisterde regio Neder-Juba. Hieruit blijkt dat Al-Shabaab op alle wegen die de stad in- en uitgaan controleposten had. De groepering hief daar een belasting van duizend Amerikaanse dollars²⁶⁶ per vrachtwagen, en mensen en voertuigen werden er onderzocht. Verder maakt dit rapport melding van vijf controleposten langs de weg van Kismayo naar Dhobley (aan de Keniaanse grens gelegen), waarvan drie door het SNAF en twee door Al-Shabaab bemand werden.²⁶⁷

De vele wegversperringen beperkten ook de hulpverlening in Zuid- en Centraal-Somalië zeer ernstig. Vanwege de gebrekkige veiligheid over de weg, werd er vaak voor gekozen om onder andere humanitaire hulp via de lucht te transporteren.²⁶⁸

Zie ook de paragrafen 2.4.3 vrouwen en 3.4 terugkeer.

2.3.5 *Rechtsgang*

Voor achtergrondinformatie wordt verwezen naar de algemene ambtsberichten van 2014 en 2016.²⁶⁹ Het justitiële systeem in Somalië is de laatste decennia verwaarloosd, het geld ging vooral naar andere zaken, met name naar veiligheid. Somalië wordt gekenmerkt door een pluralistische rechtsorde: nationaal recht (*state law*), gewoonterecht (xeer) en islamitisch recht (sharia). Toepassing van het nationale recht stuit op diverse tekortkomingen:

- Wetgeving is vaak niet meer actueel doordat het Wetboek van Strafrecht van 1960 deels nog steeds wordt gebruikt;
- Buiten Mogadishu zijn geen goed functionerende rechtbanken;

²⁶² Vertrouwelijke bron: 18 juli 2017.

²⁶³ Landinfo: *Practical issues and security challenges associated with travels in Southern Somalia*, 4 april 2016.

²⁶⁴ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017; Vertrouwelijke bron: oktober 2016.

²⁶⁵ ICG: *Instruments of Pain (III): Conflict and Famine in Somalia*, 9 mei 2017.

²⁶⁶ NB: duizend Amerikaanse dollars is circa 852,50 euro's: valuta.nl, geraadpleegd 16 augustus 2017.

²⁶⁷ EASO: *Country of Origin Information Report, Somalia Security Situation*, pagina 33, februari 2016.

²⁶⁸ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 22, 3 maart 2017; UN Security Council, *Report of the Secretary-General on Somalia, S/2016/430*, pagina 13, 9 mei 2016; Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017.

²⁶⁹ Algemeen ambtsbericht Somalië 2014 en 2016: rijksoverheid.nl.

- Zowel advocaten als rechters zouden slecht opgeleid zijn, zodat het gemiddelde kennisniveau over het rechtssysteem laag is onder juristen; de rechters krijgen geen salaris en zijn niet onafhankelijk;
- Een gebrekkige infrastructuur (bijvoorbeeld geen archivering);
- Een hoog niveau van corruptie;
- Zaken duren eindeloos lang; vaak worden vonnissen niet uitgevoerd omdat de politie vreest voor wraakacties van familieleden van de veroordeelden;
- Het betreft een patriarchaal systeem, waarin vrouwen normaliter niet direct vertegenwoordigd zijn, hun belangen worden waargenomen door mannelijke familieleden. Toepassing van het gewoonterecht vereist instemming van de clanoudsten;
- Kwetsbare groepen zoals minderjarigen, minderheidsgroepen en vrouwen worden in de toepassing van het gewoonterecht niet altijd voldoende beschermd.²⁷⁰

Het nationaal recht is vergeleken met het gewoonterecht en de sharia het zwakste rechtssysteem in Somalië. Gewoonterecht en de sharia zijn in Somalië vaak effectiever door een snellere en betere uitvoering van vonnissen. De sharia zou het meest gerespecteerd worden. Om een geschil door sharia te laten beslechten, dient men zich tot de lokale sjeik te wenden, die rechtspreekt.²⁷¹ Volgens het Amerikaanse State Department hadden beklagden in sharia-rechtbanken in het algemeen niet het recht zich te verdedigen, getuigen te doen horen of om zich bij te laten staan door een advocaat.²⁷² In de gebieden onder controle van Al-Shabaab werd de sharia toegepast. Al-Shabaab hanteerde in speciale sharia-rechtbanken een extreme vorm van handhaving van de sharia. Van een transparante en eerlijke rechtsgang was daarbij nauwelijks sprake. Zie ook de passages over Al-Shabaab in paragraaf 1.1.9 en de paragrafen hieronder. In de praktijk werden lijfstraffen en de doodstraf uitgevoerd op de meest gruwelijke en mensonterende manier. Eén bron geeft aan dat in Kismayo (Jubaland) iets meer sprake zou zijn van een zekere rechtsgang dan elders in Somalië. De Ras Kamboni militie van generaal, en huidig president van Jubaland, Madobe heeft daar de macht. Madobe is een self-made warlord, zelf afkomstig uit Al-Shabaab, die erin geslaagd is Al-Shabaab op afstand te houden maar nog een aantal Al-Shabaab praktijken in stand houdt.²⁷³

Er zijn militaire rechtbanken actief in heel Zuid- en Centraal-Somalië. Door deze rechtbanken worden regelmatig zaken behandeld van personen die niet behoren tot een militaire eenheid. De militaire rechtbanken behandelen bijvoorbeeld alle aan terrorisme gerelateerde zaken, in het bijzonder van personen die ervan beschuldigd worden te behoren tot Al-Shabaab, maar ook andere, ernstige zaken zoals moord. Deze rechtbanken leggen vaak doodsvonnissen op, die snel, en soms ook in het geheim, worden voltrokken. Met name de NISA zou de doodsvonnissen snel uitvoeren. Aan terrorisme gerelateerde zaken zouden worden afgehandeld zonder een eerlijke vorm van proces of verdediging voor de verdachten. De verdachten zouden niet de gelegenheid krijgen in hoger beroep te gaan.²⁷⁴

Volgens Human Rights Watch werd onvoldoende vooruitgang geboekt in de hervorming van het rechts- en veiligheidssysteem, aangezien de meeste aandacht uitging naar het behartigen van politieke belangen rond de verkiezingsstrijd. De

²⁷⁰ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina's 9-12, 3 maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 20 juli 2017; 21 juli 2017.

²⁷¹ Vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 20 juli 2017.

²⁷² US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 11, 3 maart 2017.

²⁷³ Vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 17 juli 2017; 21 juli 2017; Garowe Online: *Somalia: Jubaland President visits troops at frontline*, 22 april 2017.

²⁷⁴ vertrouwelijke bronnen: januari 2017; 20 juli 2017; 21 juli 2017. januari 2017; US State Department: *Country Reports on Terrorism 2016*, 19 juli 2017.

gebrekkige vervolging van mensenrechtenschendingen zou het gevolg zijn van een regering die zich eenzijdig richt op incidenten die toegeschreven worden aan Al-Shabaab en die te zeer leunt op de veiligheidsdienst NISA.²⁷⁵

2.3.6 *Arrestaties, bewaring en detenties*

Hoewel de voorlopige federale grondwet onwettige gevangenneming verbiedt, maakten regeringsveiligheidstroepen en daaraan verbonden milities, regionale autoriteiten, clanmilities en Al-Shabaab zich allen schuldig aan willekeurige arrestatie en detentie. De totale omvang hiervan was onbekend, maar in een rapport over de eerste vier maanden van 2016 meldde de VN dat in die periode in totaal negenhonderd personen gearresteerd waren in verschillende delen van Somalië. Meestal was sprake van willekeurige arrestaties, wegens vermeende banden met Al-Shabaab.²⁷⁶

Medewerkers van de veiligheidsdienst NISA voerden uit veiligheidsoverwegingen regelmatig massale arrestaties uit, zonder dat er een wettelijke basis was voor arrestatie of detentie. De NISA hield gevangenen langere periodes vast, in strijd met de beginselen van een eerlijke procesgang, en mishandelde verdachten tijdens de ondervragingen. De *Somalia-Eritrea Monitoring Group* (SEMG, van de VN Veiligheidsraad) berichtte over beschuldigingen dat medewerkers van NISA folterden. Medewerkers van NISA en andere troepen waren ook betrokken bij de gevangenneming van journalisten zonder rechterlijk bevel en bij gedwongen huisontruimingen van ontheemden.²⁷⁷

In alle gezaghebbende berichtgeving over de mensenrechtensituatie in Somalië wordt de nadruk gelegd op de grote mate van straffeloosheid die er heerst ten aanzien van mensenrechtenschendingen. Slachtoffers krijgen in het algemeen geen of onvoldoende bescherming tegen geweld, en daders worden niet of onvoldoende bestraft. Dit geldt voor uiteenlopende vormen van geweld, zowel begaan door overheidsmedewerkers als door leden van regeringsgezinde milities. Vrees voor represailles van de kant van de mogelijke daders zou een reden zijn om geen adequate actie tegen hen te ondernemen. Dat zou ook gelden voor daders die niet tot regeringskringen behoren, maar bijvoorbeeld tot Al-Shabaab. Straffeloosheid is een groot probleem in het algemeen, maar in het bijzonder voor misdaden begaan tegen extra kwetsbare groepen, zoals vrouwen, minderjarigen, lhbt's, leden van minderheidsgroepen en ontheemden.²⁷⁸

Ook mensenrechtenschendingen begaan tegen mediamedewerkers en journalisten leiden zelden tot een veroordeling (zie paragraaf 2.3.1 vrijheid van meningsuiting). Human Rights Watch merkt op dat het geweld tegen journalisten en ander mediapersoneel vaak niet onderzocht wordt en ongestraft blijft. Dit zou kenmerkend zijn voor de straffeloosheid en minachting voor het recht in het algemeen in Somalië.²⁷⁹

Voor een uitgebreide beschrijving van de situatie in de gevangenen wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht van maart 2016. In de verslagperiode was deze situatie in het algemeen ongewijzigd. Gevangenen verblijven onder zware omstandigheden in de meestal oude, niet onderhouden, gevangenen. Mannen en

²⁷⁵ HRW: *Somalia Events of 2016, 2017*, en: "Like fish in poisonous waters", *Attacks on media freedom in Somalia*, 2 mei 2016.

²⁷⁶ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2016/430, pagina 10, 9 mei 2016; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 4, 3 maart 2017; vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

²⁷⁷ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 4, 3 maart 2017.

²⁷⁸ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina's 2, 3, 7, 13, 16, 29, 31 en 37, 3 maart 2017; UK Home Office: *Country Information and Guidance, Somalia: Women fearing gender-based harm and violence*, pagina's 5 en 9, 2 augustus 2016, en *Fear of Al Shabaab*, 17 juli 2017; vertrouwelijke bron: 21 juli 2017.

²⁷⁹ HRW: "Like fish in poisonous waters", *Attacks on media freedom in Somalia*, 2 mei 2016.

vrouwen verblijven weliswaar apart in de overbevolkte gevangenissen, maar volwassenen en minderjarigen worden niet gescheiden. Het ontbreekt vaak aan voorzieningen, familieleden moeten meestal voor voedsel en matrassen zorgen. Gevangenen die geen familie in de buurt hebben zouden dan ook een hoog risico op ondervoeding of verhogering lopen. Gevangenen lopen gevaar hepatitis, tuberculose of longontsteking op te lopen.

De gevangenissen die met behulp van de internationale gemeenschap zijn gebouwd en/of onderhouden worden, voldoen aan internationale standaarden: de gevangenis voor onder andere piraten in Garowe, de nieuwe gevangenis in Mogadishu en de gevangenis in Hargeisa.²⁸⁰

Op politiebureaus lopen gevangenen het risico ernstig mishandeld te worden en vrouwelijke gedetineerden lopen het gevaar seksueel misbruikt te worden.²⁸¹

In de op clan en familie gebaseerde samenleving die Somalië is, kunnen familie- en clanleden de levensomstandigheden voor een gevangene verlichten, of zorgen dat iemand vrijgelaten wordt.²⁸²

De internationale gemeenschap ondersteunde de Somalische overheid bij de hervorming en de verbetering van het gevangeniswezen. Zo werd met hulp van de VN in februari 2017 begonnen met de bouw van een nieuwe gevangenis en rechtbankcomplex in Mogadishu voor personen en zaken met een hoog veiligheidsrisico. Ook werd in de verslagperiode met hulp van de VN (UNSOM) in Baidoa een rehabilitatieproject uitgevoerd voor gevangenen die een hoog veiligheidsrisico vormen.²⁸³

2.3.7 *Mishandeling en foltering*

De voorlopige grondwet van Somalië verbiedt foltering en mishandeling. In deze verslagperiode was, evenals in de vorige, sprake van mishandeling en foltering door soldaten van het SNAF en AMISOM. Ook NISA-functionarissen zouden vaak hebben mishandeld en gemarteld, onder andere overgelopen Al-Shabaab-leden. De sharia-rechtbank van Al-Shabaab legde ook in deze verslagperiode strenge straffen op zoals lijfstraffen en amputaties. Veiligheidsdiensten, geüniformeerden en clanmilities gebruikten buitensporig geweld. Federale en lokale autoriteiten pasten excessief geweld toe tegen journalisten, demonstranten en gedetineerden. Ook de politie maakte zich schuldig aan mishandeling. Zie daarvoor 2.3.6 arrestaties, bewaring en detentie en 2.4.4 lhbt's.²⁸⁴

2.3.8 *Verdwijningen en ontvoeringen*

Ook in deze verslagperiode kwamen verdwijningen en ontvoeringen voor, vooral door Al-Shabaab. Ontvoeringen waren één van de inkomstenbronnen van Al-Shabaab. De VN rapporteerde over 122 ontvoeringen door Al-Shabaab in 2016. Een groot deel van de ontvoerden werd weer vrijgelaten tegen betaling van losgeld.²⁸⁵ Zo werden in 2016 Iraanse vissers vrijgelaten, die door Al-Shabaab in 2015 in

²⁸⁰ Algemeen ambtsbericht Somalië 2016, pagina 49: rijksoverheid.nl; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina's 5-6, 3 maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 20 juli 2017; 21 juli 2017; 21 juli 2017.

²⁸¹ Vertrouwelijke bron: januari 2017.

²⁸² US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 5, 3 maart 2017.

²⁸³ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2016/430, pagina 7, 9 mei 2016, en S/2016/763, pagina 8, 6 september 2016, en S/2017/21, pagina 50, 9 januari 2017. Zie ook het algemeen ambtsbericht Somalië 2016, pagina 50.

²⁸⁴ US State Departement: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 2, 4 en 31, 3 maart 2017; Amisom Media Monitoring, 16 maart 2017, Garowe Online: *Al-Shabaab Militants Cut Off Hands And Legs Of Two Men*, 15 maart 2017; vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

²⁸⁵ EASO: *Country of Origin Information Report, Somalia Security Situation*, pagina 20, februari 2016; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina's 1, 4, 16, 25 en 37, 3 maart 2017; UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2016/763, pagina 10, 6 september 2016; vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 18 juli 2017; 19 juli 2017.

Somalische wateren waren ontvoerd.²⁸⁶ Op 4 april 2017 werden vier Somalische hulpverleners die werkzaam waren voor de Wereld Gezondheidsorganisatie (*World Health Organization / WHO*) ontvoerd dichtbij de stad Luuq in de regio Gedo, eveneens in het zuid-westen.²⁸⁷ In april 2017 werden in totaal dertien hulpverleners ontvoerd door Al-Shabaab en andere lokale milities, het hoogste aantal in één maand sinds 2011.²⁸⁸ Op 29 juli 2016 ontvoerde Al-Shabaab drie personen in Bakool, die familieleden waren van overheidsmedewerkers (SNAF en *South-West Special Police Force*). Als represaille ontvoerden het SNAF en South-West Special Police Force vervolgens zeven vrouwen die de echtgenotes en zusters waren van de verdachte Al-Shabaab daders. Dit resulteerde in een uitwisseling van de wederzijds ontvoerde personen. Volgens een rapport van *NYA International Crisis Prevention and Response* vonden in Somalië in de eerste helft van 2017 zeven ontvoeringen plaats. Doelwit zou met name overheids-, internationaal en ngo-personeel zijn.²⁸⁹

Bij het passeren van een controlepost tussen AMISOM/regerings- en Al-Shabaab-gebied liep een persoon, indien hij verdacht werd van banden met de vijand, het risico ontvoerd te worden.²⁹⁰

In de aanloop naar de verkiezingen in 2016 zou sprake zijn geweest van een toename van ontvoeringen. Leden van minderheidsgroepen waren extra kwetsbaar voor mensenrechtenschendingen, waaronder ontvoeringen.²⁹¹

2.3.9 *Buitengerechtigde executies en moorden*

Er vonden ook in deze verslagperiode buitengerechtigde executies en moorden plaats door zowel Al-Shabaab, het SNAF, als AMISOM.²⁹² Zie ook paragraaf 1.2.2. veiligheidssituatie per regio.

2.3.10 *Doodstraf*

Binnen het traditionele recht en onder het sharia-recht in Somalië komt de doodstraf voor. Deze wordt regelmatig uitgesproken en uitgevoerd, ondanks steun van Somalië voor de VN-resolutie die oproept tot een moratorium op de doodstraf. Meer informatie over de doodstraf en conflictbeslechting binnen het traditionele recht staat in het algemeen ambtsbericht Somalië van 2016.²⁹³

Mensenrechtenorganisaties zetten vraagtekens bij de doodstraffen opgelegd door militaire rechtbanken, omdat deze onder andere procedurele waarborgen misten en niet conform internationale maatstaven zouden zijn uitgevoerd.²⁹⁴ Amnesty International vermeldt dat slechts weinig executies gerapporteerd werden, maar dat de militaire rechtbanken mensen ter dood veroordeelden in rechtszaken die niet aan de minimumeisen voor een eerlijke rechtsgang voldeden. Volgens Amnesty werden in 2016 veertien executies voltrokken, waarvan zeven door de federale regering in Zuid- en Centraal-Somalië.²⁹⁵ Volgens de VN werden ten minste 64 doodstrafvonnis opgelegd in 2016, maar de meerderheid hiervan werd opgelegd

²⁸⁶ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 4, 3 maart 2017.

²⁸⁷ BBC: *Somalia al-Shabab Islamist militants kidnap aid workers*, 4 april 2017.

²⁸⁸ The Washington Post: *In Somalia, Islamist rebels are blocking starving people from getting food*, 27 mei 2017.

²⁸⁹ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 9, maart 2017; NYA International Crisis Prevention and Response: *Global Kidnap Report July 2017*, augustus 2017.

²⁹⁰ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 9, maart 2017.

²⁹¹ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 25 en 37, 3 maart 2017.

²⁹² US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; Amnesty International: *Annual Report Somalia 2016-2017*, 7 februari 2017; HRW: *Somalia Events of 2016, 2017*; vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

²⁹³ Algemeen ambtsbericht Somalië 2016, pagina 51: rijksoverheid.nl; vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

²⁹⁴ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 3, 3 maart 2017.

²⁹⁵ Amnesty International: *Death Sentences and Executions 2016, 2017*.

in Puntland aan Al-Shabaab-strijders, na een offensief van deze beweging in Puntland en Galmadug in juni 2016.²⁹⁶ Ook minderjarigen, bijvoorbeeld voormalige leden van Al-Shabaab, zouden ter dood zijn veroordeeld, aldus een bron.²⁹⁷ Zie ook paragraaf 2.3.5 rechtsgang.

Op 3 maart 2016 veroordeelde de militaire rechtbank een journalist ter dood die werkte voor Al-Shabaab's Radio Andalus, vanwege zijn betrokkenheid bij de moord op minstens vijf andere journalisten. Hij werd op 11 april 2016 ter dood gebracht.²⁹⁸ Op 25 april 2017 werden vier leden van Al-Shabaab geëxecuteerd door de Somalische overheid, nadat zij ter dood veroordeeld waren wegens het plegen van een aanslag op twee restaurants in Baidoa in februari 2016, waarbij tientallen doden waren gevallen. In hetzelfde bericht werd door de Somalische overheid aangekondigd dat meer doodvonnissen zouden worden voltrokken.²⁹⁹

Medio mei 2017 werd bekend dat Somalische militaire rechtbanken sinds 1 januari 2017 twaalf personen tot de doodstraf hadden veroordeeld. Dit zou een toename zijn ten opzichte van eerdere periodes. Militaire rechtbanken zouden in april 2017 aan elf mensen de doodstraf hebben opgelegd. Op 18 en 25 mei 2017 werden twee Al-Shabaab strijders op last van een militaire rechtbank geëxecuteerd. De een wegens moord op een veiligheidsmedewerker in Midden-Shabelle op 21 juni 2016, en de ander wegens een aanslag met een autobom in 2016, waarbij dertig burgers gedood werden.³⁰⁰

Al-Shabaab zou tussen 1 januari 2017 en 15 mei 2017 twaalf executies hebben voltrokken. Deze executies werden in het openbaar uitgevoerd in de aanwezigheid van dertig tot driehonderd toeschouwers. Op 29 mei 2017 werd bericht over een man die door Al-Shabaab ter dood was veroordeeld, vervolgens werd ingegraven in het zand, en dood gestenigd werd wegens overspel. Honderden burgers keken daarbij toe. Dit gebeurde in de regio Bay.³⁰¹

2.4 Positie van specifieke groepen

2.4.1 Leden van oppositiepartijen / politieke activisten

Zoals in paragraaf 2.3.2 (Vrijheid van vereniging en vergadering) beschreven, bestonden er geen officiële politieke partijen in Zuid- en Centraal-Somalië. Wel keurde het federale parlement in juni 2016 de 'Wet inzake de politieke partijen' goed, waarmee een mechanisme voor de registratie van partijen werd geschapen. Vóór juni 2016 bestonden er wel politieke verenigingen die opereerden als politieke partij. Deze waren doorgaans gecentreerd rond een parlamentslid of -kandidaat met veel geld. De 'Wet inzake de politieke partijen' werd in september 2016 ondertekend door de toenmalige Somalische president Mohamud, die tevens voorzitter was van de *Peace and Development Party*. Met deze wet wordt beoogd een meerpartijstelsel te creëren, hetgeen moet bijdragen aan het proces van

²⁹⁶ Amnesty International: *Annual Report Somalia 2016/2017*, 7 februari 2017.

²⁹⁷ Vertrouwelijke bron: 18 juli 2017.

²⁹⁸ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2016/763, 6 september 2016, en S/2017/21, 9 januari 2017; Amnesty International: *Annual Report Somalia 2016/2017*, 7 februari 2017; HRW: *World Report 2017 Somalia Events of 2016*, 2017; VOA: *Somali Journalist Gets Death Sentence for Fellow Reporter Killings*, 3 maart 2016; BBC News: *Somalia's al-Shabab Journalist Hassan Hanafi is executed*, 11 april 2016.

²⁹⁹ BBC: *Al-Shabab fighters executed in Somalia*, 25 april 2017.

³⁰⁰ Voice of America: *Executions Increase in Somalia*, 15 mei 2017; Radio Dalsan: *Somali Military Court Executes A Man Involved Mogadishu Market Explosion*, 18 mei 2017; Xinhuanet: *Somalia military court executes militant over attacks*, 25 mei 2017.

³⁰¹ AMISOM media monitoring, 29 mei 2017: *Islamist Militants Bury a Man Neck-deep and Stone Him To Death For 'Cheating On His Two Wives' in Somalia*, 29 mei 2017; Voice of America: *Executions Increase in Somalia*, 15 mei 2017; BBC: *Somalia's al-Shabab stones man to death for adultery*, 29 mei 2017.

democratisering en hervorming. Sinds de invoering van de wet moeten Somalische parlementsleden zich registreren bij een politieke partij. Volgens *The East African* zouden er ongeveer twintig politieke partijen zijn in Somalië, waarvan een aantal actief zijn vanuit de diaspora.³⁰² In de praktijk zijn de clanverhoudingen echter nog steeds doorslaggevend en komt politieke oppositie van clangerichte belangengroepen. Zo worden nieuwe initiatieven aangegrepen om die in het voordeel van de eigen clan te benutten en het clansysteem verder uit te bouwen. Alleen wie genoeg geld heeft kan zich kandidaat stellen. Stemmen worden gekocht, waarbij men tegen elkaar opbiedt.³⁰³

2.4.2 *Etnische minderheden, beroepsgroepen en specifieke clans*³⁰⁴

In Somalië hebben etnische groepen, minderheidsclans en beroepsgroepen nog steeds te maken met maatschappelijke uitsluiting en discriminatie. De grote meerderheidsclans zijn de Hawiye, Darod, Dir/Issa en Isaaq. Ook de Digil en Mirifle (gezamenlijk soms aangeduid als Rahanweyn) worden als een grotere clan beschouwd. Zij zijn landbouwers in tegenstelling tot de andere hoofdclans die nomaden zijn en zouden nog steeds zeer gemarginaliseerd leven.³⁰⁵

Volgens het Amerikaanse State Department lopen minderheden en beroepsgroepen een extra hoog risico het slachtoffer te worden van mensenrechtenschendingen, of bijvoorbeeld landonteigening, zonder dat zij zich daartegen kunnen verweren, aangezien zij vaak geen gewapende milities hebben. Onder de Somalische vluchtelingen (ook zij die terugkeren naar Somalië) en ontheemden, zijn leden van minderheidsgroepen en beroepsgroepen ook extra kwetsbaar voor discriminatie. Het Noorse Landinfo stelt daarentegen dat leden van beroepsgroepen niet wezenlijk kwetsbaarder voor mensenrechtenschendingen zijn dan andere Somaliërs. Kleine subclans en minderheden zouden soms bescherming vinden bij Al-Shabaab, aldus een andere bron. Als AMISOM het gebied waar zij zich bevinden herovert, zijn zij deze bescherming kwijt, waarna zij veiligheidsrisico's lopen.³⁰⁶

Landinfo meldt dat de leden van beroepsgroepen in beginsel bescherming kunnen krijgen bij een meerderheidsclan, maar plaatst daar een kanttekening bij, namelijk dat hun positie zwakker is dan die van personen die behoren tot de meerderheidsclan, waardoor met name in tijden van nood de bescherming kan ontbreken.³⁰⁷

Somalië stond in 2017 op de tweede plaats van de *Peoples under threat index* van de *Minority Rights Group International* (MRGI).³⁰⁸

De positie van de *Reer Hamar/Benadiri* zoals beschreven in het algemeen ambtsbericht van maart 2016 bleef onveranderd slecht.³⁰⁹

³⁰² UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression: Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition Somalia*, pagina 12, 9 augustus 2016; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina's 27-28, 3 maart 2017; *The East African: Somalia president signs Political Parties Bill into law*, 6 september 2016.

³⁰³ Vertrouwelijke bronnen: 18 juli 2017; 18 juli 2017; 21 juli 2017; 21 juli 2017.

³⁰⁴ Zie voor achtergrondinformatie over beroepsgroepen het algemeen ambtsbericht Somalië 2012, 4.4.2.3 beroepsgroepen.

³⁰⁵ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 37-38, 3 maart 2017; UK Home Office: *Majority of Clans and Minority Groups*, juni 2017; vertrouwelijke bron: 19 juli 2017.

³⁰⁶ Landinfo: *Query response Somalia Low status groups*, pagina's 8 en 9, 12 december 2016; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina's 37 en 38, 3 maart 2017; vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

³⁰⁷ Landinfo: *Query response Somalia Low status groups*, pagina 8, 12 december 2016.

³⁰⁸ MRGI: *Peoples under Threat 2017, Killings in the no-access zone*, en: *Peoples under Threat Somalia 2017*, juli 2017; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina's 37-38, 3 maart 2017.

³⁰⁹ Algemeen ambtsbericht Somalië 2016: rijksoverheid.nl; vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 20 juli 2017.

*Beroepsgroepen*³¹⁰

Gabooye is de huidige benaming van de minderheidsberoepsgroepen, de oudere, derogatieve benaming is *Midgan*. Meerderheidsclans beschouwen hen als tweede klas mensen. De *Gabooye* worden sociaal en politiek nog steeds uitgesloten. Zo zijn huwelijken tussen hen en leden van de meerderheidsclans een taboe. Incidenteel komen (voorgenomen) huwelijken voor, maar dit leidt in het algemeen tot uitstoting van de persoon van de meerderheidsclan die het huwelijk aangaat, en die daardoor een stigma krijgt. Vaak zal de meerderheidsclan actie nemen, onder gebruikmaking van geweld, om het huwelijk te voorkomen. Het is minder problematisch indien de man afkomstig is van de meerderheidsclan en de vrouw van de minderheidsgroep, dan andersom. *Gabooye* zijn politiek vrijwel niet vertegenwoordigd. Zij staan onderaan de maatschappelijke ladder in Somalië.³¹¹

*Specifieke clans*³¹²

Asharaf en *Sheekhaal* hebben niet dezelfde status als *Gabooye*. De meeste *Sheekhaal* en *Asharaf* maken deel uit van de grotere *Benadiri*-groep. Zij hebben een marginale positie in de Somalische maatschappij en zijn zeer beperkt vertegenwoordigd in de politiek. Sociaal gesproken zijn *Asharaf* en *Sheekhaal* echter minder buitengesloten dan *Gabooye*. Huwelijken tussen hen en leden van meerderheidsclans zijn mogelijk. Er bestaat geen *Asharaf* militie. Alleen *Sheekhaal/Awqutub* zijn als strijders actief in Ethiopië. Andere leden van de *Asharaf* en *Sheekhaal* zijn onbewapend.³¹³

Etnische minderheden

Bantu (Jareer of Jareerweyne) zijn de meest gemarginaliseerde Somalische minderheidsgroep. Zij wonen met name in het zuiden van Somalië, maar werken doorgaans in heel Somalië. De mannen, die vaak als bouwvakker werkzaam zijn, reizen dikwijls in kleine groepjes per auto naar de bouwplaatsen elders in Somalië en verblijven daar weken of maanden. Daarbij wordt de veiligheidssituatie van geval tot geval beoordeeld alvorens zij zich op weg begeven. Soms zouden zij illegaal via Ethiopië van het zuiden naar het noorden reizen, om zo de veiligheidsrisico's in Somalië te vermijden. Zij hebben een uiterst lage sociale status, zelden toegang tot onderwijs, worden gediscrimineerd en regelmatig uitgescholden door andere Somaliërs. Er zijn geen huwelijken bekend tussen *Bantu* en andere Somaliërs. Bij de landelijke verkiezingen kregen de minderheden 31 van de 275 zetels in het Lagerhuis, waarvan de *Bantu* elf zetels kregen. Er is één *Bantu* minister in de huidige regering.³¹⁴

Andere minderheidsgroepen

Andere minderheidsgroepen zijn onder andere: *Yahar*, *Hawle*, *Eyle*, *HabarYakub*, *Warabeye* en *Gagaab*. De meeste van hen wonen in afgelegen gebieden in Zuid- en Centraal-Somalië. Zij worden structureel gemarginaliseerd en hebben, zoals de andere etnische minderheden en beroepsgroepen, nauwelijks toegang tot onderwijs of sociale, economische of politieke macht. Zij zijn vaak afhankelijk van de goodwill van leden van de plaatselijke meerderheidsgroepen. Bij een conflict of een humanitaire noodsituatie zijn zij als eerste het slachtoffer.³¹⁵

³¹⁰ Zie voor een uitgebreid overzicht van de etnische minderheden en beroepsgroepen het algemeen ambtsbericht Somalië 2012: rijksoverheid.nl.

³¹¹ Landinfo: *Query response Somalia Low status groups*, pagina 4, 12 december 2016; vertrouwelijke bron: januari 2017.

³¹² Zie voor achtergrondinformatie het algemeen ambtsbericht Somalië 2012, paragraaf 4.4.3: rijksoverheid.nl.

³¹³ Vertrouwelijke bron: januari 2017.

³¹⁴ Vertrouwelijke bronnen: januari 2017; 19 juli 2017.

³¹⁵ Vertrouwelijke bron: januari 2017.

Gemengde huwelijken tussen leden van meerderheids- en minderheidsclans zijn uitzonderlijk maar kunnen voorkomen, bijvoorbeeld als de bruid rijk is. Dergelijke huwelijken komen eerder voor in een grote stad als Mogadishu, waar de clanstructuur iets lossier is, dan op het platteland.³¹⁶

2.4.3

Vrouwen

Positie en rechten van vrouwen

Ofschoon volgens formeel recht en de sharia vrouwen gerechtigd zijn zelfstandig eigendom te bezitten en daarover te beschikken, bestaan er verschillende wettelijke, culturele en maatschappelijke belemmeringen voor vrouwen om deze rechten effectief uit te oefenen.³¹⁷ Volgens het gewoonterecht of *xeer*, zijn vrouwen juridisch niet zelfstandig en zodoende grotendeels uitgesloten van grondbezit. Verder kunnen de meeste vrouwen geen aanspraak maken op zelfstandig landeigendom, aangezien zij recht hebben op toegang tot het land van hun echtgenoot of broers.³¹⁸ Wettelijk kunnen vrouwen en meisjes bij vererving slechts de helft van het eigendom verkrijgen dan waartoe hun broers zijn gerechtigd. Vrouwen worden voorts gediscrimineerd in het onderwijs, de politiek, voor wat betreft huisvesting, en bij het verkrijgen van financieel krediet. Vrouwen hebben niet dezelfde rechten, en worden stelselmatig achtergesteld ten opzichte van mannen, hoewel de federale grondwet zulke discriminatie verbiedt. Rechtspraak volgens de sharia wordt uitgeoefend door mannen, hetgeen mannen dan ook vaak bevoordeeld. Volgens de sharia en de lokale traditie bij het betalen van compensatie (*blood compensation*) dient, indien iemand schuldig wordt bevonden aan de dood van een vrouw, aan de familie van het slachtoffer slechts de helft te worden betaald van het bedrag dat men schuldig is bij de dood van een man. Vrouwen zijn ondervertegenwoordigd in het openbare leven en de publieke sector, vanwege de culturele normen en het lage opleidingsniveau van vrouwen. Vrouwen kunnen een bedrijfje hebben in Somalië, behalve in de door Al-Shabaab gecontroleerde regio's.³¹⁹

De dreiging van verschillende vormen van geweld, in het bijzonder seksueel geweld, beperkt de bewegingsvrijheid voor vrouwen. Zij worden daarnaast met name getroffen door de extreme uitleg van de sharia door verzetsgroepen, waardoor de toegang van vrouwen tot de openbare ruimte beperkt wordt. Het is niet bekend of vrouwen in Zuid- en Centraal-Somalië door Al-Shabaab en andere fundamentalistische groeperingen verplicht zijn gezichtsbedekkende kleding te dragen. Volgens een bron zouden vrouwen geen traditionele, vaak kleurrijke, Somalische kleding mogen dragen in Al-Shabaab-gebied. Een zwarte burka of niqaab zou er gangbaar zijn.³²⁰

Op 27 mei 2016 keurde de Somalische regering een nationaal 'gender beleidsplan' goed om de economische mogelijkheden voor, de politieke participatie en het onderwijs van meisjes te bevorderen. Op 30 juni 2016 veroordeelde de Somalische vereniging van islamitische geleerden het nieuwe beleid echter als onislamitisch, waarbij zij opriep tot bestraffing van de auteurs van het beleidsplan. In juni en juli 2016 ontving de minister voor Vrouwen en Mensenrechten, de enige overgebleven vrouwelijke minister in het kabinet, verschillende keren doodsbedreigingen van extremistische islamitische groeperingen die haar beschuldigden dat zij de vertegenwoordiging van vrouwen bepleitte in de regering. Op 2 oktober 2016

³¹⁶ Vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 20 juli 2017; 11 augustus 2017.

³¹⁷ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017.

³¹⁸ OECD Social Institutions and Gender Index: genderindex.org, geraadpleegd 14 maart 2017.

³¹⁹ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

³²⁰ In de OECD Social Institutions and Gender Index: genderindex.org, geraadpleegd op 14 maart 2017, werd er van uitgegaan dat vrouwen door fundamentalistische groeperingen in Somalië verplicht worden hun gezicht te bedekken. Vertrouwelijke bron: 5 september 2017.

verscheen een persverklaring van de Somalische Religieuze Raad, waarin de regering gewaarschuwd werd de rol van vrouwen in de politiek niet te bevorderen, en waarin het door de regering in september 2016 aangekondigde dertig-procent-quotum voor parlementszetels voor vrouwen als gevaarlijk, in strijd met de islamitische religieuze uitgangspunten en als bedreiging voor het gezin werd aangemerkt.³²¹ Naast verzet van religieuze leiders was er ook flinke tegenstand van clanoudsten en politieke leiders.³²² Desalniettemin werd uiteindelijk door intensieve campagnes een grotere vertegenwoordiging van vrouwen in het Lagerhuis van het federale parlement bereikt (24%) dan in 2012 (veertien procent).³²³ Gedurende het verkiezingsproces rapporteerden vrouwelijke kandidaten en hun pleitbezorgers dat zij bedreigd en geïntimideerd werden. Ook berichtten zij over corruptie die vrouwen belemmerde met succes aan de verkiezingen deel te nemen. De internationale gemeenschap, met name UNSOM en UNDP, werkte samen met lokale maatschappelijk geëngageerde organisaties en de minister voor Vrouwen, Mensenrechten en Sociale Ontwikkeling bij het ondersteunen van vrouwelijke kandidaten tijdens de verkiezingen.³²⁴ Voor de presidentiële verkiezingen van 2017 had zich ook een vrouw kandidaat gesteld, namelijk de westerse, hoog-opgeleide, Somalische Fadumo Dayib.³²⁵

Vrouwen in gebieden onder controle van Al-Shabaab

Er zijn geen gegevens gevonden die er op wijzen dat de positie van vrouwen in de gebieden onder controle van Al-Shabaab nu anders is dan tijdens de vorige verslagperiode.³²⁶ In deze gebieden wordt een strikte en strenge interpretatie van de sharia toegepast, die de uitoefening van verschillende mensenrechten beperkt.³²⁷ Veel van die regels treffen met name vrouwen, zoals het gebod om hoofdbedekkende kleding te dragen, het verbod om te werken en te reizen met niet-verwante mannen, en het verbod om te spreken en handen te schudden met mannen zonder dat een mannelijk familielid aanwezig is. Het dragen van een bh wordt als onislamitisch beschouwd en jonge strijders van de groep zouden vrouwen hierop controleren en bestraffen.³²⁸

Zolang vrouwen zich aan de voorschriften en regels van Al-Shabaab houden en zich niet profileren of kritisch over Al-Shabaab uitlaten, kunnen zij bestraffing voorkomen. Daarin verschilt de positie van vrouwen niet van die van mannen in Al-Shabaab gebied. Bij het overtreden van regels, zoals het roken van een sigaret, worden vrouwen en mannen aan dezelfde lijfstraffen onderworpen. Indien beschuldigd van spionage hebben zowel mannen als vrouwen executie te vrezin.³²⁹ Het aan deze informatie ten grondslag liggende rapport van de Deense factfinding missie, dat grotendeels gaat over Al-Shabaab en groepen die in de negatieve belangstelling van deze beweging staan, maakt de kanttekening dat slechts weinig bronnen directe toegang tot Al-Shabaab gebied hebben, zodat de informatie over

³²¹ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; UNSOM/OHCHR: *Report on the Right to Freedom of Expression: Striving to Widen Democratic Space in Somalia's Political Transition Somalia*, 9 augustus 2016.

³²² US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017.

³²³ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2017/21, pagina's 10 en 11, 9 januari 2017.

³²⁴ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2017/21, pagina's 10 en 11, 9 januari 2017.

³²⁵ Mareeg.com: *Somali female presidential hopeful defies critics and vows to stay in politics*, 11 maart 2017.

³²⁶ Algemeen ambtsbericht Somalië 2016 en 2014: rijksoverheid.nl.

³²⁷ UK Home Office: *Country Information and Guidance, Somalia: Women fearing genderbased harm and violence*, 2 augustus 2016.

³²⁸ Vertrouwelijke bron: 11 augustus 2017.

³²⁹ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 4 en 25, maart 2017.

deze gebieden tot op zekere hoogte uit de tweede hand is en gebaseerd is op incidentele gevallen.³³⁰

De deelname van vrouwen aan het economische leven wordt beschouwd als onislamitisch.³³¹ Marteling en andere vormen van mishandeling, zoals steniging, openbare geseling en amputatie worden door Al-Shabaab gebruikt als straf wanneer hun interpretatie van de sharia niet wordt nageleefd. Dit geldt voor mannen en vrouwen. Vrouwen en meisjes in Al-Shabaab gebieden zouden ook het risico lopen te worden ontvoerd en verkracht door Al-Shabaab strijders en te worden gedwongen met hen te huwen.³³² Er is overigens ook een bericht dat Al-Shabaab personen die zich schuldig hebben gemaakt aan verkrachting ter dood zou hebben veroordeeld. Zie ook paragraaf 2.3.10 doodstraf.³³³ Vrouwen kunnen worden gerekruteerd om te werken als schoonmakers, koks, dragers en om andere vrouwen te mobiliseren.³³⁴ Soms werden meisjes gebruikt voor zelfmoordaanslagen, omdat zij daarbij minder zouden opvallen dan mannen.³³⁵ In het algemeen wordt aangenomen dat Al-Shabaab geen vrouwen als strijders gebruikt.³³⁶

In januari 2017 liet Al-Shabaab zich in een interview met Al Jazeera uit over de rol die vrouwen volgens de groepering mogen spelen in het openbare leven. Gevraagd naar de deelname van vrouwen in de politiek en of Al-Shabaab vrouwen in hogere rangen zou benoemen, verwierp de groepering dit als onislamitisch. In het interview bekritiseerde Al-Shabaab vrouwen die opkwamen voor vrouwenrechten en hun vertegenwoordiging in politiek en bestuur. Deze ideeën zouden volgens Al-Shabaab westers geïnspireerd zijn, en dienen om de islamitische landen te 'misleiden'. De islam zou het niet toestaan dat vrouwen de positie van president, premier of minister bekleden in een islamitisch land.³³⁷

Alleenstaande vrouwen

De slechte veiligheidssituatie in Somalië treft in het bijzonder alleenstaande vrouwen die geen bescherming van een clannetwerk hebben en vrouwen die ontheemd zijn. Een clannetwerk kan aan een persoon, zoals een alleenstaande vrouw, een zekere mate van bescherming bieden. Volgens een bron zou het, door de huidige humanitaire en veiligheidssituatie, voor de clans echter moeilijker geworden zijn om hun leden te beschermen.³³⁸ Ook in Mogadishu zouden alleenstaande vrouwen zonder netwerk extra kwetsbaar zijn voor geweld.³³⁹ In ontheemdenkampen zijn alleenstaande vrouwen eveneens bijzonder kwetsbaar. Zij kunnen het slachtoffer worden van misbruik en seksueel geweld van de zijde van familie, vreemden, bewakers van het kamp, leden van de AMISOM troepen of politie.³⁴⁰

³³⁰ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 4, maart 2017.

³³¹ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017.

³³² US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 25, maart 2017; vertrouwelijke bron: 21 juli 2017.

³³³ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017.

³³⁴ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017

³³⁵ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 22, maart 2017.

³³⁶ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 22, maart 2017.

³³⁷ Garowe Online: *Somalia's election is fraud, women not meant to be leaders, says Al Shabaab spokesman*, 6 januari 2017.

³³⁸ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 9, maart 2017.

³³⁹ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 12, maart 2017.

³⁴⁰ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 55, maart 2017.

Het UK Home Office concludeerde in augustus 2016 op basis van de voorhanden zijnde landeninformatie dat voor alleenstaande vrouwen en alleenstaande moeders met kinderen, in het bijzonder zij die behoren tot minderheidsgroepen, geen binnenlands vlucht- of vestigingsalternatief voorhanden is, indien een netwerk dat belangrijke steun kan verlenen ontbreekt, of indien men niet in zijn bestaan kan voorzien.³⁴¹ OCHA wees er op dat vrouwen en meisjes in Somalië meer risico lopen ontheemd te worden en meer beschermingsrisico's lopen dan mannen.³⁴²

Seksueel en huiselijk geweld

Zoals in de algemene ambtsberichten van 2014 en 2016 is beschreven³⁴³, is seksueel en huiselijk geweld in Somalië wijd verbreid en worden de daders doorgaans niet bestraft. Tijdens de verslagperiode zou de situatie met betrekking tot seksueel en huiselijk geweld over het algemeen niet veranderd zijn.³⁴⁴ Er is wetgeving die verkrachting strafbaar stelt. Deze wordt echter zelden in de praktijk gebracht. Er zijn geen wetten, die huiselijk geweld, verkrachting binnen het huwelijk of seksuele aanranding verbieden.³⁴⁵ In mei 2016 keurde de regering echter een nationaal 'gender beleidsplan' goed, dat de overheid het recht geeft om een aanklacht in te dienen tegen een persoon die veroordeeld is wegens een 'seks gerelateerd' delict, zoals het doden of verkrachten van een vrouw.³⁴⁶

In het algemeen is er voor vrouwen geen bescherming van de zijde van de overheid tegen dit soort geweld.³⁴⁷ De meeste geweldsincidenten tegen vrouwen worden niet gerapporteerd, er heerst een cultuur van straffeloosheid voor wat betreft seksueel en huiselijk geweld.³⁴⁸ Het gewoonterecht waarmee op dit geweld wordt gereageerd, houdt in dat men een oplossing zoekt tussen de clans van de dader en het slachtoffer. Vrouwen zelf spelen geen rol bij het oplossen van een dergelijk conflict. Verkrachting en huiselijk geweld worden daarbij gezien als een conflict tussen burgers onderling, hetgeen vaak wordt opgelost door het betalen van geld of een gedwongen huwelijk tussen de dader en het slachtoffer.³⁴⁹

Men zou zich steeds meer bewust worden van de problematiek, maar er bestaat nog grote terughoudendheid om over dit onderwerp te praten. Er rust nog steeds een taboe op het onderwerp.³⁵⁰

Vrouwen in Somalië bleven het slachtoffer van veel conflict-gerelateerd seksueel en huiselijk geweld; verkrachting werd vaak als een oorlogsmethode gehanteerd. De daders waren zowel leden van veiligheidstroepen van de regering, gewapende oppositie, milities, politie, familie, de AMISOM-vredesmacht, als personen in de

³⁴¹ UK Home Office: *Country Information and Guidance, Somalia: Women fearing genderbased harm and violence*, pagina 7 en 9, 2 augustus 2016.

³⁴² OCHA: *Horn of Africa: Impact of conflict and drought crises on women and girls*, maart 2017.

³⁴³ Zie voor algemene ambtsberichten: rijksoverheid.nl.

³⁴⁴ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; HRW: *World Report 2017 Somalia Events of 2016, 2017*; International Crisis Group: *Instruments of Pain (III): Conflict and Famine in Somalia*, pagina 4, Africa Briefing 125, 9 mei 2017; vertrouwelijke bron: 18 juli 2017.

³⁴⁵ OECD Social Institutions and Gender Index: genderindex.org, geraadpleegd 14 maart 2017; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017.

³⁴⁶ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017.

³⁴⁷ UK Home Office: *Country Information and Guidance Somalia: Women fearing gender-based harm and violence*, 2 augustus 2016.

³⁴⁸ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017.

³⁴⁹ OECD Social Institutions and Gender Index: genderindex.org, geraadpleegd 14 maart 2017; UK Home Office: *Country Information and Guidance Somalia: Women fearing gender-based harm and violence*, 2 augustus 2016; vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 21 juli 2017.

³⁵⁰ OECD Social Institutions and Gender Index, genderindex.org, geraadpleegd 14 maart 2017; vertrouwelijke bron: 19 juli 2017.

directe omgeving. Verkrachting werd ook vaak toegepast bij gewapende conflicten tussen clans.³⁵¹

Vervolging en berechting wegens verkrachting en andere vormen van seksueel geweld vonden zelden plaats. Slachtoffers hadden angst en schaamte bij het rapporteren van deze delicten, en riskeerden een zeer slechte behandeling en stigma bij het doen van aangifte. De Somalische politie zou, in plaats van onderzoek te doen, van de slachtoffers verlangen dat deze zelf getuigen en daders opsporen.³⁵² In mei 2016 werden zeven mannen veroordeeld wegens de verkrachting van een veertienjarig meisje in de regio Shabelle Dhexe (Zuid-Somalië) in maart van dat jaar.³⁵³

In mei 2016 was sprake van een incident waarbij Ethiopische AMISOM-soldaten twee minderjarige Somalische meisjes zouden hebben verkracht. De soldaten werden uiteindelijk wegens gebrek aan bewijs niet veroordeeld.³⁵⁴ AMISOM heeft maatregelen genomen om tegen seksueel geweld op te treden, maar in de praktijk zouden deze nog weinig effect hebben.³⁵⁵

Vrouwen die behoren tot de groep van ontheemden waren in het bijzonder kwetsbaar voor verkrachting, ontvoering en een gedwongen huwelijk. Somalische ngo's berichtten over regelmatige verkrachtingen die straffeloos bleven, in het bijzonder van vrouwelijke ontheemden en leden van minderheidsclans.³⁵⁶ Door VN-organisaties werden activiteiten ontplooid om seksueel geweld jegens vrouwen tegen te gaan. Zo verleende UNSOM assistentie bij het opzetten van eenheden bij de Somalische politie die vrouwen en kinderen moeten beschermen en heeft het *United Nations Population Fund* (UNPF) voor de politie een training verzorgd in verschillende regio's.³⁵⁷ Ook internationale ngo's ontwikkelen activiteiten om dit soort geweld tegen te gaan.³⁵⁸ Begin juni 2017 werd melding gemaakt van door de politie en AMISOM georganiseerde bewustzijns campagnes tegen seksueel geweld in de ontheemdenkampen in Baidoai, omdat sprake zou zijn van een toename van seksueel geweld.³⁵⁹ Doordat meer mensen naar ontheemdenkampen gingen, nam het seksueel geweld jegens vrouwen en kinderen in de kampen toe, vooral alleenstaande vrouwen bleken kwetsbaar. Een hoge VN-medewerker verantwoordelijk voor Somalië bevestigde de toename van seksueel geweld in de kampen.³⁶⁰ Zie hoofdstuk 3. Vluchtelingen en ontheemden.

Opvang slachtoffers seksueel geweld

Over de opvang van slachtoffers van seksueel geweld is geen nieuwe informatie bekend sinds de vorige verslagperiode. Er zijn weinig opvangmogelijkheden voor

³⁵¹ OECD Social Institutions and Gender Index, genderindex.org, geraadpleegd 14 maart 2017; UK Home Office: *Country Information and Guidance Somalia: Security and humanitarian situation in south and central Somalia*, juli 2016; vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

³⁵² UK Home Office: *Country Information and Guidance Somalia: Women fearing gender-based harm and violence*, 2 augustus 2016.

³⁵³ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2016/763, 6 september 2016.

³⁵⁴ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017.

³⁵⁵ HRW: *World Report 2017 Somalia Events of 2016, 2017*; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017.

³⁵⁶ HRW: *World Report 2017 Somalia Events of 2016, 2017*; UK Home Office: *Country Information and Guidance Somalia: Women fearing genderbased harm and violence*, 2 augustus 2016.

³⁵⁷ UN Security Council: *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2017/21, 9 januari 2017.

³⁵⁸ International Committee for the Development of People (CISP): cisp-som.org, geraadpleegd 3 juli 2017.

³⁵⁹ AMISOM African Union Mission in Somalia: *AMISOM and Somali Police hold awareness campaign against sexual and gender-base violence in internally displaced camps*, 1 juni 2017

³⁶⁰ AMISOM media monitoring, 18 mei 2017, UN News Centre: *As Somalia Combats Insecurity, Drought Worsens 'More Rapidly Than Projected'- UN Official*, 17 mei 2017; HRW: *Somalia Events of 2016, 2017*; UK Home Office: *Security and Humanitarian Situation*, juli 2016; UNHCR: *Flash Report PRMN Somalia Displacement Update*, 18 juli 2017; vertrouwelijke bron: 21 juli 2017.

vrouwelijke slachtoffers van seksueel geweld. De paar opvanghuizen die er zijn, worden beheerd door de VN of (internationale)ngo's. De drempel voor vrouwen om naar een opvanghuis te gaan is hoog vanwege het sociale stigma dat op seksueel geweld rust. Volgens Unicef Somalië biedt het *Elman Peace and Human Rights Center* in Mogadishu, ook via de ngo *Sister Somalia*, opvang, advies, medische zorg en huisvesting aan vrouwen die dit nodig hebben.³⁶¹ Ook de ngo *Save Somali Women and Children* onderhoudt een crisiscentrum in Mogadishu waar ondersteuning wordt verleend aan slachtoffers van seksueel geweld; het centrum heeft een verpleegster, een maatschappelijk werker, een advocaat en verschillende veldwerkers in dienst.³⁶² In Mogadishu is een hulplijn voor zowel vrouwen als minderjarigen die slachtoffer zijn van seksueel geweld.³⁶³

Genitale verminking bij vrouwen

Er is geen nieuwe informatie bekend over dit onderwerp. De informatie die hierover in de algemene ambtsberichten van 2014 en 2016 staat is nog van kracht.³⁶⁴ Artikel 15.4 van de voorlopige grondwet verbiedt genitale verminking (*Female Genital Mutilation*, FGM) als "vernederend gebruik dat neerkomt op marteling". In de praktijk wordt ongeveer 98% van de meisjes in Somalië besneden. Dit is het hoogste percentage ter wereld. Volgens Unicef zou in 2013 in 82% van de gevallen de vrouwenbesnijdenis tussen het vierde en tiende levensjaar hebben plaatsgevonden.³⁶⁵ De VN en andere internationale organisaties organiseerden bewustwordingscampagnes om de cultuur over het onderwerp te veranderen maar in de praktijk zou FGM nog onverminderd worden toegepast. De sociale druk om FGM uit te voeren zou nog steeds groot zijn. Volgens de verantwoordelijke Somalische minister voor Vrouwen en Mensenrechten zou er echter wel sprake zijn van een afname (zie hieronder).³⁶⁶

Circa 63% van de vrouwen ondergaat infibulatie of faraonische besnijdenis waarbij de opening van de vagina wordt vernauwd door het wegsnijden en aan elkaar hechten van de schaamlippen. Tevens kan de clitoris worden verwijderd. Dit is de meest ingrijpende vorm van vrouwenbesnijdenis.³⁶⁷ De besnijdenis wordt vrijwel altijd door (groot-)moeders uitgevoerd. De zogenaamde Sunna-besnijdens is een andere vorm van vrouwenbesnijdenis. Bij Sunna wordt een sneetje in de clitoris gemaakt, of er wordt hard aan getrokken, zodat er een beetje bloed vloeit. Het is minder ingrijpend dan infibulatie en geeft geen problemen bij geslachtsgemeenschap of een bevalling. In een aantal streken zou mondjesmaat de mildere Sunna-variant voorkomen.³⁶⁸

Zoals in het algemeen ambtsbericht van 2016 werd beschreven, werd door de Somalische minister voor Vrouwen en Mensenrechten in 2014 en 2015 aangekondigd dat er specifieke wetgeving ten aanzien van FGM zou komen.³⁶⁹ De toenmalige minister voor Vrouwen en Mensenrechten, Saha Ali Samatar, merkte in

³⁶¹ Unicef Somalia: *Young Somali activist takes over UNICEF's main twitter account to mark the Day of the African Child*, 17 juni 2015, unicef.org/somalia/reallives, geraadpleegd 21 maart 2017; *Sister Somalia: About Us*: sistersomalia.org/about-us, geraadpleegd 21 maart 2017; vertrouwelijke bron: 19 juli 2017.

³⁶² *Save Somali Women and Children*: sswc-som.com, geraadpleegd 21 maart 2017.

³⁶³ Vertrouwelijke bron: 21 juli 2017.

³⁶⁴ Zie voor de algemene ambtsberichten: rijksoverheid.nl.

³⁶⁵ UNICEF: *Somalia statistical country profile on female genital mutilation/cutting*, 2016: data.unicef.org geraadpleegd 21 maart 2017.

³⁶⁶ Vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 21 juli 2017.

³⁶⁷ WHO: *Sexual and reproductive health, Female genital mutilation (FGM), Prevalence of FGM*: who.int/reproductivehealth/topics/fgm/prevalence/en, geraadpleegd 21 maart 2017.

³⁶⁸ Algemeen ambtsbericht Somalië 2014: rijksoverheid.nl (gebaseerd op vertrouwelijke bronnen, 23 tot 30 augustus 2014); vertrouwelijke bron: 21 juli 2017.

³⁶⁹ Algemeen ambtsbericht Somalië 2014, pagina's 62-63, en 2016, pagina's 59-60: rijksoverheid.nl.

augustus 2015 op dat er reeds van een mentaliteitsverandering sprake was en dat FGM niet langer iets is waar mensen trots op zijn, maar dat het hen in verlegenheid brengt; zij willen er niet meer publiekelijk mee geassocieerd worden. Het aantal gevallen zou volgens haar al zijn afgenomen. UNICEF riep in augustus 2016 op deze wetgeving in het Somalische parlement aan te nemen, maar stelde zich op het standpunt dat de wet een algeheel verbod op FGM moest zijn, en geen mildere vorm van FGM mocht toestaan. Volgens UNICEF was er sprake van een grote verschuiving naar een mildere vorm van FGM over de afgelopen jaren in Somalië, maar was ook deze mildere vorm verwerpelijk. UNICEF was tevens bezorgd over de tendens dat ouders in toenemende mate hun dochters meenamen naar een kliniek voor het uitvoeren van FGM, aangezien de medicalisering van FGM als een erkenning zou worden beschouwd.³⁷⁰ In juli 2016 bevestigde de Somalische regering FGM te willen afschaffen, en de wetgeving daartoe aan te willen nemen.³⁷¹

Volgens UNICEF is een wettelijk verbod slechts een deel van de oplossing; er zouden ook projecten moeten komen die het stigma verminderen ten aanzien van vrouwen die niet besneden zijn. Ouders die twifelen aan de juistheid van FGM zien anderen het nog steeds doen en dit bestendigt de bestaande praktijk; het gaat om een verandering van houding én om wetgeving.³⁷² Het Amerikaanse State Department meldt dat internationale en lokale ngo's bewustwordingscampagnes uitvoerden over de gevaren van FGM, maar dat er geen cijfers beschikbaar zijn om het succes van zulke campagnes te meten. In maart 2016 sprak de Somalische minister-president zijn steun uit aan een internationale campagne, die geleid werd door de internationale ngo *Avaaz*, ten behoeve van een *zero tolerance*-beleid met betrekking tot FGM.³⁷³

Al-Shabaab is in het algemeen gekant tegen de extreme vorm van besnijdenis, maar voorstander van toepassing van de beperkte vorm van FGM (Sunna).³⁷⁴

2.4.4

*Lhbt's*³⁷⁵

De positie van homoseksuelen in Somalië was in de verslagperiode ongewijzigd slecht. Het onderwerp is taboe en wordt doodgezwegen, ook in de media. Het Amerikaanse State Department bevestigt voor wat betreft de verslagperiode dat er sprake was van sociale stigmatisering van lhbt's in Somalië.³⁷⁶

Homoseksualiteit is illegaal in Somalië, hoewel de voorlopige grondwet geen artikelen bevat over lhbt's. Het Wetboek van Strafrecht uit 1962 stelt echter dat seksuele gemeenschap tussen twee mensen van hetzelfde geslacht strafbaar is met een gevangenisstraf van drie maanden tot drie jaar. Een *act of lust*, anders dan geslachtsgemeenschap, kan worden bestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar.³⁷⁷ Het Wetboek van Strafrecht wordt in Zuid- en Centraal-Somalië echter nauwelijks toegepast. Het is niet bekend of de overheid tijdens de verslagperiode een actief vervolgingsbeleid voerde tegen lhbt's. Eén bron zegt dat men niet voor zijn seksuele geaardheid kan uitkomen, er vinden geen *coming outs* plaats. Lhbt's zouden bij arrestatie door de politie worden mishandeld en gemarteld.

³⁷⁰ Reuters: *Somalia urged to pass law banning 'horrendous' FGM*, 2 augustus 2016.

³⁷¹ AMISOM: *Somali Government Reaffirms Its Commitment to Fighting Female Genital Mutilation*, 27 juli 2016: amisom-au.org.

³⁷² Voice of America: *Somalia to Ban Female Genital Mutilation*, 27 augustus 2015; The Guardian: *Somali minister hints at move to ban FGM*, 13 augustus 2015.

³⁷³ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; AVAAZ: *Somalia: The World is with you*, 21 maart 2016: secure.avaaz.org/campaign/en/.

³⁷⁴ UK Home Office: *Women fearing genderbased harm and violence*, 2 augustus 2016.

³⁷⁵ Lhbt's: lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders.

³⁷⁶ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 20 juli 2017; 21 juli 2017.

³⁷⁷ ILGA: *state-sponsored homophobia*, mei 2017, pagina's 98-99.

Dezelfde bron vermoedt dat de straf voor een algemeen delict voor lhbt's vermoedelijk hoger zal liggen vanwege het stigma, maar dat dit niet officieel wordt erkend. Er zou geen actief vervolgingsbeleid zijn en officiële rechtbanken zouden geen veroordelingen uitspreken op basis van geaardheid omdat het onderwerp niet publiekelijk wordt besproken of behandeld. In de informele rechtsgang zouden wel veroordelingen op basis van seksuele geaardheid plaatsvinden, aldus deze bron.³⁷⁸

In januari 2017 werden een vijftienjarige jongen en een twintigjarige man in het openbaar door Al-Shabaab geëxecuteerd wegens het uitvoeren van homoseksuele handelingen. Het zou de eerste keer zijn dat Al-Shabaab de verantwoordelijkheid opeiste voor een executie op dergelijke gronden.³⁷⁹

Volgens het Amerikaanse State Department waren er in 2016 geen lhbt-organisaties bekend in Somalië, en was geen sprake van georganiseerde lhbt-activiteiten.³⁸⁰ De Somalische lhbt-gemeenschap is op sociale media beperkt actief, en dan meestal vanuit de diaspora.³⁸¹

2.4.5 *Minderjarigen Algemeen*

De burgerbevolking is ernstig getroffen door het conflict, waarbij burgers gedood en gewond worden door aan het conflict gerelateerd geweld. Er vindt op grote schaal ontheemding plaats en er is sprake van seksueel en seksdiscriminerend geweld tegen vrouwen en kinderen. Voorts is sprake van gedwongen rekrutering van kinderen. De oorlogssituatie treft in het bijzonder vrouwen en kinderen.³⁸² Misbruik van kinderen is een ernstig probleem in Somalië, maar er zijn geen cijfers beschikbaar over de omvang. Kinderen zijn één van de belangrijkste slachtoffers van het voortdurende geweld in de Somalische samenleving.³⁸³ Er is geen wetgeving die zich richt op minderjarigen.³⁸⁴

Volgens UNICEF waren begin 2017 meer dan 360.000 kinderen onder de vijf jaar ondervoed, waarvan 71.000 ernstig. De organisatie stelt dat ondervoede kinderen erg kwetsbaar zijn voor de mazelen. Sinds het begin van 2017 zouden circa tienduizend gevallen van mazelen bekend zijn. Kinderen zouden in toenemende mate voortijdig de school verlaten. In totaal zouden drie miljoen kinderen niet naar school gaan. Bovendien lopen kinderen het risico slachtoffer van geweld te worden, met name wanneer zij ontheemd zijn. Van de ontheemden zijn zeventig tot tachtig procent vrouwen en kinderen, die extra kwetsbaar zijn voor ernstige mensenrechtenschendingen.³⁸⁵

UNICEF vermeldde voor wat betreft de stand van zaken van haar activiteiten per eind 2016 dat de *Country Task Force on Monitoring and Reporting* in 2016 4.889 ernstige mensenrechtenschendingen van kinderen registreerde in Zuid- en Centraal-Somalië, die 3.385 jongens en 750 meisjes betroffen. De meerderheid van deze

³⁷⁸ Vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

³⁷⁹ Reuters: *Somali Islamists kill man and teenager for gay sex, another man for spying*, 10 januari 2017; mambaonline.com: *15 and 20-year-old youths executed in Somalia for homosexuality*, 11 januari 2017.

³⁸⁰ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 38, 3 maart 2017.

³⁸¹ Algemeen ambtsbericht Somalië 2016, pagina 65: rijksoverheid.nl; Somali Gay blog for Somali Gay community: somaligay.blogspot.nl, geraadpleegd 3 april 2017.

³⁸² UNHCR: *UNHCR position on returns to Southern and Central Somalia (update 1)*, pagina's 3 en 5, mei 2016; vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

³⁸³ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; HRW: *World Report 2017 Somalia Events of 2016*, 2017.

³⁸⁴ Vertrouwelijke bron: 21 juli 2017.

³⁸⁵ UNICEF: *Somalia Humanitarian Situation Report 11*, februari 2017, en *Report 1*, januari 2016, en *Report 2*, 1-15 maart 2017, en *UNHCR position on returns to Southern and Central Somalia (update 1)*, para 11, mei 2016: reliefweb.int/country/som; OCHA: *Humanitarian Bulletin June 2017*, 5 juli 2017.

schendingen betroffen de rekrutering en het gebruik als soldaat (1.917) en ontvoering (1.458). De taskforce bepleitte de vrijlating van zeventig jongens (44 in Gaalkacyo en 26 in Puntland), die gedetineerd waren door de Galmudug en Puntland autoriteiten sinds maart 2016 wegens hun activiteiten voor Al-Shabaab. UNICEF verleende aan 824 kinderen (159 meisjes en 665 jongens) assistentie bij de re-integratie in Mogadishu, Beledweyne, Baidoa en de regio Afgooye.³⁸⁶ Dezelfde organisatie verleende in 2016 steun bij re-integratie aan 2.460 kinderen die vrijgelaten waren door gewapende groeperingen.³⁸⁷

UNICEF ontplooidde verder activiteiten ter bescherming van kinderen die in nood waren als gevolg van de droogte en het conflict dat tot ontheemding en meer schendingen van de rechten van het kind leidde. In 2016 verleenden UNICEF en partnerorganisaties op die manier assistentie aan 4.898 slachtoffers van sekse discriminerend geweld (GBV) (1.482 meisjes, 3.073 vrouwen, 307 jongens en 36 mannen), hetgeen psychosociale steun, medische assistentie, veiligheid en juridische hulp omvatte. UNICEF en partnerorganisaties identificeerden en registreerden ook 1.496 alleenstaande, van hun familie gescheiden, kinderen (855 jongens en 641 meisjes) en ondersteunden hen onder meer op psychosociaal gebied, bij gezinshereniging en bij de toegang tot basisvoorzieningen.³⁸⁸

Naast dienstverlening in de belangrijkste steden onderhoudt UNICEF een uitgebreid netwerk in het veld ten behoeve van kindbescherming, en de onderkenning en verwijzing van slachtoffers van sekse gerelateerd geweld. Langs die weg bereikten UNICEF en partnerorganisaties 3.279 mannen en jongens, en 5.015 vrouwen en meisjes in het veld in 2016.³⁸⁹

Opvang

De opvang van alleenstaande minderjarigen zou volgens een bron in de regel worden verzorgd door familie. Zo niet, dan zou dat worden beschouwd als een schande voor de familie. Er zouden echter kinderen zijn die niet door de clangemeenschappen worden erkend. Zoals kinderen uit gedwongen huwelijken met bijvoorbeeld Al-Shabaab strijders. Daardoor zouden er veel niet-geaccepteerde kinderen en vrouwen/moeders zijn. Normaalgesproken zou de clan van de vader bescherming aan kinderen en vrouwen dienen te bieden, maar vrouwen en kinderen van strijders zouden buiten deze bescherming vallen. Veel van deze vrouwen en kinderen zouden in kampen verblijven. Ook zouden er relatief veel straatkinderen zijn. In geval opvang door familieleden niet mogelijk is, zijn er een paar opvanghuizen die door ngo's worden beheerd. Er zouden weeshuizen zijn in onder andere Mogadishu, Afgooye en Beledweyne, die door vrijwilligers worden gerund. De aandacht zou in de tehuizen met name liggen op voeding, en indien er voldoende middelen zijn zouden kinderen er ook basisonderwijs krijgen. Met name kinderen tussen de nul en tien jaar zouden er terecht kunnen.

De overheid zou geen opvang bieden voor alleenstaande minderjarigen.³⁹⁰

Kindsoldaten

In de verslagperiode werden door het SNAF, de daaraan gelieerde milities, ASWJ, en door Al-Shabaab kinderen ingezet als soldaten. Bij circa tien tot twintig procent van de kinderen zou het om meisjes gaan. In de regio Galmuddug/Muddug zou Al-Shabaab veel druk uitoefenen op de lokale gemeenschappen om kinderen te 'doneren', vaak zou daar een leeftijdseis aan verbonden zijn. De kinderen zouden

³⁸⁶ UNICEF: *Somalia Humanitarian Situation Report 11*, december 2016/januari 2017, februari 2017.

³⁸⁷ UNICEF: *Humanitarian Action for Children Somalia 2017*: unicef.org/appeals.

³⁸⁸ UNICEF: *Somalia Humanitarian Situation Report 11*, december 2016/januari 2017, februari 2017.

³⁸⁹ UNICEF: *Somalia Humanitarian Situation Report 11*, december 2016/januari 2017, februari 2017.

³⁹⁰ Vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 20 juli 2017; 5 september 2017.

naar madrassa's worden gebracht en daar worden getraind. Wie weigert zou bijvoorbeeld worden ontvoerd.³⁹¹

Hoewel Somalië partij is bij de VN Conventie voor de rechten van het Kind, zijn twee actieplannen, die de federale regering in 2012 ondertekende, nog niet volledig geïmplementeerd. De plannen beogen een einde te maken aan het rekruteren en inzetten van kindsoldaten, alsook het doden en verminken van kinderen.³⁹² Volgens UNICEF waren er in medio 2016 ongeveer vijfduizend kindsoldaten in Somalië, die voor het merendeel gerekruteerd waren door Al-Shabaab en de clanmilities. De gerapporteerde aantallen kindsoldaten liggen lager en lopen uiteen, naar gelang de bron, zoals uit de tekst hieronder ook blijkt.³⁹³ Kinderen die vechten voor militieën zijn vaak kostwinner in een gezin, waardoor het een economische noodzaak voor de familie is dat het kind blijft vechten. NISA en Al-Shabaab gebruikten kinderen ook als spionnen.³⁹⁴

De VN rapporteerde over de rekrutering en het gebruik in 2016 van 1.744 kinderen³⁹⁵ als kindsoldaat (onder wie 65 meisjes). Van de kinderen zouden 1.091 door Al-Shabaab worden ingezet, 169 door het SNAF, 415 door clanmilities, 67 door de ASWJ, en twee kinderen door andere gewapende groeperingen. Verder werd gerapporteerd over 1.381 ontvoeringen van kinderen, onder wie 75 meisjes. 857 kinderen werden ontvoerd door Al-Shabaab, 373 door het SNAF, 125 door clanmilities, twaalf door de ASWJ, zeven door AMISOM en zeven door onbekende gewapende groeperingen.³⁹⁶

In 2016 zou Al-Shabaab meer kinderen hebben gerekruteerd dan in 2015. Met name in de regio's Neder-Juba, Midden-Juba, Neder-Shabelle and Bakool, en in de aanloop naar het mislukte offensief van Al-Shabaab in Puntland in maart 2016. Tijdens het offensief in Puntland werden 106 Al-Shabaab strijders gevangen genomen, van wie er 64 onder de vijftien jaar oud waren en één niet ouder dan twaalf jaar was.³⁹⁷ Ook medio 2017 meldde een bron dat Al-Shabaab steeds vaker kinderen rekruteerde.³⁹⁸

Tijdens een gewapende confrontatie in Galkacyo werden meer dan honderd Al-Shabaab strijders gevangen genomen, van wie er 44 onder de achttien jaar waren. Veel van de kindsoldaten die gevangen genomen werden, waren kort voordat zij naar het front gestuurd werden, gerekruteerd door Al-Shabaab.³⁹⁹ Al-Shabaab zette ook kindsoldaten in bij zelfmoordaanvallen. Bovendien gebruikte Al-Shabaab kinderen voor ondersteunende taken als het dragen van ammunitie, water en voedsel, het vervoer van gewonde en dode strijders, het verzamelen van inlichtingen, en bewaking. Kindsoldaten werden door Al-Shabaab gebruikt om berrmbommen en andere explosieven te plaatsen. De rekrutering van kindsoldaten door Al-Shabaab vindt plaats op scholen, madrassas en moskeeën, waarbij ook dwang gebruikt wordt.⁴⁰⁰

³⁹¹ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; vertrouwelijke bronnen: 18 juli 2017; 21 juli 2017.

³⁹² Amnesty International: *Annual Report Somalia 2016/2017*, 7 februari 2017.

³⁹³ Amnesty International: *Annual Report Somalia 2016/2017*, 7 februari 2017.

³⁹⁴ Vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

³⁹⁵ Het totaal-aantal dat hier genoemd wordt, wijkt iets af van het hierboven door Unicef genoemde aantal van 1.917 kindsoldaten over 2016.

³⁹⁶ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017.

³⁹⁷ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; UN Security Council: *Letter dated 7 October 2016 from the Chair, S/2016/919*, 31 oktober 2016; Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina's 21-22, maart 2017.

³⁹⁸ Vertrouwelijke bron: 4 september 2017.

³⁹⁹ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina's 21-22, maart 2017.

⁴⁰⁰ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; vertrouwelijke bron: 21 juli 2017.

Er bestaan uiteenlopende schattingen van de gemiddelde leeftijd van een Al-Shabaab rekrut. Het zou meestal gaan om jongens en mannen van 14 tot 25 jaar oud, de jongsten zouden ongeveer elf jaar zijn.⁴⁰¹

De belangrijkste drijfveer om strijder te worden bij Al-Shabaab is de salariëring. Dit geldt zowel voor de kindsoldaten, als hun ouders. Ook worden ouders overgehaald door hen onderwijs en werk voor hun kinderen te beloven. In werkelijkheid worden de kinderen vervolgens als strijder ingelijfd.⁴⁰²

De autoriteiten droegen soms kinderen die kindsoldaat waren geweest van de gewapende groeperingen over aan UNICEF. UNICEF verleende in Mogadishu re-integratiesteun aan voormalige kindsoldaten. Zie ook paragraaf 2.4.5 minderjarigen.⁴⁰³ Re-integratie activiteiten omvatten het geven van psychosociale steun, terug-naar-school- ondersteuningsprogramma's en beroepsscholing. UNSOM en UNICEF werkten bij de rehabilitatie van kindsoldaten onder andere samen met de lokale Somalische autoriteiten in Puntland en de Galmudug-regio.⁴⁰⁴

De VN (vooral UNSOM en UNICEF) werkte samen met de federale regering en het nationale leger bij de implementatie van de actieplannen om een einde te maken aan de rekrutering en inzet van kinderen als kindsoldaten. In juli 2016 bracht de VN-Speciale Vertegenwoordiger voor Kinderen en Gewapend Conflict een bezoek aan Somalië, waarbij dit onderwerp besproken werd. Zij besprak ook de detentie door de federale autoriteiten van kinderen die verdacht werden van banden met Al-Shabaab en beschuldigingen dat de inlichtingendienst van de overheid kinderen die zij vasthield als informant gebruikte.⁴⁰⁵

Huwelijksleeftijd

De voorlopige federale grondwet bepaalt dat zowel mannen als vrouwen meerderjarig moeten zijn om in het huwelijk te kunnen treden. Vanaf het achttiende levensjaar is men meerderjarig. Een huwelijk dient door beide huwelijkspartners uit vrije wil te worden aangegaan.⁴⁰⁶ Desalniettemin is een groot deel van de vrouwen op het achttiende levensjaar al gehuwd en acht procent van de vrouwen is op vijftienjarige leeftijd al getrouwd. Op het platteland zorgen ouders er vaak voor dat hun dochters op nog jongere leeftijd trouwen. In de door Al-Shabaab gecontroleerde gebieden werden strijders en jonge meisjes gedwongen te trouwen.⁴⁰⁷

⁴⁰¹ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017.

⁴⁰² Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017.

⁴⁰³ Zie de website van UNICEF: unicef.org/somalia, geraadpleegd maart 2017.

⁴⁰⁴ US State Department : *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017 ; UN Security Council : *Report of the Secretary General on Somalia*, S/2017/21, para 49, 9 januari 2017, en S/2016/430, para 59, 9 mei 2016, en S/2016/763, para 56, 6 september 2016; Vertrouwelijke bronnen: 2 augustus 2016; 21 juli 2017.

⁴⁰⁵ UN Security Council : *Report of the Secretary-General on Somalia*, S/2016/430, 9 mei 2016, en S/2016/763, 6 september 2016.

⁴⁰⁶ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017.

⁴⁰⁷ HRW: *World Report 2017 Somalia Events of 2016*, 2017.

3 Vluchtelingen en ontheemden

3.1 Ontheemden- en vluchtelingenstroom

Zoals in het hoofdstuk mensenrechten op meerdere plaatsen is beschreven, is de mensenrechtensituatie van ontheemden zeer zorgelijk. Er is geen wettelijk kader in Somalië dat de status van ontheemden regelt.⁴⁰⁸

Door clanconflicten en de algehele onveiligheid, veroorzaakt door het vele geweld, raakten mensen ontheemd. Ook verloren mensen, met name door de droogte, onderdak en werk, waardoor zij niet meer in hun bestaan konden voorzien. Vluchtelingen in kampen bij de grens met Ethiopië of Kenia reisden heen en weer. Vrouwen en kinderen waren oververtegenwoordigd in de ontheemden- en vluchtelingenkampen. Zij bleven vaak in de kampen in de veronderstelling dat het daar veiliger zou zijn, terwijl de mannen vochten, of regelmatig naar Somalië gingen om hun land te bewerken, of met hun vee rond te trekken. UNHCR publiceert geen cijfers van ontheemden per provincie meer, vermoedelijk doordat de situatie fluïde is en steeds verandert.⁴⁰⁹

Voor wat betreft de stromen vluchtelingen wordt verwezen naar de paragraaf hieronder inzake opvang in de regio. Negentig procent van de ontheemden is afkomstig uit Zuid- en Centraal-Somalië. Meer dan zestig procent zou in Mogadishu willen blijven. De overgrote meerderheid van de ontheemden wil naar de steden vanwege de aanwezigheid van AMISOM en de VN-hulporganisaties.⁴¹⁰

In de verslagperiode werd Somalië, evenals andere landen in de regio, waaronder Jemen en Zuid-Soedan, geteisterd door een grote droogte, waardoor er een hongersnood dreigde te ontstaan. Dit was één van de belangrijkste factoren voor een nieuwe stroom ontheemden. Sinds november 2016 zouden door de droogte meer dan 700.000 mensen ontheemd zijn geraakt. Het totale aantal ontheemden zou rond de twee miljoen liggen. Met name door het conflict waren voor november 2016 reeds meer dan een miljoen mensen ontheemd.⁴¹¹ In Mogadishu zouden ongeveer 400.000 ontheemden zijn.⁴¹² Deze ontheemden zouden hoofdzakelijk behoren tot andere clans dan de in de hoofdstad dominante Hawiye clan. Dat, en de snelle prijsstijgingen zouden ontheemden voor problemen stellen.⁴¹³

Meer dan een miljoen mensen waren reeds voor november 2016 ontheemd, met name door het conflict. Zie paragraaf 3.1 ontheemden.⁴¹⁴

⁴⁰⁸ Vertrouwelijke bron: 18 juli 2017.

⁴⁰⁹ Vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

⁴¹⁰ Vertrouwelijke bron: 21 juli 2017; UNHCR: *Yemen: assisted spontaneous returns for Somali refugees begins*, 19 september 2017.

⁴¹¹ UN News Service: *Amid widening needs for displaced Somalis, UN refugee agency revises funding appeal*, 12 mei 2017; OCHA: *Somalia: Drought Response-Situation Report No. 8*, 16 mei 2017; Human Rights Council A/hrc/36/62: *Report of the Independent Expert on the situation of human rights in Somalia*, 6 september 2017; vertrouwelijke bronnen: 20 juli 2017; 21 juli 2017; 21 juli 2017.

⁴¹² Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 7, maart 2017; Amnesty International: *Annual Report Somalia 2016/2017*, 7 februari 2017; IDMC: *Somalia*, 2017.

⁴¹³ Vertrouwelijke bron: 17 juli 2017.

⁴¹⁴ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, pagina 7, 1/2017, maart 2017; Human Rights Council A/hrc/36/62: *Report of the Independent Expert on the situation of human rights in Somalia*, 6 september 2017.

Er zijn geen gevallen bekend van ontheemden uit Zuid- en Centraal-Somalië die gevlucht zijn naar Puntland of Somaliland en die gedwongen werden terug te keren.⁴¹⁵ Wie naar Somaliland gaat zou een netwerk hebben en niet teruggestuurd worden. Wie geen familie in Somaliland heeft zal de lange en gevaarlijke reis er naar toe niet ondernemen.⁴¹⁶

Ontheemden behoren tot de meest kwetsbare groepen in de samenleving, die bovengemiddeld slachtoffer worden van mensenrechtenschendingen. Daarbij gaat het om geweld in het algemeen, al dan niet ten gevolge van de oorlog -waarvoor leden van minderheidsclans extra kwetsbaar zijn-, geweld en misbruik van kinderen, seksueel misbruik van vrouwen -waarbij alleenstaande vrouwen en minderjarigen een nog hoger risico lopen- door gewapende mannen, onder wie AMISOM- en regeringssoldaten en militieleden. Dit geldt niet alleen voor ontheemden in Zuid- en Centraal-Somalië, maar ook voor ontheemden in Somaliland en Puntland. Eén van de problemen waar ontheemden veelvuldig mee te maken hebben, zijn gedwongen huisontruiming. Zij zien zich geconfronteerd met andere Somaliërs die land claimen, en met lokale autoriteiten die stilzwijgend zouden instemmen met de gedwongen ontruiming en verhuizing van ontheemden.⁴¹⁷

De veiligheidssituatie in zowel de vluchtelingen- als ontheemdenkampen zou in de verslagperiode zijn verslechterd. Zo zouden in en rondom de kampen veel *Improvised Explosive Devices* (IED's) aanwezig zijn. Ook werden vrouwen door de bewakers van de ontheemdenkampen soms gedwongen tot seks in ruil voor voedsel en andere dienstverlening in het kamp. Kampbewakers maakten zich onder andere schuldig aan afpersing, verkrachting, en het toe-eigenen van geld dat bedoeld was voor de ontheemden. De kampbewakers zouden vaak geen ngo's in de buurt hebben geduld, omdat ze die als pottenkijkers beschouwden.⁴¹⁸

Daarnaast waren de omstandigheden in de ontheemdenkampen deplorabel. De ontheemden hadden er vaak geen toegang tot schoon water, toiletten, gezondheidszorg, of voldoende voedsel, en de kampen waren overbevolkt. Medio mei 2017 werd bekend dat ten minste zeventien mensen, van wie de meesten vrouwen en jonge kinderen, van de honger waren omgekomen in de ontheemdenkampen nabij Mogadishu.⁴¹⁹ Volgens een bron zouden ontheemden in Mogadishu, Kismayo en Baidoa wel toegang hebben gehad tot bijvoorbeeld onderwijs en andere voorzieningen.⁴²⁰

⁴¹⁵ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 35, maart 2017; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina 23, 3 maart 2017; vertrouwelijke bron: 18 juli 2017.

⁴¹⁶ Vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 20 juli 2017.

⁴¹⁷ Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017; US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017; UK Home Office: *Security and Humanitarian Situation*, juli 2017, en: *Women fearing genderbased harm and violence*, 2 augustus 2016; IDMC: *Somalia*, 2017; Human Rights Watch: *Somalia Events of 2016, 2017.*; OCHA: *2017 Somalia Humanitarian Needs Overview*, 28 november 2011.

⁴¹⁸ IDMC: *Somalia*, 2017; OCHA: *2017 Somalia Humanitarian Needs Overview*, 28 november 2016; ICG: *Instruments of Pain (III): Conflict and Famine in Somalia*, Afrika Briefing No. 125, 9 mei 2017; UK Home Office: *Country Information and Guidance Somalia: Women fearing genderbased harm and violence*, 2 augustus 2016; vertrouwelijke bronnen: 17 juli 2017; 19 juli 2017; 19 juli 2017; 20 juli 2017; 20 juli 2017.

⁴¹⁹ Shabelle News: *17 Dead From Hunger Near Mogadishu Amid Drought*, 14 mei 2017; vertrouwelijke bron: 21 juli 2017. NB: Het ontbreekt in het hele land aan structuur of voorzieningen op het gebied van de gezondheidszorg. In een grote stad als Kismayo is geen ander ziekenhuis dan dat van ICRC: vertrouwelijke bron: 21 juli 2017.

⁴²⁰ Vertrouwelijke bron: 17 juli 2017.

UNHCR, IOM en ngo's verlenen hulp aan ontheemden. De federale regering en de lokale autoriteiten bieden vrijwel geen bescherming of hulp aan ontheemden.⁴²¹ Veel ontheemden trekken naar plaatsen waar nog enige hulp wordt verleend, dat wil zeggen de steden, met name Baidoa en Mogadishu.⁴²²

3.2 Opvang in de regio

UNHCR registreerde eind februari 2017 meer dan 879.000 Somaliërs die over de Somalische landsgrenzen waren gevlucht (meer dan 129.000 huishoudens). Dit is een afname ten opzichte van de afgelopen jaren: meer dan 970.000 personen in september 2015, 957.000 personen in augustus 2014 en meer dan één miljoen personen in juni-juli 2013. Somalische vluchtelingen bevonden zich in Kenia (313.255), Jemen (255.637), Ethiopië (246.859), Oeganda (41.014), Djibouti (13.077), Egypte (6.835), Eritrea (2.246) en Tanzania (155).⁴²³

De Somalische vluchtelingen waren afkomstig uit de volgende regio's: Juba (twintig procent), Gedo (twintig procent, Benadir (negentien procent, Bay (dertien procent), Midden-Juba (negen procent, Bakool (vier procent), Neder-Shabelle (drie procent, Hiraan (één procent), overige (dertien procent). De meeste vluchtelingen zijn daarmee afkomstig uit de regio's die grenzen aan Kenia.⁴²⁴

Volgens UNHCR keerden tot juni 2017 in totaal meer dan 29.000 Somaliërs terug, onder wie meer dan 26.700 vanuit Kenia en meer dan tweeduizend uit Jemen. In totaal zouden meer dan 98.000 Somalische vluchtelingen zijn teruggekeerd naar hun land, onder wie meer dan 66.600 vanuit Kenia sinds het begin van de vrijwillige terugkeeroperatie in november 2014 en meer dan 30.000 vanuit Jemen sinds maart 2015. De meeste mensen gingen naar Neder-Juba, Benadir en Baidoa. Er werd in april-mei 2017 echter ook gerapporteerd over een nieuwe uitstroom vanuit Somalië richting Kenia door de droogte. OCHA berichtte in maart 2017 dat 61% van de Somalische huishoudens die in het laatste kwartaal wegens voedselgebrek het land verlieten, vrouwen betrof.⁴²⁵

Kenia

De aantallen door UNHCR geregistreerde Somalische vluchtelingen in Kenia waren de afgelopen jaren als volgt: januari 2014 – 474.154, december 2014 – 426.638, januari 2016 – 321.457. Per 28 februari 2017 waren sinds 8 december 2014 (toen UNHCR startte met de ondersteuning van de vrijwillige terugkeer van Somalische vluchtelingen) in totaal 52.591 Somalische vluchtelingen teruggekeerd naar Somalië. In 2016 zijn in totaal 33.213 Somalische vluchtelingen vanuit Kenia teruggekeerd. Een telling over de periode juli-oktober 2016 wees uit dat de meeste van hen (62%) terugkeerden naar de stedelijke centra in Jubaland en de rest naar de overige steden in Zuid- en Centraal-Somalië.⁴²⁶

De droogte in Somalië heeft geleid tot een nieuwe stroom vluchtelingen naar Kenia. In Dadaab arriveerden tussen december 2016 en maart 2017 minstens tweeduizend

⁴²¹ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, pagina's 13, 23 en 24, 3 maart 2017; Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina 12, maart 2017.

⁴²² Vertrouwelijke bron: 18 juli 2017.

⁴²³ NB: Niet alle aantallen per land dateren van eind februari 2017, <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/regional.php>, geraadpleegd 19 april 2017.

⁴²⁴ [Data.unhcr.org/horn-of-africa/regional](http://data.unhcr.org/horn-of-africa/regional), geraadpleegd 19 april 2017.

⁴²⁵ OCHA: *Horn of Africa: Impact of conflict and drought crises on women and girls*, 8 maart 2017; UNHCR: *Kenya Factsheet*, juni 2017, en *Somalia Fact Sheet 1-31 May 2017*, 2017; vertrouwelijke bron: 20 juli 2017; vertrouwelijke bron: 21 juli 2017.

⁴²⁶ Vertrouwelijke bron: 1 november 2016.

nieuwe Somalische vluchtelingen. Sommige van hen waren eerder vanuit Dadaab naar Somalië teruggekeerd met behulp van het vrijwillige terugkeerprogramma.⁴²⁷

Op 6 mei 2016 kondigde de Keniaanse regering onverwachts aan de vluchtelingenkampen in Kenia te willen sluiten, waar op dat moment in totaal ongeveer 600.000 vluchtelingen verbleven, merendeels Somaliërs. Zelfs UNHCR was van tevoren niet op de hoogte gesteld. Kort na deze aankondiging bleek men alleen het kamp Dadaab, het grootste vluchtelingenkamp ter wereld, te willen sluiten, en niet het kamp Kakuma. Als eerste stap daartoe werd het Keniaanse departement voor vluchtelingen ontbonden. Als redenen voor de sluiting gaf de Keniaanse regering onder andere aan de terroristische dreiging die er van uit zou gaan, illegale activiteiten als mensensmokkel die in het kamp zouden plaatsvinden, en de kosten. Bovendien zou de situatie in Somalië veilig genoeg zijn om de vluchtelingen te laten terugkeren.⁴²⁸

De aangekondigde sluiting van Dadaab leidde tot veel vragen en protesten vanuit de internationale gemeenschap. Er waren twijfels over het tijdsplan, en de mate van vrijwilligheid van de terugkeer. Ook waren er vragen over waar terugkeerders zich zouden moeten vestigen. Uiteindelijk besloot de Keniaanse overheid om humanitaire redenen de sluiting, aanvankelijk voorzien voor november 2016, uit te stellen tot mei 2017. In februari 2017 werd door het Keniaanse Hooggerechtshof een uitspraak gedaan, waarbij de beslissing van de Keniaanse overheid om Dadaab te sluiten, werd vernietigd. De beslissing van de overheid zou in strijd zijn met de grondwet. De regering kondigde aan tegen deze uitspraak in beroep te gaan.⁴²⁹

De basis voor terugkeer van Somalische vluchtelingen is de tripartite overeenkomst van november 2013 tussen Somalië, Kenia en UNHCR. In de zomer van 2016 spraken deze drie partijen af dat er maandelijks overleg zou zijn over het terugkeerproces. Om inzicht te krijgen in het aantal mensen dat wil terugkeren, heeft UNHCR in juli/augustus 2016 een *population fixing exercise* uitgevoerd. Uit het onderzoek bleek dat 26% van de Somaliërs (69.532) bereid is terug te gaan naar voornamelijk Zuid- en Centraal-Somalië, 67% van hen wil binnen drie maanden terug, zestien procent binnen drie tot zes maanden, zeven procent binnen een jaar en de overige tien procent gaf geen specifieke tijdsindicatie aan. Ongeveer 150.000 Somaliërs gaven aan niet te willen vertrekken. Voor 66% van hen was de veiligheidssituatie in Somalië de belangrijkste reden om niet te willen terugkeren. De overige redenen zijn onvoldoende toegang tot onderwijs (veertien procent), geen onderdak (tien procent) en gebrek aan medische voorzieningen (zeven procent).⁴³⁰

In de zomer van 2016 bracht Human Rights Watch een rapport uit, waarin de organisatie constateerde dat het Keniaanse repatriatieprogramma voor Somalische vluchtelingen niet aan de internationale eisen voor vrijwillige terugkeer voldoet. Zo wees HRW er onder andere op dat de mensen die vrijwillig terugkeren de meest kansarmen zijn die hopen te profiteren van het geldbedrag dat zij ontvangen bij terugkeer. Verder verweet de organisatie UNHCR dat zij nauwelijks communiceerde met de vluchtelingen over de veiligheid in Somalië. Daarnaast zouden de leefomstandigheden in Dadaab sterk verslechterd zijn, en het rantsoen gedaald zijn

⁴²⁷OCHA: *Somalia: Drought Response, Situation Report No. 3*, 7 april 2017.

⁴²⁸ Vertrouwelijke bronnen: 11 mei 2016; 12 mei 2016.

⁴²⁹ Al Jazeera: *Kenya delays Dadaab refugee camp closure by six months*, 16 november 2016; Amnesty International: *Kenya: Historic ruling blocks closure of Dadaab refugee camp*, 9 februari 2017; Financial Times: *Kenya court rules against closure of refugee camp*, 9 februari 2017; Daily Nation: *Kenya vows to appeal verdict blocking Dadaab camp closure*, 9 februari 2017.

⁴³⁰ Vertrouwelijke bron: 27 september 2016; HRW: *Kenya: Involuntary Refugee Returns to Somalia*, 14 september 2016.

met dertig procent, zodat volgens HRW niet van echte vrijwilligheid gesproken kon worden.⁴³¹

Per eind februari 2017 bedroeg de vluchtelingenpopulatie in Dadaab 260.923 personen. Van december 2014 tot eind februari 2017 keerden meer dan 50.000 Somalische vluchtelingen vrijwillig terug naar Somalië, van wie 13.277 personen in de eerste twee maanden van 2017. Aan het einde van de zomer 2017 bedroeg het totaal aantal teruggekeerde Somalische vluchtelingen vanuit Kenia in 2017 meer dan 31.000 personen. Door de droogte, een cholera-epidemie, hevige regenval, en de beperkte capaciteit bij de autoriteiten van Jubaland werd de terugkeer vanuit Kenia in de verslagperiode tijdelijk beperkt.⁴³² UNHCR faciliteerde *go & see* bezoeken naar Somalië om de vluchtelingen in Dadaab te informeren over de mogelijkheden van repatriëring. Terugkerende vluchtelingen ontvingen honderdvijftig Amerikaanse dollars indien zij vlogen en tweehonderd Amerikaanse dollars indien zij over de weg terugkeerden naar Somalië. Daarnaast kregen zij een hulppakket (ook financieel) mee dat niet uit voedsel bestond.⁴³³ De terugkeerders ondervonden veel problemen, onder andere bij het verkrijgen van land. Het land dat zij oorspronkelijk bezaten was ingenomen, of niet meer bereikbaar. Wilden terugkeerders in de rurale gebieden kunnen overleven, hadden zij geld nodig om aan Al-Shabaab de vereiste belasting te kunnen betalen. Omdat veel terugkeerders niet naar hun oorspronkelijke woongebied terug konden, kwamen zij, waaronder veel agrariërs, vaak in ontheemdenkampen terecht die bij of in de grote steden liggen. Daar waren veel basisvoorzieningen niet aanwezig, in tegenstelling tot Dadaab. Terugkeer na een verblijf van vele jaren in Dadaab vereiste aanpassing, ook van de lokale gemeenschappen. Bovendien was er nauwelijks werk voor de terugkeerders.⁴³⁴

In het vluchtelingenkamp Dadaab worden geen vluchtelingen meer geregistreerd. Veel Somaliërs gaan van Dadaab naar Somalië en weer terug naar Dadaab, zodat er geen overzicht meer is over de aantallen. Het is niet duidelijk of er refoulement⁴³⁵ vanuit Kenia plaatsvindt, stelt één bron⁴³⁶, een andere bron meent dat dit niet gebeurt.⁴³⁷ HRW heeft de terugkeeromstandigheden vanuit Dadaab wel als refoulement aangemerkt.⁴³⁸

Voor zover bekend waren er in de verslagperiode geen wijzigingen in de mogelijkheden voor Somaliërs om een asielstatus in Kenia te krijgen of in hun rechten en plichten aldaar.

Ethiopië

Ook voor wat betreft Ethiopië gold dat veel Somalische vluchtelingen vertrokken en weer terugkwamen. Met name als in de kampen voedseldistributies plaatsvonden,

⁴³¹ Vertrouwelijke bron: 27 september 2016; HRW: *Kenya: Involuntary Refugee Returns to Somalia*, 14 september 2016.

⁴³² Danish Refugee Council: *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, pagina's 14-15, maart 2017; UNHCR: *Weekly Update Voluntary Repatriation of Somali Refugees From Kenya*, 21 april 2017; vertrouwelijke bronnen: 18 juli 2017; 3 oktober 2017.

⁴³³ UNHCR: *Kenya Factsheet*, februari 2017; vertrouwelijke bron: 19 juli 2017; NB: 150 Amerikaanse dollars is circa 128 euro's, en tweehonderd Amerikaanse dollars is circa 170,50 euro's: valuta.nl, geraadpleegd 16 augustus 2017.

⁴³⁴ Vertrouwelijke bronnen: 18 juli 2017; 19 juli 2017; 19 juli 2017; 20 juli 2017.

⁴³⁵ Refoulement: Het terugsturen van personen naar hun land van herkomst, waar zij te vrezen hebben voor vervolging vanwege hun etnische afkomst, religie, nationaliteit, het horen tot een bepaalde sociale groep of hun politieke overtuiging.

⁴³⁶ Vertrouwelijke bron: 20 juli 2017.

⁴³⁷ Vertrouwelijke bron: 19 juli 2017.

⁴³⁸ Vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 21 juli 2017; HRW: *Kenya: Involuntary Refugee Returns to Somalia*, 14 september 2016.

zouden de vluchtelingen zijn teruggekomen. Hoewel Ethiopië formeel de grenzen had opengesteld voor vluchtelingen, voerde de Ethiopische overheid een strikter beleid uit en trad zij harder op tegen Somaliërs die heen en weer reisden, hetgeen soms zou hebben kunnen resulteren in refoulement, bijvoorbeeld in Dolow. Medio 2017 zouden er niet veel nieuwe vluchtelingen meer zijn bijgekomen in Ethiopië.⁴³⁹

Jemen

In Jemen verbleven in 2017 volgens UNHCR meer dan 250.000 Somalische vluchtelingen. Vanwege het voortduren van het conflict en de humanitaire crisis in Jemen was er sprake van een uitstroom van vluchtelingen. Volgens UNHCR verlieten in 2016 ongeveer 30.000 vluchtelingen, hoofdzakelijk Somaliërs, Jemen richting de Hoorn van Afrika en de landen in de Golf. Tegelijkertijd was sprake van een substantiële nieuwe instroom: in 2016 kwamen circa 117.100 nieuwe migranten en asielzoekers vanuit de Hoorn van Afrika aan in Jemen, van wie ongeveer zeventien procent Somaliër was.⁴⁴⁰ In het najaar van 2017 keerden meer dan honderd Somalische vluchtelingen vrijwillig terug naar Somalië met behulp van UNHCR en partnerorganisaties, en IOM. De terugkeerders ontvingen zowel financiële hulp, als assistentie bij het aanvragen van reisdocumenten en het transport voor vertrek in Jemen. IOM huurde een schip om betrokkenen naar Somalië terug te brengen. Bij terugkeer in Somalië werd hulp bij de re-integratie geboden.⁴⁴¹

In mei 2016 is een studie verschenen over de stroom migranten en asielzoekers van de Hoorn van Afrika naar Jemen en vice versa. Volgens deze studie zijn in de periode maart 2015 tot april 2016 86.738 migranten en asielzoekers (Ethiopiërs, Somaliërs etc.) van Jemen naar de Hoorn van Afrika gereisd, terwijl in dezelfde periode 114.093 van hen in omgekeerde richting trokken. Daarnaast was sinds einde 2015 sprake van een andere route. Jonge Somaliërs reisden sindsdien in toenemende mate van Puntland over de Golf van Aden naar Jemen's zuidkust. Een deel van hen reisde vervolgens door Jemen naar de westkust, waar zij de Rode Zee overstaken naar Soedan om vervolgens via Egypte en Libië de oversteek van de Middellandse zee naar Italië te ondernemen. 85% van de Somaliërs die naar Jemen reisde stak niet langer via Obock (Djibouti) over, maar reisde via Bosaso (Puntland) naar Jemen.⁴⁴²

Somaliërs maken de overtocht over de Arabische en Rode Zee in gammele, overvolle boten van smokkelaars en riskeren zo hun leven. Volgens UNHCR zijn zij vaak onvoldoende geïnformeerd over de ernst van het conflict in Jemen, en verkeren zij in de veronderstelling dat de situatie in de zuidelijke regio's van Jemen betrekkelijk kalm is, of gaan zij af op geruchten dat de doorreis naar de landen in de Golf gemakkelijker is geworden. De vrouwen en kinderen onder de migranten reizen naar Jemen om daar of in één van de landen in de Golf werk te zoeken. Vluchtelingen riskeren door smokkelaars en criminele bendes ontvoerd of uitgebuit te worden aan de Jemenitische kust. Het voortduren van het oorlogsconflict en de daarmee gepaard gaande toenemende wetteloosheid hebben een industrie van mensensmokkel en afpersing doen ontstaan in Jemen, waaraan miljoenen verdiend wordt. Na een ontvoering zou voor de vrijlating door de familie 1.500 tot tweeduizend Amerikaanse dollars⁴⁴³ betaald moeten worden. Vrouwen riskeren verkracht te worden tijdens de zeereis, en er zijn berichten van vrouwen die van

⁴³⁹ Vertrouwelijke bronnen: 19 juli 2017; 19 juli 2017; 20 juli 2017; 21 juli 2017; HRW: *Kenya: Involuntary Refugee Returns to Somalia*, 14 september 2016.

⁴⁴⁰ Zie voor de aantallen ook: Al-Jazeera: *Why are African men and women still fleeing to Yemen*, 2 april 2017; Xinhuanet: *Over 30,000 Somalis Return From Conflict-hit Yemen: UNHCR*, 19 mei 2017; UNHCR: *Yemen: assisted spontaneous returns for Somali refugees begins*, 19 september 2017.

⁴⁴¹ UNHCR: *Yemen: assisted spontaneous returns for Somali refugees begins*, 19 september 2017.

⁴⁴² DRC RMMS: *Pushed and Pulled in Two Directions*, mei 2016: regionalmms.org.

⁴⁴³ NB: 1.500 Amerikaanse dollars is circa 1.278 euro's, en tweeduizend Amerikaanse dollars is circa 1.704 euro's: valuta.nl, geraadpleegd 16 augustus 2017.

bende naar bende doorverkocht werden tijdens de reis van Jemen naar Saoedi-Arabië.⁴⁴⁴

Vluchtelingen kunnen ook slachtoffer worden van het oorlogsconflict in Jemen. Zij kunnen worden vastgezet op verdenking van het feit dat zij willen meestrijden in het Jemenitische conflict, of kunnen het slachtoffer worden van de gevechten, luchtaanvallen of landmijnen. Zo werden op 16 maart 2017 meer dan dertig Somaliërs, onder wie kinderen, gedood toen een militaire helikopter het vuur opende op de boot waarin zij zaten, voor de Jemenitische kust op de Rode Zee.⁴⁴⁵

De meerderheid van de Somalische asielzoekers krijgt in Jemen van de regering de prima-facie vluchtelingenstatus toegekend.⁴⁴⁶ UNHCR heeft zijn zorgen geuit ten aanzien van willekeurige detenties van vluchtelingen en asielzoekers in Jemen, alsook over gedwongen rekrutering door de verschillende partijen in het gewapende conflict in Jemen. Volgens UNHCR wonen de meeste Somalische vluchtelingen in de stedelijke centra, zoals Sana'a en Aden en in het Kharaz vluchtelingenkamp in de provincie Lahj, 150 kilometer ten westen van Aden. De Jemenitische overheid biedt vluchtelingen toegang tot gezondheidszorg en onderwijs, inclusief vakopleidingen. Volgens UNHCR is het aanbod vanwege het oorlogsconflict echter beperkt. Verder zijn door het oorlogsconflict een aantal vluchtelingen gedwongen geweest vanuit de stedelijke centra uit te wijken naar het platteland in Jemen.⁴⁴⁷

3.3 Activiteiten internationale organisaties

Activiteiten VN en ngo's in Somalië

In Somalië waren in de verslagperiode meerdere internationale organisaties en ngo's actief. Hieronder bevonden zich VN-organisaties als UNHCR, UNICEF, WHO, *Food and Agriculture Organization of the United Nations* (FAO), *World Food Programme* (WFP), OCHA en UNODC en internationale hulporganisaties, zoals de *Danish Refugee Council* (DRC), het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC)/de Rode Halve Maan, de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), Oxfam, Save the Children, het *International Rescue Committee* (IRC), CARE International, *Action contre La Faim* (ACF), *Islamic Relief Worldwide* (IRW), de NRC, de *International NGO Safety Organisation* (INSO) Somalia, *Mercy Corps*, *Nordic International Support Foundation* (NIS). De activiteiten van deze organisaties zijn gericht op het verstrekken van humanitaire hulp, en het stimuleren en ondersteunen van capaciteits- en vredesopbouw. In de verslagperiode was het speerpunt voor organisaties als IOM om een hongersnood te voorkomen. De meeste internationale en nationale ngo's zijn verenigd in de paraplu-organisatie *Somalia Ngo Consortium*. Het Consortium dient vooral als coördinerend mechanisme voor de aangesloten ngo's, waardoor op

⁴⁴⁴ DRC RMMS: *Pushed and Pulled in Two Directions*, mei 2016; oxfam.org/en/yemen-somalia, geraadpleegd 24 april 2017; RMMS: *Country Profiles Yemen*, maart 2017; Al Jazeera heeft hier ook onderzoek naar gedaan en over gerapporteerd, zie Al Jazeera: *Why are African men and women still fleeing to Yemen*, 2 april 2017.

⁴⁴⁵ The New York Times: *Airstrike Kills Dozens of Somali Migrants Off Yemen's Coast*, 17 maart 2017; UNHCR: *UNHCR appalled at attack on refugee boat off Yemen*, 17 maart 2017; Al Jazeera: *Why are African men and women still fleeing to Yemen?*, 2 april 2017.

⁴⁴⁶ NB: Prima facie betekent volgens paragraaf 44 van het handboek van UNHCR: "While refugee status must normally be determined on an individual basis, situations have also arisen in which entire groups have been displaced under circumstances indicating that members of the group could be considered individually as refugees. In such situations the need to provide assistance is often extremely urgent and it may not be possible for purely practical reasons to carry out an individual determination of refugee status for each member of the group. Recourse has therefore been had to so-called "group determination" of refugee status, whereby each member of the group is regarded prima facie (i.e. in the absence of evidence to the contrary) as a refugee.": Handbook and Guidelines on Procedures and criteria for determining Refugee Status, reissued Geneva, december 2011: unhcr.org, geraadpleegd 31 augustus 2017.

⁴⁴⁷ RMMS: *Country Profiles Yemen*, maart 2017; UNHCR: *Yemen factsheet february 2016*.

een efficiëntere manier hulp kan worden verleend aan kwetsbare groepen. Er waren in 2016 ongeveer negentig organisaties bij het Consortium aangesloten.⁴⁴⁸ Artsen zonder Grenzen is na haar vertrek uit Somalië vier jaar geleden, sinds juni 2017 weer actief in het relatief rustige Puntland.⁴⁴⁹

3.4 Terugkeer

Zie voor refolement paragraaf 3.2 en voor de praktische problemen bij terugkeer, de desbetreffende hoofdstukken hierboven, waaronder de veiligheidssituatie en de positie van vrouwen. Relevant bij terugkeer is onder andere clanafkomst, of iemand land bezit, het netwerk en het soort werk dat iemand heeft.⁴⁵⁰

Vanuit Saoedi-Arabië keerden van 2013 tot en met 2016 85.000 personen gedwongen terug. Velen konden niet naar hun regio van herkomst terug en raakten ontheemd. Over de situatie van (gedwongen) terugkeerders zijn geen nieuwe feiten bekend.⁴⁵¹ Sinds 2016 vond geen gedwongen terugkeer plaats vanuit Nederland. Wel keerden enkele Somalische burgers vrijwillig terug. IOM begeleidde de betrokkenen daarbij.⁴⁵²

Eind 2015 heeft IOM, eerst als pilot, de hulp hervat bij vrijwillige terugkeer vanuit Nederland naar Mogadishu. Deze hulp werd later ook geboden aan Somaliërs die terugkeerden naar Baidoa en Kismayo. IOM werkte daarbij samen met UNHCR, de federale overheid, en regionale en lokale autoriteiten in Somalië. IOM bood assistentie zowel vóór vertrek, bijvoorbeeld bij het organiseren van de reis, als na aankomst in Somalië bij de herintegratie. De hulp na terugkeer werd deels in contant geld, deels in natura uitgekeerd. In het najaar van 2016 sloot IOM een overeenkomst met de EU, teneinde vrijwillige terugkeer naar en re-integratie in Somalië te ondersteunen.⁴⁵³ In 2016 keerden twaalf en tot en met september 2017 zeven Somaliërs vanuit Nederland vrijwillig terug.⁴⁵⁴

Over het algemeen zouden Somaliland en Puntland alleen terugkeerders accepteren die voormalig bewoner zijn van deze gebieden, en lid zijn van een clan of subclan die aldaar gevestigd is.⁴⁵⁵

De meeste terugkeerders zouden in Mogadishu blijven. Volgens een bron is de stad in (weder-) opbouw waardoor er arbeidskrachten nodig zouden zijn. Bovendien zijn de meeste (hulp-) organisaties daar gevestigd, en zou de levensstandaard er doorgaans beter zijn. De bevolkingssamenstelling zou in Mogadishu steeds diverser zijn geworden. Dit in tegenstelling tot het platteland, waar een terugkeerder uit het westen nog steeds uitzonderlijk zou zijn, en vrouwen op hun houding en gedrag en de van hen verwachte rol worden aangesproken. Om onder de huidige omstandigheden in de Somalische maatschappij te kunnen overleven zou men een

⁴⁴⁸ Zie websites van betreffende VN organisaties, geraadpleegd 24 april 2017; zie ook *Somalia NGO Consortium*: somalianoconsortium.org/careers/, geraadpleegd 24 april 2017; vertrouwelijke bron: 21 juli 2017.

⁴⁴⁹ Vertrouwelijke bron: 4 juli 2017.

⁴⁵⁰ Vertrouwelijke bron: 17 juli 2017; Landinfo: *Relevant Social and Economic Conditions upon Return*, 1 april 2016.

⁴⁵¹ US State Department: *Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017.

⁴⁵² Vertrouwelijke bron: 14 augustus 2017.

⁴⁵³ IOM: *EU, IOM Facilitating Sustainable Return in Somalia, Horn of Africa*, 30 september 2016; vertrouwelijke bron: 22 augustus 2017 en 27 september 2017.

⁴⁵⁴ IOM: *Cijfers vrijwillige terugkeer migranten Somalië 2016-2017*, 2017: iom-nederland.nl.

⁴⁵⁵ UK Home Office: *Women fearing genderbased harm and violence*, 2 augustus 2016.

netwerk van familie, vrienden of clanverwanten nodig hebben⁴⁵⁶. Een dergelijk sociaal vangnet zou in een grote stad als Mogadishu iets minder belangrijk zijn dan op het platteland.

Daarnaast speelt het probleem van de huisvesting, de huizen van terugkeerders zijn vaak verwoest, er wonen anderen in, of ze zijn verkocht aan anderen.⁴⁵⁷ Hetzelfde geldt voor het land dat men in eigendom had op het platteland. Zie ook paragraaf 3.1 ontheemden.

Op het platteland, in door Al-Shabaab gecontroleerd gebied, is men verdacht wanneer men uit het buitenland komt. Ook als men niet uit het westen komt maar bijvoorbeeld uit Kenia, en soms wanneer men uit een andere regio in Somalië komt. Men wordt dan verdacht een informant te zijn, hetgeen kan leiden tot executie van de verdachte.⁴⁵⁸

Voor zover bekend zou men bij terugkeer naar Zuid- en Centraal-Somalië geen tegenwerking ondervinden van de autoriteiten. Het is niet bekend dat de autoriteiten in de verslagperiode terugkeerders mishandelden of in de gaten hielden.⁴⁵⁹ Terugkeerders zouden niet per definitie een gericht doelwit voor gewelddadige acties zijn, ook niet voor Al-Shabaab. Of men een doelwit vormt voor Al-Shabaab zou afhangen van gedrag, kleding en het netwerk dat men heeft. Wel zou Al-Shabaab terugkeerders in de gaten houden.⁴⁶⁰ (Teruggekeerde) Voormalige Al-Shabaab leden of zij die een conflict hebben met Al-Shabaab zouden wel een groot risico lopen, zij zouden overal in Somalië gezocht en gevonden worden, aldus een bron.⁴⁶¹ Zie ook paragraaf 1.1.9.3 personen die risico lopen van de zijde van Al-Shabaab.

Standpunt UNHCR ten aanzien van terugkeer

In mei 2016 verscheen een geactualiseerd standpunt van UNHCR ten aanzien van terugkeer naar Zuid- en Centraal-Somalië. Dit document was een vervolg op het eerder verschenen standpunt in juni 2014 met betrekking tot terugkeer naar Zuid- en Centraal-Somalië. Het standpunt van UNHCR inzake (gedwongen) terugkeer, bleef ongewijzigd.⁴⁶²

UNHCR roept landen op af te zien van gedwongen terugkeer van personen naar regio's in Zuid- en Centraal-Somalië, die óf getroffen worden door militaire acties en/of de daaruit voortvloeiende ontheemding, óf die kwetsbaar en onzeker blijven na recente militaire acties, óf die onder de volledige of gedeeltelijke controle van gewapende niet-overheidsgroeperingen zijn.⁴⁶³

Ten aanzien van vrijwillige en georganiseerde terugkeer stelt UNHCR dat Somaliërs zo gedetailleerd mogelijk dienen te worden geïnformeerd over de situatie in hun plaats van oorsprong, met betrekking tot de veiligheid, het bestuur en de bestaansmogelijkheden, zodat zij een goed overwogen beslissing ten aanzien van terugkeer kunnen nemen. Somaliërs die overwegen terug te keren naar Somalië, maar die niet naar hun plaats van herkomst kunnen terugkeren, vanwege onveiligheid of andere negatieve ontwikkelingen, dienen voorzien te worden van

⁴⁵⁶ Vertrouwelijke bronnen: 11 augustus 2017; 27 september 2017; UNHCR: *Yemen: assisted spontaneous returns for Somali refugees begins*, 19 september 2017; Danish Refugee Council: *Security Situation Al Shabaab Presence*, maart 2017, pagina 12.

⁴⁵⁷ Vertrouwelijke bron: 11 augustus 2017.

⁴⁵⁸ Vertrouwelijke bron: 11 augustus 2017; Danish Refugee Council: *Security Situation Al Shabaab Presence*, maart 2017.

⁴⁵⁹ Vertrouwelijke bron: 11 augustus 2017.

⁴⁶⁰ Danish Refugee Council: *Security Situation Al Shabaab Presence*, maart 2017.

⁴⁶¹ Vertrouwelijke bron: 11 augustus 2017; Landinfo: *Relevant Social and Economic Conditions upon Return*, 1 april 2016.

⁴⁶² UNHCR: *UNHCR position on returns to Southern and Central Somalia*, pagina's 3-5, 17 juni 2014, en update I, pagina's 12-13, 30 mei 2016.

⁴⁶³ UNHCR: *UNHCR position on returns to Southern and Central Somalia, Update I*, pagina's 12-13, 30 mei 2016.

gedetailleerde informatie over de actuele situatie in de beoogde plaats van vestiging. Personen die overwegen naar Mogadishu te gaan dienen geïnformeerd te worden over de situatie van ontheemden aldaar, ten aanzien van de veiligheid, de huisvesting en de bestaansmogelijkheden, aangezien het aannemelijk is dat personen die terugkeren naar Mogadishu soortgelijke problemen zullen ondervinden als de ontheemden die daar momenteel verblijven. Hetzelfde geldt voor Somaliërs die wensen terug te keren naar andere steden in Zuid- en Centraal-Somalië dan hun oorspronkelijke woonplaats.⁴⁶⁴

In bovenvermeld standpunt betoogt UNHCR dat de tripartite overeenkomst (tussen de Keniaanse en Somalische regering en UNHCR) over vrijwillige terugkeer van Kenia naar Somalië niet van invloed mag zijn op de beoordeling of asielzoekers uit Somalië internationale bescherming behoeven. Zie voor de tripartite overeenkomst en de terugkeer vanuit Kenia naar Somalië paragraaf 3.2 hierboven inzake Kenia. UNHCR is een voorstander van vrijwillige terugkeer naar Somalië vanuit de buurlanden of de landen in de regio, mits betrokkenen een goed geïnformeerde en vrijwillige beslissing nemen. De organisatie benadrukt dat de rol, die zij speelt in de ondersteuning van vrijwillige terugkeer naar Somalië en haar betrokkenheid bij het nemen van maatregelen voor de duurzame re-integratie van mensen die terugkeren en ontheemden in Somalië, geen beoordeling door UNHCR impliceert over de veiligheid en andere aspecten van de situatie in Somalië voor individuele personen die internationale bescherming hebben verzocht.⁴⁶⁵

Voor wat betreft de categorieën Somaliërs, die potentieel voor vluchtelingenstatus in aanmerking komen, en het voorhanden zijn van een binnenlands vlucht- en vestigingsalternatief in Somalië, verwijst het UNHCR document van mei 2016 naar een UNHCR-document van 17 januari 2014 (*International Protection considerations with regard to people fleeing South- and Central Somalia*). Dienaangaande is het UNHCR-standpunt sinds januari 2014 ongewijzigd. Voor het UNHCR-standpunt ten aanzien van potentiële risicocategorieën wordt dan ook verwezen naar het algemeen ambtsbericht van december 2014. UNHCR stelde zich destijds op het standpunt dat er geen reëel binnenlands vlucht- of vestigingsalternatief was voor teruggekeerde asielzoekers afkomstig uit Zuid- en Centraal-Somalië en dat gedwongen terugkeer naar Mogadishu ook als te gevaarlijk werd beschouwd. Dit standpunt is ongewijzigd. Ook voor Somalische asielzoekers die hun asielaanvraag baseren op vrees voor vervolging of geweld van de zijde van Al-Shabaab, geldt dat bescherming door de overheid in Mogadishu in het algemeen niet voorhanden is, ofschoon de stad onder de controle is van de regeringstroepen samen met AMISOM-troepen. Dit geldt in het bijzonder voor Somaliërs van wie verondersteld kan worden dat zij op de lijst van gezochte personen van Al-Shabaab staan.⁴⁶⁶

⁴⁶⁴ UNHCR: *UNHCR position on returns to Southern and Central Somalia, Update I*, pagina's 12-13, 30 mei 2016.

⁴⁶⁵ UNHCR: *UNHCR position on returns to Southern and Central Somalia, Update I*, pagina's 12-13, 30 mei 2016.

⁴⁶⁶ UNHCR: *International Protection Considerations with Regard to People Fleeing Southern and Central Somalia*, 17 januari 2014; algemeen ambtsbericht Somalië 2014, pagina 71: rijksoverheid.nl.

4 Bijlagen

4.1 Geraadpleegde openbare bronnen

4.1.1 Rapporten

Amnesty International

-*Annual Report Somalia 2016/2017*, 7 februari 2017

-*Somalia 2017*, 20 mei 2017

-*Global Report Death Sentences and Executions 2016*, 2017

Armed Conflict Location and Event Data Project (ACLED)

-*Conflict Trend Summaries 2016*

-*Conflict Trends* No. 58 en 60, mei en juli 2017

Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen

-*Veiligheidssituatie in Mogadishu*, 9 juni 2017

Danish Refugee Council (DRC)

-*Pushed and Pulled in Two Directions*, mei 2016

-*South and Central Somalia, Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, 1/2017, maart 2017

European Asylum Support Office (EASO)

-*EASO Country of Origin Information Report, Somalia Security Situation*, februari 2016

Human Rights Watch (HRW)

-*"Like Fish in Poisonous Waters", Attacks on Media Freedom in Somalia*, 3 mei 2016

-*Somalia Events of 2016*, 2017

Immigration and Refugee Board of Canada (IRBC)

-*Somalia: Identification documents, including passports and driver's licenses*, 14 juni 2013

-*Responses to Information Requests*, 17 maart 2016

-*Somalia: Ability to obtain documentation, including medical, education, and employment records; effectiveness of the postal service, on both the domestic and international level*, 6 maart 2017

Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC)

-*Somalia*, 2017

International Crisis Group (ICG)

-*Instruments of Pain (III): Conflict and Famine in Somalia*, Crisis Group Africa Briefing No. 125, 9 mei 2017

-*Somalia: Transforming Hope into Stability*, Watch List 2017-First Update, 27 april 2017

Landinfo (Norwegian Country of Origin Information Centre)

-*Media and journalism*, 8 maart 2016

-*Relevant social and economic conditions upon return to Mogadishu*, 1 april 2016

- Practical issues and security challenges associated with travels in Southern Somalia*, 4 april 2016
- Power relations in Southern Somalia*, 10 november 2016
- The settlements in Mogadishu*, 11 november 2016
- Low status groups*, 12 december 2016
- Violence, fatalities, perpetrators and victims in Mogadishu*, 27 februari 2017

Maritime Asset Security and Training (MAST)

- Maritime Intelligence Report Series*, Issue 91, 30 augustus 2017

National Union of Somali Journalists (NUSOJ)

- Unseating Impunity Justice for Somali Journalists*, 3 november 2016
- Somalia Journalists: Under Arbitrary Arrests, Harassment, Intimidation and Threats!*, januari 2017

Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)

- Somalia Drought Response Situation Report No. 3*, 7 april 2017
- Somalia Drought Response Situation Report No. 8*, 16 mei 2017

UK Home Office

- Country Information and Guidance, South and Central Somalia: Fear of Al-Shabaab*, maart 2016
- Country Information and Guidance, Somalia: Security and humanitarian situation in south and central Somalia*, juli 2016
- Country Information and Guidance, Somalia: Women fearing genderbased harm and violence*, 2 augustus 2016
- Country Policy and Information Note, Somalia: Majority clans and minority groups in south and central Somalia*, juni 2017
- Country Policy and Information Note, Somalia (South and Central): Security and humanitarian situation*, juli 2017

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)

- Culture, context and mental health of Somali refugees*, 2016

United Nations Human Rights Office of the High Commissioner (UNSOM OHCHR)

- Report on the Right to Freedom of Expression, Somalia*, 9 augustus 2016

United States State Department

- Somalia 2015 International Religious Freedom Report*, 2016
- Somalia 2016 International Religious Freedom Report*, 15 augustus 2017
- Somalia 2016 Human Rights Report*, 3 maart 2017
- Country Reports on Terrorism 2016*, juli 2017

Worldbank

- Federal Republic of Somalia, Somalia Security and Justice Sector PER*, januari 2017

4.1.2

Websites

ABC	abcnews.go.com
ACAPS	acaps.org
AFEX	africafex.org/country/
Africa Review	africareview.com
African Arguments	africanarguments.org
Afrikaanse Unie	au.int/en/

Afrol News	afrol.com
Alakhbar English	al-akhbar.com
Al Jazeera	aljazeera.com
All Africa	allafrica.com
Amisom Daily Media Monitoring	somaliamediamonitoring.org
Amnesty International	amnesty.org
Anadolu Agency	aa.com.tr/en/africa
ANP	anp.nl
Arab News	arabnews.com
Article 19	article19.org
Associated Press	ap.org
AVAAZ	secure.avaaz.org
BAMF	bamf.de
BBC	bbc.com/news
Britse overheid	gov.uk
CBS	cbsnews.com
CGVS	cgvs.be
CIA	cia.gov
CISP	cisp-som.org
CNN	cnn.com/world
Committee to Protect Journalists	cpj.org
Critical Threats	criticalthreats.org
CSIS	csis.org
Daily Mail	dailymail.co.uk
Danish Refugee Council	drc.ngo
De Volkskrant	volkskrant.nl
Defence Web	defenceweb.co.za
Dhacdo.com	dhacdo.org/category/english
Die Zeit	zeit.de
Diplomatic Courier	diplomaticcourier.com
ECOI	ecoi.net
Ethiopian Review	mereja.com
Ethiopische overheid	ethiopia.gov.et
EU Navfor	eunavfor.eu
EASO	easo.europa.eu
Europese Commissie	ec.europa.eu
Garowe Online	garoweonline.com/en
Goobjoog News	goobjoog.com/english/
Hiiraan Online	hiiraan.com
Horseed Media	horseedmedia.net
Human Rights Watch	hrw.org
ICG	crisisgroup.org
IDMC	internal-displacement.org
IFEX	ifex.org
IFJ	ifj.org
IGAD	igad.int
Ilays News	ilaysnews.com
ILGA	ilga.org
ILO	ilo.org
Institute for Security Studies Africa	issafrica.org
Internews	internews.org
Inter Press Service	ipsnews.net
Inter World Stats	internetworldstats.com
IOM	iom-nederland.nl

IRIN	irinnews.org
Jamestown Foundation	jamestown.norg
Landinfo	landinfo.no
Lifos	lifos.migrationsverket.se
Mareeg	mareeg.com
MRGI	minorityrights.org
News and Info about Somalia	jowhar.com
News24	news24.com
New York Times	nytimes.com
NPR	npr.org
NRC	nrc.nl
NUSOJ	nusoj.org
NYA Crisis Prevention and Response	nyainternational.com
OHCHR	ohchr.org
OXFAM International	oxfam.org
Press TV	press-tv.ir
Puntland Government	puntlandgovt.com
Qaran News	qarannews.com
Qurbejoog	qurbejoog.com
Radio Dalsan	radiodalsan.com/en/
Reliefweb	reliefweb.int
Reporters Without Borders	rsf.org
Reuters	reuters.com
Rijksoverheid	rijksoverheid.nl
RMMS	regionalmms.org
SEMG	un.org/sc/suborg/en
Shabelle News	radioshabelle.com
SIMHA	simhamedia.org
Sister Somalia	sistersomalia.org
Somalia NGO Consortium	somaliangoconsortium.org
Somali Gay	somaligay.blogspot.nl
Somaliland Sun	somalilandsun.com
SSWC	sswc-som.com
Standard Digital	standeradmedia.co.ke
SWDC	swdcsom.org
TeleGeography	telegeography.com
The Advocate	advocate.com
The East African	theeastafrican.co.ke
The Economist	economist.com
The Guardian	theguardian.com
The New York Times	nytimes.com
The Star	the-star.co.ke
The Washington Post	washingtonpost.com
Transparency International	transparency.org
Trouw	trouw.nl
Uganda Radio Network	ugandaradionetwork.com
UK Home Office	gov.uk/government/organisations/home-office
UN News Centre	un.org/news
UNOCHA	unocha.org
UNDP	undp.org
UNDSS	undss.org
UNHCR	unhcr.org
UNHCR Refworld	refworld.org
UNICEF	unicef.org
UNICEF Data	data.unicef.org

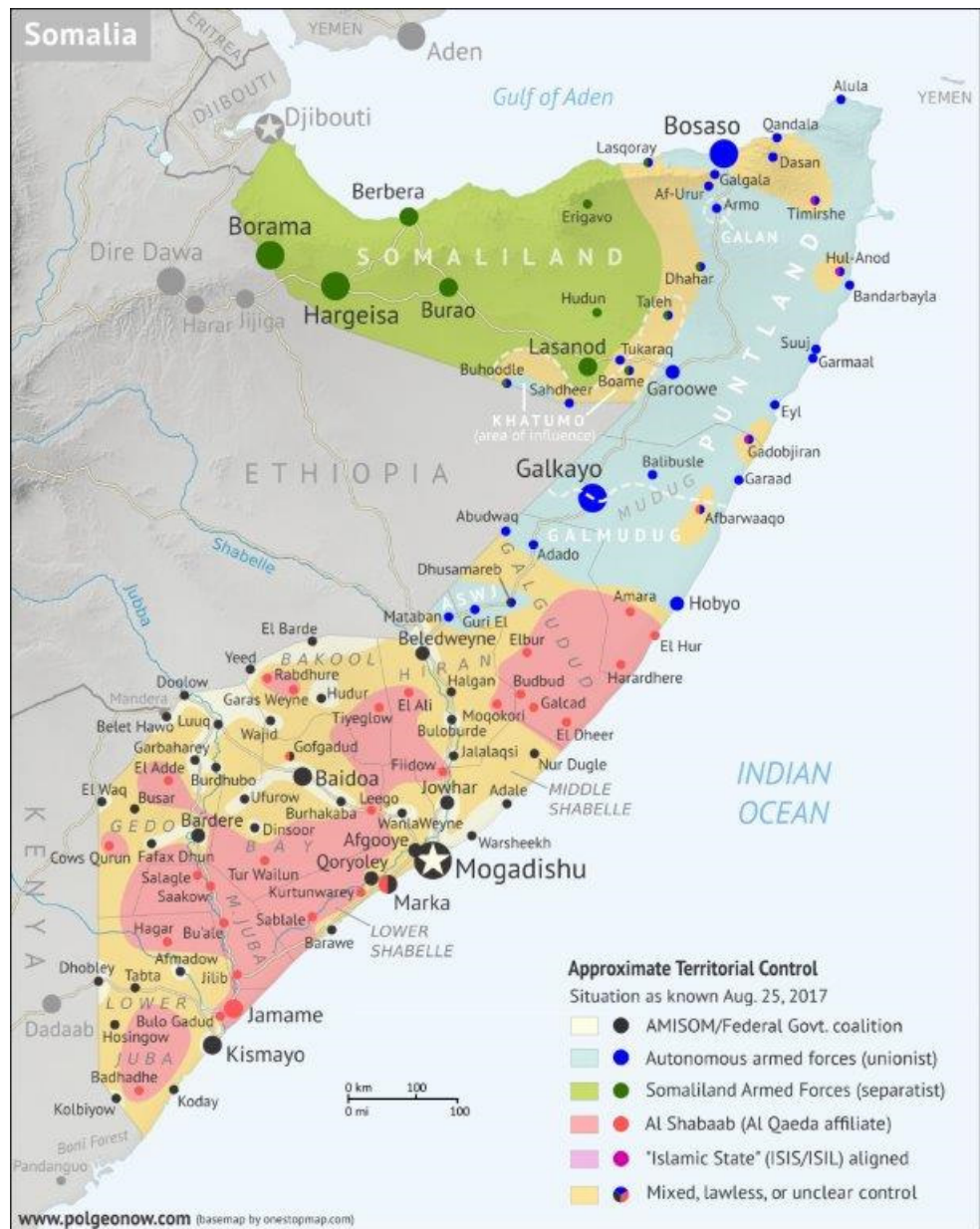
UNSC	www.un.org/en/sc
UNSOM	unsom.unmissions.org
US State Department	state.gov
US Department of State, Bureau of Consular Affairs	travel.state.gov
Valuta	valuta.nl
VN Veiligheidsraad	un.org/en/sc
VN Verdragen	treaties.un.org
Voice of America	voanews.com
WaagaCusub Media	waagacusub.net
WIPO	wipo.org
Worldbank	worldbank.org
Xinhuanet	xinhuanet.co

4.2 Afkortingen

AAB	Algemeen Ambtsbericht
ACF	Action contre La Faim
ACLED	Armed Conflict Location&Event Data Project
AI	Amnesty International
AMISOM	African Union Mission in Somalia
AP	Associated Press
AS	Al-Shabaab
ASWJ	Ahlu Sunna Wal Jama'a
AU	African Union, Afrikaanse Unie
BAMF	Bundesamt für Migration und Flüchtlinge
BBC	British Broadcasting Corporation
CGVS	Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen
CEDAW	Convention to Eliminate All Forms of Discrimination Against Women
CIA	Central Intelligence Agency
CID	Criminal Investigation Department
CISP	International Committee for the Development of People
CNN	Cable News Network
COI	Country of Origin Information
CPJ	Committee to Protect Journalists
DRC	Danish Refugee Council
DT&V	Dienst Terugkeer en Vertrek (ministerie van Veiligheid en Justitie)
EASO	European Asylum Support Office
ENDF	Ethiopian National Defence Forces
EU	Europese Unie
FAO	Food and Agriculture Organization (van de VN)
FGM	Female Genital Mutilation
HRW	Human Rights Watch
ICCPR	Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten
ICG	International Crisis Group
ICRC	International Committee of the Red Cross
IDMC	International Displacement Monitoring Centre
IFEX	International Freedom of Expression Exchange
IGAD	(East African) Intergovernmental Authority on Development
ILGA	International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association
ILO	International Labour Organization
INSO	International NGO Safety Organisation
IOM	International Organization for Migration

IRBC	Immigration and Refugee Board of Canada
IRC	International Rescue Committee
IRW	Islamic Relief Worldwide
lhbt	lesbiennes, homo's, biseksuelen en transseksuelen
MRG	Minority Rights Group International
ngo	niet-gouvernementele organisatie
NIS	Nordic International Support Foundation
NISA	National Intelligence and Security Agency
NLF	National Leadership Forum
NRC	Norwegian Refugee Council
NUSOJ	National Union of Somali Journalists
OCHA	(United Nations) Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
OHCHR	the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
RMMS	Regional Mixed Migration Secretariat
RSF	Reporters Sans Frontieres
SEMG	Somalia-Eritrea Monitoring Group (van de VN Veiligheidsraad)
SFG	Somali Federal Government
SNAF	Somali National Army Forces
SSWC	Save Somali Women and Children
UN	United Nations
UNDP	United Nations Development Programme
UNDSS	United Nations Department of Safety&Security
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children Fund
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
UNSC	United Nations Security Council
UNSOM	United Nations Assistance Mission in Somalia
VAE	Verenigde Arabische Emiraten
VK	Verenigd Koninkrijk
VN	Verenigde Naties
VOA	Voice of America
VR	Veiligheidsraad (van de Verenigde Naties)
VS	Verenigde Staten
WFP	World Food Programme
WHO	World Health Organisation
WIPO	World Intellectual Property Organization

4.3 Kaarten

Map of Somalia: Federal Member State and Interim Regional Administrations

